

ઝોરાણ

લેખિકા:- ચંચળબહેન દેવજુભાઈ

**GUJARATI CHRISTIAN FELLOWSHIP
OF PHILADELPHIA
425 CENTRAL AVE.
CHELTENHAM, PA 19012-2103**

IBGZ2

લભિકા(અનુવાદક)

ચંચળબહેન દેવજીમાઈ

ગુજરાત ટ્રાક્ટ ઓન્ડ બુક સોસાયટી
સાહિત્ય સેવાસંદર્ભ,
અલિસબિઝ, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૬.

ઝોરાઈ

પ્રકાશક :

ગુજરાત ટ્રોકટ એન્ડ બુક સોસાયટી
સાહિત્ય સેવાસંદર્ભ,
અમદાવાદ - ૩૮૦૦૦૬.

લેખિકા (અનુવાદક) :

ચંચળબહેન દેવજીભાઈ

કિત્તીય આવૃત્તિ : જૂન, ૨૦૦૦

આ કાહી રાહી નથી

પ્ર. : ૧૦૦૦

કિંમત : ૧૫/-

મુદ્રક :

મિલેનિયમ સર્વિસીસ,
રીપબ્લિક કિશ્યાન સોસાયટી, જૂના ચર્ચ સામે,
મહાલગર (પૂર્વ), અમદાવાદ - ૩૮૦૦૦૮.
ફોન : ૨૭૭૩૮૬૭,

E-mail : tiger@icenet.net

સ્વ. યાસુબભાઈ પન્નાજીભાઈ અને
સ્વ. દીનાબહેન યાસુબભાઈ પરમારની
ઉલોછભરી યાદમાં.....

સ્વ. યાસુબભાઈ પન્નાજીભાઈ

જન્મ : તા. ૩૦ માર્ચ., ૧૯૨૬

મરણ : તા. ૬ નવે., ૧૯૮૩

સ્વ. દીનાબહેન યાસુબભાઈ પરમાર

જન્મ : તા. ૧૬ સપ્ટે., ૧૯૩૨

મરણ : તા. ૭ જાન્યુ., ૧૯૭૮

યાસુબભાઈ, સ્વ. પન્નાજીભાઈ અને સારાહબહેનના જ્યેષ્ઠ પુત્ર. તેઓએ નર્સિંગની તાલીમ ઓછાંદ (લીમડાવાળા) મિશન હોસ્પિટલમાં લઈ તેજ સ્થળે દુઃખીતોની સેવામાં જોડાઈ ગયા. પછી Govt. જેબ ઉર્વર્ક કર્યા પછી ૧૯૬૨માં રેલવેમાં જોડાઈ અંત સુધી હોસ્પિટલમાં સેવા કરી.

પ્રભુની સુવાર્તાનો બોજ તેમને પુષ્ટ હતો. પ્રભુના સેવકોને પૂરા આદરમાન સહીત આવકરતા. કુટુંબ પ્રત્યેનાં પ્રેમથી ભરપૂર હતા.

દીનાબહેન, સ્વ. મેન્જર દાનિયેલભાઈ અને નાનીબહેનના સુપુત્રી. તેઓએ તેમની નર્સિંગ ટ્રેનીંગ આંદ (લીમડાવાળા) હોસ્પિટલમાં લીધી. ત્યાં ઉર્વર્ક સુધી સેવા આપી. ભાવનગર રેલ્વે હોસ્પિટલમાં અંત સુધી અટલે ૧૭ વર્ષ સેવા કરી. તેઓની સેવાના ફળઝે તેઓના સંતાનો અત્યારે ઘણાં જ આશીર્વાદિત છે. માતા-પિતાના સ્મરણાર્થે જેસ્મીનબહેન, જેનેટબહેન યાસુબભાઈ, યાબેસભાઈ તથા જ્યોતિબહેન અને તેમના કુટુંબ તરફથી આ પુસ્તકના પ્રકાશન માટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/- નું ઉદાર દાન મળેલ છે.

પ્રકાશકના બે બોલ

‘બેનહર’ નેવી ભવ્ય અને એતિહાસિક પ્રિસ્ટી નવલક્યા અને હાલમાં પ્રસિધ્ય થયેલી અનામી લેખકની ‘ટૈટસ’ નામની નવલક્યાની શ્રેષ્ઠીમાં ‘ઝોડ’ પાણ એક પ્રિસ્ટી નવલિકા તરીકી સ્થાન લઈ શકે એમ કહેવું અસ્થાને નથી. બેનહરના અને ટૈટસના લેખકે ને પરિશ્રમ કર્યો અને આપણા હાથોમાં પ્રભુ ઈસુના સમયના ઈતિહાસને ખડો કરવામાં ને મહત્વનો ફણો આપ્યો છે તે દિશામાં ‘ઝોડ’ પુસ્તક પાણ એક મહત્વના પાત્ર તરીકી પ્રગટ કરવામાં આવે છે, તેનો આનંદ ગુજરાત ટ્રાક્ટ એન્ડ બુક સોસાયટીને અવશ્ય છે. પુસ્તકના લેખિકા વિશે વધુ માહિતી મેળવવાનો સહદ્યી પ્રયત્ન અમે કર્યો છે, તેમ છતાં પાણ કોઈ વિસ્તૃત માહિતી પ્રાપ્ત થઈ શકી નથી.

‘ઝોડ’ પુસ્તક પ્રભુના લોકોના હાથમાં સૌંપતા ઈશ્વરપિતાનો તેમ જ લેખિકાબહેનનો લિદ્યના ઊંડાણથી અમે આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તકનું મુખ્ય પાત્ર “ઝોડ” નામનો યુવાન છે ને પ્રભુ ઈસુના જ નમથી તે પ્રભુ ઈસુના વધસ્તંભ સુધી ખૂબ મહત્વના પાત્ર તરીકી વાળાઈ ગયું છે. નવલિકાની ભૂમિકાનો ઉપયોગ કરી ઘાણી બધી બાબતો પ્રભુ ઈસુના જન્મ, જીવન, કાર્ય, ચમણીઓ, દુઃખસહન અને મરણના વિશે કહી જાય છે. ખૂબ સુંદર અને સરળ ભાષામાં લખાયેલ આ પુસ્તક આપણાં તમામ ધરોમાં, યુવાનો અને બાળકો માટે વસાવવામાં આવે તેવી સહદ્યી અપીલ કરવામાં આવે છે.

આ પુસ્તકના પ્રકાશન માટે નેસ્મિનબહેન, નેનેટબહેન, યાબેસભાઈ તથા જ્યોતિબહેન તરફથી માતા-પિતાના સ્મરણાર્થે રૂ. ૧૦૦૦૦/- નું ખૂબ ઉદાર દાન પ્રાપ્ત થયું છે, તે બદલ કુટુંબના સર્વ સ્નેહીજનોનો આભાર માનીએ છીએ.

રે. નિકોલસ પરમાર

(સેકેટરી)

ગુજરાત ટ્રાક્ટ એન્ડ બુક સોસાયટી

જૂન - ૨૦૦૦

પ્રકરણ - ૧

“મા મા, આખરે મેં તને શોધી કાઢો ! મેં ધર્મશાળાના દરવાજે દરવાજે તારી શોધ કરો.”

છોકરાના મોં પર લોહી ચઢી આવ્યું હતું અને તેની આસમાની આંખો આશાથી ચણકતી હતી. આવી સ્થિતિમાંતે પોતાની મા પાસે આવ્યો. તેની મા હમણાં સ્વરચ્છ કરેલી પથ્થરની અભરાઈ પર રોટલીઓ ગોઠવતી હતી. ત્યાંથી તે ફરી અને પોતાનો નમ્ર હાથ પોતાના છોકરાના માથાના ગુચ્છાવાળા વાળ પર મૂક્યો.

તેણે આનંદથી કહ્યું, “કંઈક અજાયબ જેવું બન્યું છે ! હું દરવાજે મારા દાદા પાસે ઊભો ઊભો ચોકી કરતો હતો, એવામાં મારા નેબોર કાકા આવી પહોંચ્યા. તે મને જ મળવો આવ્યા હતાં. તેમણે કહ્યું, કે ટેકરીઓ પર ઘેટાંપાળકોની સાથે આખી રાત ગાળવા તું મારી સાથે ચાલ.” તેઓ પોતાનાં શરીરને ગરમી મળે તે માટે અને જંગલી પ્રાણીઓને નસાડી મૂકવા માટે તાપણાંના મોટા ભડકા કરે છે. તેઓ ભડકાની આજુ બાજુ બેસે છે, અને વિચિત્ર વાતો માર્દિ છે, અને જૂનાં ગીતો ગાય છે. મેં કેટલીએ વાર એવી અટકળ કરી છે - જાણો લીલા ઢાળ પર હજારો નરમ અને ધોળાં ઘેટાં એક બીજાની સોડમાં લપાઈને બેઠાં હોય, અને તેનાં બચ્ચાં રાતે બે- બે કરતાં હોય, ઊંચે તારાઓ હોય, અને બળતણ અંધારામાં ભડભડ બળતું હોય - પણ હવે તે બધું હું નજરોનજર જોઈશ !”

તે બોલતો બોલતો અટકી પડ્યો, અને તેના આ નાના મુખ પર એકદમ ગંભીર છાયા છિવાઈ ગઈ.

તેણે કહ્યું, “મા, શું તે તને પસંદ નથી ? કંઈ નોખમ આવી પડશે

એવી તને બીક લાગે છે? મારા કાકાની સાથે જવાથી ખરેખર મારા પર કશું સંકટ નહિ આવે."

P - 1956

છોકરાની કાકલૂદી ભરી આંખો સામે વેદનાપૂર્વક નીરખીને તેની માઝે તેને પોતાની પાસે ખેંચ્યો, અને નિસાસો નાખતાં કહ્યું, "આહ, એરાહ, હું બીઉં છું એવું કંઈ નથી. તારા નેબોર કાકા પોતાના છોકરાની જેવી રીતે સંભાળ લે તેવી જ રીતે તારી લેશે એમાં મને કંઈ શંકા નથી. પણ તું જાહે છે કે આજ રાત્રે કેસરના હુકમ પ્રમાણે મુસાફરોનાં ટોળેટોળાં બેથલેહેમ આવે છે તેથી તેમનાથી ધર્મશાળા ખીચોખીય ભરાઈ ગઈ છે. ચારે બાજુથી પાણી માટે, તાજા ધાસ માટે, કોલસા માટે અને જે વસ્તુઓની મુસાફરોને જરૂર હોય તે માટે તેઓ બૂમો મારે છે, તેઓ માંનાં ધાણાં દૂર દૂરથી આવ્યા છે, અને પોતાની સાથે લાવેલો ખોરાક અને અનાજ ખૂટી ગયાં છે. તેઓ આપણી પાસેથી ખરીદશે, અને કોઈક તેમને આપવું જ જોઈએ. ત્યારે મારા છોકરાં વિના હું શું કરીશ? બીજો કોઈપણ તેમનો સંદેશો લઈને એટલો જલદી દોડી નહીં શકે. આ બધાં નાનાં-નાનાં કામ માટે બીજાકોઈની પણ આંગળીઓ એટલી ચાલાક નથી.

બેટા, તને નિરાશ થતો જોઈ મને દુઃખ થાય છે, પણ તારા વિના હું એકલી પડી જઈશ, કારણ કે તારા દાદાએ દરવાજા પર ચોકી કરવાં રહેવું જ જોઈએ. ઓહ, જો તારા બાપ જીવતા હોત, જોતે જીવતા હોત, તો!"

"હું જાહું છું, હું જાહું છું," એમ કહીને એરાહ તેને બાજી પડ્યો અને લાડમાં તેના માથા પર હાથ ફેરવવા લાગ્યો. "તને મૂકીને જવાનો મેં વિચાર કર્યોતે મારી ભૂલ થઈ. ઘેટાંપાળકોની સાથે રાત ગાળવાના આનંદમાં હું બીજું બધું ભૂલી ગયો. હું જલદી જઈને મારા કાકાને કહીશ કે આજ રાત્રે હું આવી શકીશ નહિ."

તેના કાકા તેની રાહ જોઈને દરવાજે ઉભા હતા. તેમની પાસે જતાં પહેલાં તે હિમતથી પોતાનો ધૂજતો અવાજ બંધ કરી છાનો રહ્યો અને પોતાની આંખોમાંથી આંસુ લૂધી નાખ્યાં.

નેબોરે ટીકા કરી કહ્યું, કે “તું સારો છોકરો છે. ઘેટાંનાં ઠોળાં સાથે ગાળવાની બીજી ઘણી રાતો આવશે. તું તારી માને મદદ કરે છે. એ જાણી મને આનંદ થાય છે. તારા બાપ તારે લીધે અભિમાન કરત.”

“તારા બાપ તારે લીધે અભિમાન કરત.” આ શબ્દો મધુર રીતે એરાહના કાનમાં ગુંજુ ઉઠતા હતા. એક સુંદર ઊચો માણસ તેને ઘેટાંના વાડામાં લઈ ગયો, અને તેની નાની આંગળીઓ ઘેટાંના સુંવાળા ઊનને અડી શકે એ માટે તે નીચો નભ્યો, તે વાતનો તેની યાદદાસ્તમાં આંખો આભાસ થયો. તે કરતાં એક રાત તેને વધારે સ્પષ્ટ યાદ આવી. તે રાતે નરમ હાથોએ આવીને તેને ખાટલામાંથી ઊચ્કી લીધો અને તેને એક ધોળા હોઠવાળા માણસની પાસે બેસાડ્યો. તે ધોળા હોઠવાળાએ ધીમેથી કહ્યું, કે “બેટા, તારે તારી માની સંભાળ લેવી જોઈએ-ભૂલીશ નહિ.”

એરાહ જુવાનીના તાજ વિશ્વાસથી હવે ધીમેથી બોલ્યો, “મારા બાપા જાણો છે, ને તે જાણો છે કે હું ભૂલી જઈશ નહિ.”

તેના દાદાએ કહ્યું, “દીકરા, અહીં મારી જગાએ થોડી વાર ઊભો રહે. મારે જમવું છે. બપોરે એટલી બધી ભીડ હતી કે હું મારી જગ્યાએથી એક પળ પણ ખસી શક્યો નહિ. ભૂખથી મને ચક્કર આવે છે. જે, હું સરળીઓ નાખું છું તેથી કોઈ પણ માણસ જોરથી દરવાજમાં પેસી શક્યો નહિ. જે કોઈ ધર્મશાળામાં ઉત્તરવા આવે તેને તારે એટલું જ કહેવું કે, “ધર્મશાળા ખીચોખીચ ભરાઈ ગઈ છે; અમે હવે બીજા વધારે માણસને દાખલ કરી શકતાં નથી.”

છોકરાએ ચિંતાથી પૂછ્યું, “પણ દાદા, ગરીબ મુસાફરો શું કરશે?”

“ટેકરીની બાજુ પર તેઓએ પોતાને માટે પડાવ નાખવો પડશે. જો, દાણ તેમના તંબુથી ધોળા બની ગયા છે, અને તેમના ચૂલામાંથી ધુમાડો નીકળે છે. આજ આખી બપોર હું તેમને દરવાજેથી ખસેડી મૂકતો હતો - પણ આપણે આપણાથી બનતું કર્યું છે. ઓરડાઓ, ચોક, અને છાપરાં પણ ભરાઈ ગયાં છે, અને ગુજરાતી આશ્રય મળવાથી માણસો ખુશી થયાં છે.”

“હા, તે હું જાણું છું. ભલે, તે યોગ્ય આશ્રય છે. મારી મા કહે છે કે આપણા બાપદાદામાંનાં ઘણાં ત્યાં સૂતેલાં છે.”

“સત્ય, દીકરા. બેશક દાઉંદ પોતે ઘણીએ રાતો પેલી જૂની ગભાડામાં સૂર્ય રહ્યો. હવે તું તપાસ રાખ, હું થોડા જ વખતમાં પાછો આવીશ. યાદ રાખ કે તારે કોઈને અંદર દાખલ થવા ટેવા નહિ. તેઓ આજીજી કરશે, અને લાંબા લાંબા વાદવિવાદ કરશે, પણ એક પણ વધારે માણસને દાખલ કરવા જેટલી જગ્યા ધર્મશાળામાં નથી.”

ચોકીદાર છોકરો એકલો પડયો, અને જ્યાં ચોકીદાર સીડર નામના ઝડના થડ પર બેઠો હતો ત્યાં તે બેઠો, અને તેની આગળના દેખાવને જોવા લાગ્યો.

સાંજ પડવા આવી, પશ્ચિમમાં પેરેડાઈઝ પર્વતનાં ઊંચા શિખરો સૂર્યના આંખા પ્રકાશમાં ગુલાબી દેખાતાં હતાં. ગીડર અને ગીબીઆહનાં દૂરનાં શિખરો ધુમમસથી આંખાં દેખાતાં હતાં. આ ધુમમસ ધીમે ધીમે નીચે ઉત્તરતું હતું, અને ટેકરીઓ, ઝીણો અને દૂર સમુદ્ર સુધીના દેખાવ પર પોતાની સુંવાળી છાયા નાખતું હતું.

ઊંડા વિચારમાં રૂબી જઈને છોકરાએ ગામ પાસે આવેલા દાકવેલા

અને ભૂરા ઓલીવનાં જાડોની ઘટાની પેલી પાર પોતાની નજર ફેંકી. લીલા ઢાળની સામે પીળા દોરા જેવો રસ્તો દક્ષિણ તરફ જતો હતો. ત્યાં ચારાની જગ્યા હતી, અને દૂર તે રસ્તે ઊંચી આફુતિઓને ચાલતી તે જોતો હતો. એક માણસે એકદમ પાછળ ફરીને જોયું અને લાંબી કડીઆળી ડાંગ જે તે પોતાની સાથે રાખતો, તે શાંત દણિમર્યાદામાં ચોખ્ખી રીતે દેખાતી હતી.

એરાહે નિસાસો નાખ્યો, “પેલા મારા કાકા અને તેમના માણસો છે. વારુ, હું કોઈ બીજી વાર તેમની સાથે જઈશ.”

દઢતાથી તેણે નજરીકના દેખાવ તરફ આંખો ફેરવી. આજુ બાજુની ગડબડમાં તેને મળ પડે એવું ધારું હતું. આ બધું એટલા બધા દિવસથી ચાલતું હતું કે અજાણ્યા ચહેરાઓ, અજાણી ભાષાઓ, અને વિચિત્ર રીતરિવાજેનાં મિશ્રણથી તે ટેવાઈ જતો હતો.

એક તરફ એક કાળાં ભવાંવાળો પરદેશી ઝડપથી દોડનારા અરબી ધોડા લઈ જતો હતો, અને જે જંગલી કૂતરાં ધોડાના પગને દાંતથી બચકાં ભરતાં હતાં તેમને તે શાપ દેતો હતો. બીજી તરફ એક ધોળી દાઢીવાળો વડીલ ઊંટ પર સવાર થએલો હતો, અને તે તાનં ફળ વેચનારની સાથે ચાલકીથી સોઢો કરી રહ્યો હતો. સ્ગ્રીઓએ વિવેકથી ધૂમટા તાણ્યા હતા, અને તેમના છોકરાંને રોટલી વહેચી આપતી હતી, અથવા જે ગાયો જૂની દીવાલોની છાયામાં શાંતિથી ચરતી હતી. તેમના હમણાં જ દોહેલા તાણ દૂધના લોટા લઈ જતી હતી. અને તેમના માલિકો પાસે બેસીને પૈસા એકઠા કરતા હતા. ચારે બાજુએ જે ઘેટાંનાં બચ્ચાં અર્પજા માટે અથવા ખોરાક માટે સાથે લાવવામાં આવ્યાં હતાં. તેમના શોકાતુર અવાજ નાનાં બાળકોની રડારોળ સાથે મળી જતા.

સાંજ પડી એટલે ધર્મશાળામાં દાખલ થનાર લોકોનો શોરબકોર શાંત પડ્યો. વધારે વાતચીત કરવી એ નકામું છે, એમ માનીને મોડા

આવનારાઓનાં ટોળેટોળાં ઉદાસ થઈને. જ્યાં તેમના તંબુઓ માટે જગ્યા મળ્ણા શકે ત્યાં ટેકરીઓ ભાડી વિખેસાઈ ગયાં હતાં. પાણ હજી ભટકનારાઓ યરૂશાલેમનાં ઢાળવાળા રસ્તા પર દુઃખિત થઈને આવતા હતા, અને કેટલીક વાર એરાહને દુઃખથી કહેવું પડતું, કે “હું દિલગીર છું કે ધર્મશાળા ભરાઈ ગઈ છું; એકપણ મુસાફરને બસ થાય એટલી જગ્યા હવે નથી.”

ધારો દૂરથી આવેલો એક મજબૂત માણસ બબડયો, કે “બધ્યો આ કર લેવાનો ધંધો! મને મારી સ્ત્રી, મારાં છોકરાં, નોકરો સાથે કંટાળાજનક મુસાફરી કરીને અહીં આવવાની ફરજ પડી છે, કારણ હું દૈવજોગે બેથલેહેમમાં જન્મ્યો છું. હું ધારું છું કે મહાન કેસરને વસ્તી ગાળગી માટે દરેક માણસને પોતાની જન્મભૂમિમાં પાછો બોલાવવા કરતાં વધારે ઉહાપણવાળો રસ્તો મળી શકત.”

તેના મિત્રો દુઃખથી કહ્યું, “મહાન કેસરના ખજના ભરાતા હોય તો તેને આપણી સગવડની શી પરવા? ચાલો, આપણે ટેકરીઓ ભાડી જઈએ, નહિ તો સારા પડાવ માટે આપણને જગ્યા મળશે નહિ. જો આ છોકરો સત્ય બોલતો હોય, તો ધર્મશાળાના માલિક સાથે વાતચીત કરવા થોભવું એ નકામું છે.”

એક ધીરો નમ્ર અવાજ બોલ્યો, “શું એ સત્ય છે કે ધર્મશાળામાં જગ્યા નથી?” એરાહ આ નવા આવનારને જોવા પાછો ફર્યો. આ માણસ આસરે ત્રીસ વર્ષનો હતો, અને તેના ગંભીર, માયાળુ મોં પર ઊંડી ચિંતાની છાપ પડી હતી.

એરાહ જવાબ આપે તે પહેલાં નવા આવનારે વિનંતી કરી, કે “મારા છોકરાં, મારે માટેતું જગ્યાન કરી શકે? હું દાઉદના કુળનો નાઝરેથનો યૂસુફ છું. આ મારા બાપદાદાઓનું ઘર છે. ખચીત તે મને આશ્રય આપશે!”

એરાહ ખચકાયો. દાઉદના કુળનો માણસ -- હેલ્લી કુળના સંપ્રદાય પ્રમાણે ઉછેરેલા માણસ આગળ આ કરતાં વધારે સ્વીકારવા જોગ અરજ કરાય નહિ. તે પોતાની બેઠક પરથી ઊભો થઈ ગયો, અને તે અન્નાણ્યા માણસ તરફ ચિંતાતુર મોં રાખીને બોલ્યો :

“ભલે પધારો. હું પણ દાઉદના કુળનો છું, અને એક સગાને આવકાર આપી શકવાથી મારા બાપ જેટલા આનંદિત થાત એટલો જ હું આનંદિત છું. પણ તું જુએ છે કે હજરો પરદેશીઓ બધી દિશાઓમાંથી બેથલેહેમ આવ્યા છે, અને હવે અમારે ત્યાં બિલકુલ જગ્યા રહી નથી.”

છોકરો જે આતુરતાથી તેને જોઈ રહ્યો હતો, તેને કહેવાને બદલે તે માણસ પોતાના મનમાં બોલ્યો, “હું શું કરું? હું મારી સ્ત્રીને ટેકરીઓ પર રાખી શકતો નથી. એટલી ઊચાઈએ રાતે ઠંડી પડે છે. તે સહન કરી શકતી નથી. તે મરી જશે.”

દ્યા લાવતાં એરાહ બોલ્યો, “શું સાથે સ્ત્રી છે?”

“હા, અને તે જુવાન અને નાજુક નમણી છે. તે પણ દાઉદના કુળની છે. બેથલેહેમના જોઆકીમ અને આજા એ તેનાં મા-બાપ હતાં. તારા બાપા પોતાની જુવાનીમાં તેમને ઓળખતાં હશે. ઓ ભાઈ, જો તેને રાતની આકળ અને ઠંડીથી બચવાને આશ્રય ના મળે, તો તેની સલામતી માટે બીવાનું મને કારણ છે, હા, ગંભીર કારણ છે.”

એરાહ જવાબ આપવા જતો હતો એવામાં એક એક સ્ત્રી જે રસ્તા પરથી થોડે દૂર ગવેડા પર બેઠી હતી તે ગવેડાને પાસે હાંકી લાવી.

સ્ત્રીએ સ્પષ્ટતાથી કહ્યું, “મારા ધણી, પરમેશ્વર પોતાનાની સંભાળ રાખે છે, પછી તેઓ ટેકરીઓ પર હોય, કે કિલ્લામાં હોય.”

આમ બોલતાં બોલતાં સ્ત્રીએ પોતાનો ધુમટો કાઢી નાખ્યો, અને

એરાહે અચંબો પામીને જલદીથી નિશ્ચાસ નાખ્યો.

તેણો વિચાર્યું, “જે શેત દૂતો વિષે મારી મા ગાય છે તેમના જેવી તે છે. આવા સોનેરી વાળ, અને આવી સ્વર્ગાર્થી પ્રકાશિત આંખો શું કદ્દી કોઈની હોઈ શકે !”

તેણીએ છોકરા સામે મોં મલકાયું અને તરત જ છોકરાનું આખું શરીર પૂજય પ્રશંસાર્થી ધૂજવા લાગ્યું. તેના ગાલ પર એકદમ લાલાશ આવી ગઈ, તેનું પાતળું શરીર ટડ્હાર થયું, અને અચાનક નિશ્ચયથી તેની આંખો ચણકી.

યુસેફ તરફ ફરીને તેણો કહ્યું, “ગુજાના છેવાડેના ભાગમાં એક જગ્યા વિષે હું જાણું છું. કોઈ એ તે જગ્યા રોકી નથી, કારણાં કે તે ફક્ત એક નાનો ખૂંઝો છે, અને ધાસના મોટા મોટા પૂળાથી તે ઢંકાએલો છે. ત્યાં એક જૂની ગભાડી છે અને ત્યાં તેને માટે આપણે પથારી તેયાર કરી શકીશું. ટેકરીઓ કરતાં તે જગ્યા હજાર દરજાને સારી છે.”

યુસેફ આંનંદથી કહ્યું, “તારી વિચારશક્તિને ધન્ય છે. તું દાઉદના કુણનો ખરો દીકરો છે. પણ ચોકીદાર-શું તે કબૂલ કરશે?”

એરાહે જવાબ આપ્યો, “મારા બાપના મરણબાદ મારી મા અને મારા દાદા ધર્મશાળા ચલાવે છે, અને હવે આ મારા દાદા આવે. હું તેમને કહીશ.”

જ્યારે એરાહે પોતાની વાત થોડી નમૃતાથી કહી, ત્યારે ડોસાએ નાકબૂલ થઈને કહ્યું, કે “મૈં તેને કહ્યું હતું કે ધર્મશાળા ભરાઈ ગઈ છે. આપણે એક પણ વધારે માણસને લઈ શકતા નથી.”

છોકરાએ કાનમાં કહ્યું, “પણ દાદા, તેઓ દાઉદના કુણનાં છે, અને સ્ત્રી દૂત જેવી છે. ઊંચા, શેત કમળ જેવી તે સુંદર અને મનોહર છે ! તેના મોં સામે તો જુઓ !”

ડોસાએ આગળ વધીને બારીકાઈથી સ્ત્રીના મોં સામે જોયું. જોતાં

જોતાં તેનો ચહેરો નમ્ર થઈ જાણે બહાવરો થઈ ગયો હોય એમ લાગ્યું. તે બબડ્યો, “તેનું મુખારવિંદ! ખરેખર તે દૂતના પ્રકાશ જેવું લાગે છે. હા, આપણો તેમને જગ્યા આપવી જ નોઈએ.”

એરાહ આનંદથી તેના મહેમાનોને દરવાળમાં થઈને પણોળા ફરસબંધી- વાળા રસ્તા પર એક મોટા વાડાની પેલી બાજુએ લઈ જવા લાગ્યો. તે વાડામાં ઊંટો, ગઘેડાં અને ધોડાઓ પાસે પાસે બાંધવામાં આવ્યાં હતાં, અને જુદા જુદા દેશનાં માણસો તેમની પાસે બેસીને શાંતિથી ચોકી ભરતાં હતા. એ બધામાં થઈને તેઓ ચાલ્યા. વાડો છોડીને પશ્ચિમ તરફના ભૂરા પથરની ટેકરી તરફ જે રસ્તો જતો હતો તે રસ્તા પર તેઓ નીકળ્યા.

ટેકરીને તળીએ એક નીચ્યું, સાંકું ઘર હતું. ખડકો વચ્ચે જે વિશાળ ગુફા હતી તેના મૌનું તે ઢાંકણ બન્યું હતું. દરવાળમાંથી પસાર થતાં થતાં માથા પરના એક કાળામાં થઈને જે અજવાળું આવતું હતું તેનાથી ઊંચી નીચી જમીન દેખાઈ. ત્યાં અનાજ અને પરાળના ઢગલા કરવામાં આવ્યા હતા. બાજુ પર ઘેટાંને માટે જેટલી નીચી નોઈએ તેટલી નીચી પથ્થરની બનાવેલી ગભાડો હતી. મેળવી શકાય એટલી થોડી થોડી જગ્યામાં કુટુંબો વાળું તૈયાર કરવામાં પડ્યાં હતાં, અથવા પરાળ પાથરેલી ગભાડામાં નાના છોકરાંને ઊંઘાડવા માટે શાંત પાડી રહ્યાં હતાં.

અંખા અજવાળાવાળી ગુફામાંના રસ્તા પર ચાલતાં ચાલતાં એરાહ દૂર ખૂણાના રસ્તા પર આગળ ચાલ્યો. ત્યાં ખડકોમાં એક ભાગ ધણો આગળ પડતો હતો. તેથી તે જગ્યાએ એક નાનો ગોળ ગોખલો બનાવેલો હતો, અને આ ગોખલો હમણાં પરાળથી ભરેલો હતો.

તેણે બતાવ્યું, “જો, તે નાની જગ્યા છે, પણ આપણો પરાળ ખસેડીને જગા કરીશું. જો, મે કહું હતું તેમ ત્યાં ગભાડ છે. તે સ્વચ્છ પરાળથી ભરેલી છે. તારી પાસે ઓઢવા માટે ગરમ કામળો છે, તેથી તું નથી ધારતો કે તે આરામ લઈ શકશે ?”

આતુરતાથી તેણે પોતાની આંખો યૂસુફ તરફથી મરિયમ તરફ ક્રવી. મરિયમ બોલે તે પહેલાં તેના મંદ હાસ્યેજ એરાહને ખાતરી કરી આપી.

“અમે જગ્યા મેળવવાની આશા રાખતાં હતાં તે કરતાં તે ઘણી સારી જગ્યા છે. બીજાઓથી થોડે દૂર રહેવું, આશ્રય, ગરમી અને ખોરાક રાંધવાની જગ્યા મેળવવી -- એટલું જ અમે ઈચ્છાએ છીએ, અને દાઉદના કુળના નાના છોકરા, અમે તારો ઉપકાર માનીએ છીએ.”

તેના હાથના સ્પર્શથી એરાહના મૌં પર લાલાશ આવી. તેની માને શોધતાં શોધતાં તેની આંખો ચણકતી હતી.

તેણે વિનંતી કરી, “મહેરબાની કરીને તેની પાસે જા, અને હમાણાં જ બનાવેલી તાજ રોટલી અને તું જ ગરમ અને સ્વાદિષ્ટ પીણું બનાવે છે તે સાથે લઈ જ. કોઈ પણ રીતે મને ખાતરી છે કે તેને સંભાળની અને દિલસોળની જરૂર છે. તેનું મૌં ફીકું છે અને તેનાં પોપચાં નમી જાય છે, પણ તેની આંખો તારાની માફક પ્રકાશે છે.”

માએ પ્રેમથી કહ્યું, “મારા એરાહ, તું તારા બાપાના જેવો હમેશાં માયાળું હૃદયનો છે. તો તેમને માટે જગ્યા શોધી કાઢી તે તે ઠીક કર્યું. દાઉદના કુળનો કોઈપણ માણસ આપણો આંગણોથી ખાલી ગયો નથી, પણ હવે ઘણાં ઘણાં કામ કરવાનાં છે. ભલે, તારી ઈચ્છા પ્રમાણે હું તેની પાસે જઈશ. બતીઓ સળગાવવા માટે અને ફરી દેવતા ચેતાવવા માટે ઉતાવળ કર, કારણ કે હમાણાં જ રાત પડશે.”

એરાહ પોતાનું કામ કરવા જતો હતો, એવામાં તેને એવું લાગ્યું કે, તેના માથા પર કંઈ નરમ સ્પર્શ થયો છે, બે ચણકતી આંખો તેની આંખો સામે હસી રહી છે, એક નમ્ર અવાજ ધીમેથી બોલ્યો, “દાઉદ કુળના નાના છોકરા, મહેરબાની.”

પ્રકરણ - ૨

ધર્મશાળાની બહાર ગામમાં જવાના ધોરી રસ્તેથી થોડે દૂર એક જૂનો કૂવો હતો. તેનું પાણી કદી ખૂટું ન હતું. ગામના ઘણા માણસો ત્યાં જતા હતા, કારણ કે તેનું પાણી બીજા કોઈ પણ કૂવા કરતાં ચોખ્યું અને મીઠું હતું. જ્યારે દેવતા સળગાવવામાં આવ્યો, અને બધી મશાલો પ્રકાશવા લાગી, ત્યારે એરાહનું મન કોઈ નવી ફરજ અદા કરવા શોધતું હતું, તેથી તે કૂવા તરફ ફર્યો અને આનંદથી ડોકું ધુણાવ્યું.

“ગુફામાં રહેતી સ્ત્રી માટે તાજા પાણીનો કુંજેલું ભરી લાવીશ.” એમ કહીને તેણે પથ્યરનું બનાવેલું પાણીનું વાસણ લીધું, અને તેના દાદા દરવાજા પાસે ઓકાં ખાતા ઉભા હતા તેમની પાસે થઈને તે જૂના કૂવા તરફના રસ્તા પર દોડી ગયો.

સાંજ પડી ગઈ હતી, પણ તારા એટલા બધા પ્રકાશિત હતા કે દિવસના અજવાળામાં દેખાય એવી રીતે દરેક વસ્તુ સ્પષ્ટ જોઈ શકાતી હતી. તે કૂવા પાસે ગયો, ત્યારે તેણે એક છોકરીને ત્યાં ઉભેલી જોઈ. તે ઝપથી ચાલ્યો, અને તેની આંખો આનંદથી પ્રકાશવા લાગી.

તેણે ધીમેથી કહ્યું, “રથ, થોભ, હું એરાહ છું.”

તેની પાસે ઉભા રહીને તેણે પ્રશ્ન કર્યો, “અત્યારે રાત્રે તું એકલી કેમ પાણી ભરવા આવી છે? તને પાણી ભરી આપવા માટે ગામમાં કોઈ નથી?”

છોકરીએ જવાબ આપ્યો, “મારા બાપા આન્જ રાત્રે ઘેર નથી, તે પોતાનાં ઘેટાં સંભાળવા ગયા છે. મને બીક લાગતી નથી, કારણ કે રાત દિવસ જેવી પ્રકાશિત છે. કદી પણ તારા આટલા પ્રકાશિત હતા કે? જો, ટેકરીઓ જેવી ચણકે

છે, અને બાગો તથા વાડીઓ જેવી ચાંદી જેવી દેખાય છે?"

ટેકરીઓ અને ખીણોની પેલી પાર જોતાં જોતાં તેઓ થોડી વાર સુધી ચૂપચાપ ઊભાં રહ્યાં રહ્યાં. કુદરતની સુંદરતાથી તેમની જુવાન આંખો ભરાઈ ગઈ.

ઇંકરીએ એકાએક બૂમ પાડીને કહ્યું, "પેલો બુરજ જ્યાં ઘેટાંપાળકો પોતાનાં ઘેટાંની ચોકી કરે છે તે તરફ નો. આકાશી પ્રકાશ ત્યાં કેટલો બધો પડે છે? તે તું જુએ છે કે? જાણે કે તારાઓ પોતે ચરા ઉપર એકઠા થયા ન હોય?"

ઝેરાહ અજાયબ થયો. "તે શું હોઈ શકે? આકાશમાં કંઈક ચિનહે? ઓહ, હું ત્યાં હોત તો કેવું સાદું! મારા કાકા મને આજ રાતે લઈ જા, પણ મારે મારી માને ધર્મશાળામાં મદદ કરવી જોઈએ. અને મારે હવે થોભવું જોઈએ નહિ, ઇથ તને જોઈને હું મારી ફરજ ભૂલી ગયો. ગુજામાં મારો એક અજાયબ જેવો મહેમાન છે. તેની સાથે સોનેરી વાળવાળી અને સૂર્ય પ્રકાશથી ચણકતા ઊડા આસમાની પાણી જેવી આંખોવાળી તેની સ્ત્રી છે. તેનો સ્વર ધીમે ધીમે વહેતા પાણીના અવાજ જેવો છે, અને તેનો ચહેરો એવો પ્રકાશે છે કે જાણે દૂટ તેને સર્પશ્યો હોય, અને આકાશી મહિમા ત્યાં મૂક્યો હોય."

"તેને જેવા મને લઈ જા," રૂથે જુસ્સાથી આજજી કરી.

ઝેરાહે પોતાનો કુંનો ભરીને કહ્યું, "હું તને લઈ જઈશ. આવ, અને જો તે ઊંઘી ન ગઈ હોય તો તું તેને જોશે."

પણ તેઓ ધર્મશાળા તરફ ફર્જિ, કે તરત જ તેઓ બજો ભયથી આશ્રય પામી બોલી ઉઠ્યાં.

"જો!" રૂથે કહ્યું, "આકાશની ભવ્યતા જો."

એરાહે નિસાસો નાખતાં કહ્યું, “તે કંઈક સ્વર્ગાય ચિન્હ છે. ચરાના મેદાનમાંથી પ્રકાશ હવે ગયો છે, હવે તે ધર્મશાળા પર આવ્યો છે !”

રસ્તો જે તેમની આગળ ચોખ્ખા સોનાના ચળકાટ જેવો પ્રકાશતો હતો તે પર, દરવાજમાં થઈને, ઊંઘતા ચોકીદારો પાસે થઈને, તેઓ દોડ્યાં, ત્યાંથી રસ્તો તેમની આગળ સોનેરી પ્રકાશ બરાબર દેખાતો હતો. વાડામાં થઈને, ગલીકુંચીઓ આગળ થઈને, બેતરોમાં થઈને, છેક ગુફાના બારણા પાસે તેઓ દોડી ગયાં.

બારણા ઉપર એક મોટો પ્રકાશિત તારો એટલો નીચે ચળકતો હતો કે જાગે તેઓના હાથ ત્યાં પહોંચે, અને તેને તેની જ્યાએથી ચૂંટી લે.

એરાહે આનંદમાં આવી ધીમેથી કહ્યું, “ગુફામાં કંઈ અન્નયબ જેવું બન્યું છે. મેં કહ્યું કે તેના મુખનો પ્રકાશ સ્વર્ગાય મહિમા જેવો છે. આવ.”

રૂથે પૂછ્યું, “તને બીક લાગતી નથી?”

“બીક શાની? જૂના જમાનાથી મારા કુળના માણસોએ આકાશી ચિન્હો જોયાં છે! તું શું એમ માને છે કે તે ચિન્હો દેખાય ત્યારે દાઉદના કુળનો માણસ તેથી બીએ?”

ગુફામાં બધું શાંત હતું, મુસાફરો શાંતિથી ઊંઘી ગયા હતાં, અને જ્યાં ધીમી બતી સળગતી હતી ત્યાં તેઓ તેમની વર્ચ્યે થઈને સંભાળીને ગયાં. એકાએક તે ખૂઝામાંથી ધીમો દુઃખી અવાજ આવ્યો. તેઓ ઊભા રહ્યાં અને સાંભળવા લાગ્યાં.

એરાહે ધરિથી કહ્યું, “શાનો અવાજ છે?”

રૂથે ધરિથી જવાબ આપ્યો, “તે તો બાળકનો, તરત જ જન્મેલા બાળકનો રડવાનો અવાજ છે.”

તેઓ એક બીજાનો હાથ પકડીને ધીમે ધીમે નજર્દીક ગયાં. આખરે અંધકારમાં એક ઊંચી આકૃતિ દેખાઈ અને યુસેફ તેમની તરફ જોયું.

તેણે કહ્યું, “ઓ, એરાહ છે. પાસે આવ, અને બાળકને જો. જો તું ન હોત તો તેનો જરૂર ટેકરીઓ પરના ઘાસ પર થાત.”

નવાઈ પામી તેઓ ગભાડાની પાસે ગયાં. ત્યાં સ્વર્ચ પરાળ પર મરિયમ સૂતી હતી, અને નાનું બાળક તેના હાથ ઉપર ચુવાડેલું હતું.

એરાહે ધીમેથી કહ્યું, “તેની આંખોનો પ્રકાશ જો. તે સ્વર્ગાર્થ નથી શું?”

રૂથે કહ્યું, “અને બાળકનું મોં જાણે તારાનું અજવાણું તેને અડતું હોય એવું છે.”

મરિયમે સ્પષ્ટ અવાજથી કહ્યું, “એરાહ, નજર્દીક આવ, અને નાની છોકરી, તું પણ આવ.” તેઓ પરાળ પાસે ધૂંટણીએ પડ્યાં કે તરત જરૂર મરિયમે બાળકનો નાનો હાથ લઈને એરાહના માથા પર મૂક્યો.

તેણીએ કહ્યું, “યાદ રાખ, તેણે પોતાનો હાથ તારા માથા પર મૂક્યો છે;” અને તેનો અવાજ અતિશય મધુરતાથી ધૂંજયો, “એરાહ જોકદી તેને તારી જરૂર પડે, તો તું ભૂલી જઈશ નહિ કે સૌથી પહેલાં તેણે તારો સ્પર્શ કર્યો છે.”

અજાયબ થઈને એરાહે વચન આપ્યું, “હું ભૂલી જઈશ નહિ.”

ઉંઘતા મુસાફરો અને ઓકાં ખાતાં પ્રાણીઓની પાસે થઈને તેઓ ધીમે ધીમે પાછાં નીકળ્યાં, અને ગુફાના બારણાની બહાર આવીને ઊભા રહ્યાં: અહીં તારો થંભ્યો હતો, ગુલાબી પ્રકાશથી આખા વડાને પ્રકાશિત કરતો હતો.

નેઓએ વાડામાં અને અગાસીઓ પર પોતાની પથારીઓ કરી હતી તેઓ જાગતા હતા અને ભયભીત ચહેરાથી તાકીને જોઈ રહ્યાં હતાં, અને ધીમેથી વાતો કરતાં હતાં.

રૂથે પૂછ્યું, “આપણે તેમને બાળક વિષે કહીએ ?”

એરાહે કહ્યું, “ ના ”, અને તેની આંખો આદરયુક્ત ભયની સમજાગાથી પ્રકાશી. “ ચૂપ રહે, હજુ સમય આવ્યો નથી.”

તેઓ દરવાજાતરફ પાછા દોડી ગયાં, પણ તેઓ જૂની દીવાલોની છાયામાં થોભ્યાં, એટલે રૂથે કંઈ સાંભળતાં સાંભળતાં પોતાનું માથું ઊંચું કર્યું.

તેણે કહ્યું, “ સાંભળ, કોઈ ગીત ગાય છે.”

એરાહે કહ્યું, “ તે માણસોનો અવાજ છે, તેઓ ટેકરીઓ તરફથી આપણાં દરવાજાતરફ આવે છે. ચાલ, ઉતાવળ કરીએ.”

તેઓ દરવાજા પાસે આવ્યાં, એટલે રૂથે કહ્યું, “ તેઓ ભરવાડ છે. તેમને અત્યારે અહીં આવવાનું શું કારણ હશે?”

એરાહે કહ્યું, “ ઉભી રહે, આપણે જોઈએ.” અને તેની જુવાન આંખોનો પ્રકાશ વધ્યો. ચારાની જગ્યાના રસ્તા તરફથી ઉતાવળે પગલે ઊંચા માણસો આવતા હતા. તેમણે ચામડાંનાં વસ્ત્ર પહેર્યા હતાં, અને તેમના હાથમાં લાંબી કડીઆળી લાકડીઓ હતી. તેઓ આનંદી અવાજથી ગીત ગાતાં ગાતાં આવતા હતા.

પરમ ઊંચામાં ઈશ્વરને મહિમા હો.

પૃથ્વી પર ને માણસો વિષે તે પ્રસંગ છે તેઓ મધ્યે શાંતિ.

વૃદ્ધ ચોકીદાર આખરે જાગી ઉઠ્યો, અને ગાનાર ટોળીની સામે જજાસાથી અને અધી ઊંઘમાં જોઈને પૂછ્યું, “ તમે શું શોધો છો? તમે કોણ છો ?”

એક જ્ઞાણો જવાબ આપ્યો, “અમે ગભાડામાં સૂતેલા નવા બાળકને શોધીએ છીએ.” આ દરમિયાન બીજાઓ પોતાની લાકડી ઓથી તાલ આપતાં આપતાં ધીરા અવાજથી ગાતાં હતાં.

કોઈને ખબર પડ્યા વગર છોકરાં પાસે આવ્યાં. એરાએ ધીમેથી રૂથને કહ્યું, “જે વાત કરે છે તે મારા કાકા નેબોર છે.”

ચોકીદારે જવાબ આપ્યો, “તમે શું કહેવા ઈચ્છો છો? અહીં કોઈ બાળક નથી. ધર્મશાળાનાં બધાં માણસો ભર ઊંઘમાં છે.”

ઘેટાંપાળકો એકદમ ઉદાસ થઈ ગયાં. એકાએક તેમનું ગીત બંધ પડ્યું. તેઓ અન્નાયબીથી એકબીજાનાં મોં સામે જોવા લાગ્યા, પણ નેબોર આગ્રહ કરીને બોલ્યો:

“ના, એ સત્ય હોવું જોઈએ! કારાણ કે અમે અમારાં ઘેટાંને ટેકરીઓ પર સાચવતાં હતા, ત્યારે દૂતોનો પ્રકાશ અમારી આસપાસ પ્રકાશ્યો, અને પ્રકાશમાંથી એક દૂત બોલ્યો, કે “આજ દાઉદના શહેરમાં તમારે સારુ એક તારનાર એટલે ખિસ્ત પ્રભુ જન્મ્યો છે. તમે તેને લુગડામાં લપેટેલો ગભાડામાં સૂતેલો જોશો.” અને અમે જોઈ રહ્યાં હતાં ત્યારે અમને માલૂમ પડ્યું કે દૂતોની પ્રકાશિત પાંખોમાંથી પ્રકાશ પડતો હતો. આ દૂતો ચારાની જરૂયા પર ઉડતાં ઉડતાં ગાતાં હતાં :

‘પરમ ઊંચામાં ઈશ્વરને મહિમા હો.

અને પૃથ્વી પર જે માણસો વિષે તે પ્રસન્ન છે
તેઓ મધ્યે શાંતિ.’

“અને જયારે પ્રકાશ જતો રહ્યો, ત્યારે ખિસ્ત જે આજે રાગે જન્મ્યો છે, તેને અમારી પોતાની આંખે જોવા સારુ અમે તારાની પાછળ પાછળ ધર્મશાળા તરફ વળ્યા.”

વૃદ્ધ ચોકીદાર અચાનક ઉંઘમાંથી ઉઠવાથી તથા આ બધી વિચિત્ર વાતોથી ચીડાઈને બોલ્યો, “ના, એ વિચિત્ર કલ્પના છે. જો બાળક હોય - તો તમે તેને શા માટે ધર્મશાળામાં શોધો છો ?”

“ બેથલેહેમમાં ફક્ત એક જ જગ્યાએ ગભાડા છે, એટલે જૂની ગુફામાં, અને ધર્મશાળા ઉપર જે પ્રકાશ ચમકે છે તે જો, શું તે ચિન્હ નથી ?”

વૃદ્ધ માણસે આંખ ઉધાડમીય કરી ઊંચે જોઈને કહ્યું, કે “આ અસ્તુમાં તારાઓ એકદમ પ્રકાશિત હોય છે. હું તેમાં કંઈ ફેરફાર જોતો નથી, અને તું એમ ધારે છે કે પ્રિસ્ટન બાળકના રૂપમાં જૂની ગુફાની ગભાડામાં પરાળની પથારી પર જત્તે ? આ કેવી મૂર્ખતા ? તારા બીડમાં પાછો જ અને ત્યાં સ્વર્પના જોયા કર. હું તેને કહું છું કે આને રાગે અહીં કોઈ પણ બાળક જત્તું નથી. ખાલી સમય ન બગાડો.”

ઘેટાંપાળકો નિરાશ થઈ નતમસ્તકે ઉભાં હતા, એવામાં એક નાની આકૃતિ દોડી આવી, હાથ ઊંચો કરી તેણે પાછળ પાછળ આવવાનો ઈશારો કર્યો.

ઘણાં આનંદથી મોટા અવાજે ઝેરાહ બોલ્યો, “આવો, મારી સાથે આવો. મેં બાળકને જોયું છે, તેના હાથે મને સ્પર્શ કર્યો છે. આ દરવાજે થઈને આવો, અને અદ્ભુત તારો જુઓ !”

વાડાની ઊંચી દીવાલોને લીધે ગુફાના બારણા ઉપર સ્થિરપણે પ્રકાશતો તારો તેઓ જોઈ શકતા નહોતા, તેથી તેઓ વાડામાંના દરવાજામાં થઈને ગયા, ત્યારે તેઓ એ પૂજ્યભાવ સહિત આનંદથી હરણા ઉદ્ગાર કાઢ્યા.

ધીર ધીર ગીત ગાતાં ગાતાં તેઓ ઝેરાહ અને રૂથની પાછળ પાછળ ગભાડામાં જ્યાં બાળક માની ગોઈમાં સૂઈ રહ્યું હતું ત્યાં ગયા.

નેબોરે કહ્યું, “આ ખિસ્ત છે. આપણી આંખો તેને જુએ છે,” તેઓ બધા એક અવાજે બોલી ઉઠ્યા, “તે ખિસ્ત છે,” અને પરાળ પથરાયેલી જમીન પર ધૂંટણે પડ્યા. જ્યાં અતિ પ્રકાશ પથરાઈ ગયો. મરિયમની આંખોનો પ્રકાશ વધ્યો. તેનું મોં શાંત ઉજવળ પૂર્ણિમાનાં ચાંદ જેવું શેત હતું. તે નાનો ચહેરો તેની છાતી ઉપર એક સફેદ, તારાથી ચુંબન થયેલા ફૂલની માફક પડી રહ્યો, ત્યાં સુધી તેણે બાળકને વધારે પાસે ને પાસે છાતી સરસું ચાંઘ્યું.

તેણો કહ્યું, “તમને શાંતિ થાઓ. તમે બાળકને જોયું છે. તમારાં ઘેટાં પાસે પાછા જાઓ, રાહ જુઓ.”

શાંતિથી તેઓ ખેતરોમાં થઈને, ફરસબંધીવાળા ચોક વચ્ચેથી દરવાજે થઈને પસાર થયા. દરવાજા આગળ તારાને જેવા છેલ્લી દસ્તિ ફેરવી.

તેઓ આનંદથી બોલી ઉઠ્યા, “અમારી આંખોએ તેને જોયો છે,” અને ને બીડ પર ધેટાં તેમની રાહ જોતાં હતાં તે તરફના રસ્તા પર થઈને તેઓ ગાતાં ગાતાં ગયા.

પાછા તેઓ ગયા તે પહેલાં નેબોર એરાહ તરફ ફર્યો. તેની આંખોમાં અભિમાનનું તેજ હતું. તેણો કહ્યું, “સારું થયું કે તું બીડમાં ગયો નહિ. તું ન હોત તો નાઝારીને અમે મળી શકત નહિ. તું ન હોત તો સ્વર્ગાયિ દર્શન વિષે શક રાખીને અમે આ દરવાનેથી પાછા વળત. તારા બાપા હોત તો જે તારા માટે અભિમાન કરત.”

એરાહે પોતાના મનમાં કહ્યું, “ઓહ, મારા બાપા - તે જાણો છે!” તે દરમિયાન કૂચ કરતા ઘેટાંપાળકોનું મધુર ગીત થોડું થોડું પાછળથી સંભળાતું હતું :

“પરમ ઉચ્યામાં ઈશ્વર મહિમા થાઓ, તથા પૃથ્વી પર ને માણસો વિષે તે પ્રસંગ છે, તેઓને શાંતિ થાઓ.”

પ્રકરણ - 3

“એરાહ તારા દાદાની તબિયત સારી નથી. તેમની ઉંમરના માણસો માટે આટલો બધો ચિંતાતુર દિવસનો અતિશ્રમ અતિશય છે. આજ રાતે તેમનું માથું ઘણું દુઃખે છે, અને મને લાગે છે કે તેમને તાવ આવ્યો છે. તેમના ગાલ લાલ થઈ ગયા છે, અને ઘડપણમાં હાથ ધૂંજે તેના કરતાં વધારે તેમના હાથ ધૂંજે છે.”

એરાહે પોતાની માના ગભરાએલા મોં સામે જોઈ સ્મિત કરીને દિલાસો આપતાં જવાબ આપ્યો, “મા, તેમને આરામની જરૂર છે. તેમને એક આખી રાત શાંતિથી ઉંઘવા દે, અને મને ખાતરી છે કે આપણે તેમને ફરીથી તંદુરસ્ત જોઈશું. તેમને કંઈક સારું ખાવા આપ, અને પછી સૂવા જવા દે.”

“પણ દરવાજે, આખી રાત દરવાજાની આગળ કોણ ચોકી કરશે? બધા માણસો ઘેટાં લઈને બીડમાં ગયા છે.”

“હું દરવાજાની ચોકી કરીશ. ના, એટલો બધો વહેમ રાખીશ નહિ. ઘણાં ખરા મુસાફરો બેથલેહેમ છોડીને ગયા છે. થોડા જ માણસોએ આજે દરવાજે ઠોક્કો છે, રાત પડી ગયા પછી એથીએ વધારે માણસો ઠોક્કો. એક રાત દરવાજાની ચોકી કરવા માટે તું મારા પર ભરોસો રાખી શકતી નથી શું?”

“તારા પર ભરોસો રાખવો?” માએ પ્રેમથી છોકરાંનાં મોં સામે જોયું. “કોઈ પણ માએ પોતાના છોકરા પર કદી પણ વધારે ભરોસો રાખ્યો નથી! પણ આટલા નાનાં છોકરાને એકલાને આખી રાત ઉંઘ વિના ગાળવા દેવી એ યોગ્ય નથી. જેઓને અહી કામ હતું તેઓ હવે જતાં રહ્યાં છે, પણ આળસુ, દુરાચારી, નકામા માણસો કંઈ તોકાન કરવા વધારે વખત રહેશે.”

છોકરાએ દફ્તાથી કહ્યું, “જ્યાં સુધી હું ચોકી કરીશ, ત્યાં સુધી મારા પર કે ધર્મશાળા પર કોઈ પણ જતની આફ્તા આવશે નહિ. ધરડા માણસની માફ્ક જ, નાની આંખો પણ બરાબર ચોકી કરી શકે છે, અને જો કંઈ તકલીફ અથવા બીક લાગે તો મદદ માટે નાનાં પણ જરૂરથી દોડી શકશે. પણ કંઈ ભયજનક નથી. આ ભટકતા ચોર બીકણ છે, કોઈનો પણ અવાજ સાંભળીને તેઓ નાસી જાય. જેમ સાપ સરકી જાય તેમ.”

માએ વાંધો ઉઠાવી કહ્યું, “ધરડાં માણસનો બોણો જુવાન પર નાખવો એ મને ગમતું નથી, તારાં બાપા...”

ઝોકરાએ બોલી ઉઠ્યો, “મારા બાપાએ મને તારી સંભાળ લેવાનું કહ્યું હતું. તેણે મને કહ્યું હતું, ‘ભૂલી જઈશ નહિ’, અને હું ભૂલી ગયો નથી. દાદાને આરામ લેવા મોકલ, અને મારી ચિંતા કરવાનું ભૂલી જા. ધાણીએ વાર તે એમ નથી કહ્યું કે, ‘જોકે તારી ઉંમર નાની છે, તો પણ તું હવે બાળક નથી?’ હું દરવાને દોડી જઈશ, અને મારા દાદાને કહીશ કે તમારા માટે ખોરાક તૈયાર છે.”

જવાબની રાહ જોયા વિના ઝોકરાએ જલદીથી ફરસબંધીવાળા ચોક પર થઈને દોડી ગયો, અને તેની મા પ્રેમાળ આંખો વડે તેને જોઈ રહી.

તેણીએ નિશ્ચાસ મૂક્યો, “ના, તે ભૂલી ગયો નથી, તે કદ્દી ભૂલી જતો નથી. છોકરાની ઉંમર બાર વર્ષની છે, અને વિચાર અને શબ્દોમાં મોટા માણસ જેવો છે. તેની ઉંમર કરતાં તેને વધારે મોટો થયેલો જોઈ મને આનંદ ઉપને છે! તો પણ તેનું લદ્ય એક બાળકના લદ્ય જેવું છે. ચોક્કસ, તેણે આજે રાત્રે ચોકી કરવી જ જોઈએ, એ સિવાય બીજો ઉપાય નથી.”

એક મોટા દેવદારના લાકડા પર ઉધાડા દરવાજની બહાર ઝોક બેઠો હતો, અને સૂર્ય આકાશને કીરમજી અને સોનેરી પ્રકાશવાળું કરીને પશ્ચિમ તરફનાં ઊંચા શિખરો પાછળ આથમી ગયો. ભૂરું ધુમ્મસ સૂર્યાસ્તને

મળવા માટે ખીંગોમાંથી ઊંચે ચઢ્યું, અને આખરે ટેકરીઓ પર પ્રકાશ અને છાયા વધતાં ગયાં અને પછી બંને એકઠાં થઈ ગયાં.

જૂની ધર્મશાળાની બહાર બધું એકદમ શાંત હતું. કોઈ ઘેટાંપાળક પોતાનાં ટોળાને મોડી રાત્રે આગળ ચલાવતો હતો, તેથી ટેકરીઓ ભાડીથી થોડી થોડી વારે ધંઠડીઓનો ધીરો અવાજ સંભળાતો હતો, થોડા મુસાફરો રખડતા ફરતા હતા. તેઓ દરવાજા પાસે બેઠેલા છોકરાને સભ્યતાથી સલામ કરતા હતા, પણ અંદર દાખલ થવાની કોઈ રજા માંગતું નહિ. મુસાફરીનો વખત લગભગ પૂરો થયો હતો, અને બાકીના થોડા મુસાફરો હતા તેઓ બેથલેહેમમાંથી જતાં હતા. વસ્તીની ગાંગની થઈ જવાથી ગામમાં રોજના જેવી શાંતિ પથરાતી હતી.

જ્યારે થોડું થોડું અંધારું થયું હતું, ત્યારે છોકરો પોતાની દેવદારની બેઠક પરથી ઉઠ્યો. તેણે દરવાજા બંધ કર્યા, સળીયાને બરાબર જગાએ નાખ્યા, અને તે મજબૂત છેકેનહિ તે જોવા તેણે પોતાના બળથી અજમાવી જોયું. પછી થોડાં ખડબચડાં કાપી કાઢેલાં પગથીઆંની મદદથી તે કોટ ઉપર ચઢ્યો, અને તેના સુંવાળા સપાટ મથાળા પર લાંબો થઈને સૂતો. સૂતાં સૂતાં બહારથી દરવાજા પાસે આવવાના રસ્તા પર અને અંદરથી આખા વાડામાં નજર રાખતો હતો, અને વાડાની છેક દૂરની બાજુએ ગુફામાંથી આવતું આંખું અજવાણું તેણે જોયું, તે ધારી ધારીને તે તરફ જોવા લાગ્યો.

તે મનમાં બોલ્યો, “મને આશા છે કે બાળક બધી રીતે સારો છે. ધાડું તંદુરસ્ત બાળક છે. ફક્ત દસ દિવસનું છે, છતાં ધાડું મજબૂત, ગોરું અને ગુલાબી છે. અને તે મને ઓળખે છે -- હું જ્યારે મારી માને એમ કહું છું ત્યારે તે હસે છે, તોપણ મને તે બાબતની ખાતરી છે. મારા મૌને અડવા માટે તે પોતાના નાનાં હાથ હંમેશાં લંબાવે છે. જોતેઓ અમારી સાથે રહે તો કેવું સારું! પણ યૂસફ તો નાજેરે પાછો જવા માટે આતુર છે. આજે તે ગયો હોત. પણ મરિયમે કહ્યું, કે “ના, હજુ સમય આવ્યો નથી.” અને હંમેશાની

માફક તે મરિયમની ઈરછાને આધીન થયો.”

ધીમે ધીમે વખત પસાર થયો. સાંજની ગડબડ જતી રહી, અને રાતની શાંતિ આવી, પણ છોકરો જગતો પડી રહ્યો. તેની દરેક હંક્રિય સતેજ હતી, થાક્યા વિના તેની આંખો અંધકારમાં ચોકી કરતી હતી. અંધારી રાત હતી, અને એક પણ તારો દેખાતો ન હતો. ખોરાક માટે ભટકતાં પ્રાણીઓ અને માણસો માટેની આ રાત હતી, તો પણ આ એકાંત જગરણનો ભંગ કરવા માટે કંઈ બન્યું નહિ.

મધ્યરાત આવી અને ગઈ; દૂર પૂર્વ દિશામાં એક રૂપેરી આંખી પટી દુનિયાની આસપાસ ફરી વળી; કોઈ જીવાએ મરધો જોરથી બોલ્યો. બીડમાં ભરવાડનો કૂતરો અતિશય બીકને લીધે એકાએક જોરથી ભસ્યો, અને ઝેરાઝ જેની આંખો પૂર્વ દિશાના આંખા અજવાળા પર ઠેરેલી હતી, તેણે એકદમ પોતાનું માથું ફેરવ્યું અને ટવાર બેઠો, અને આશ્રયથી ધરિ અવાજે બોલ્યો.

તે ધીમેથી બોલ્યો, “તારો ! તે ફરીથી દેખાય છે ! આજ રાતે તે કેવા વિચિત્ર મહેમાનો લાવશે?”

ટેકરીઓ ઉપર થઈને એક ચણકતો તારો ચાલતો આવતો હતો. તે ધોરી રસ્તાનાં ઢોળાવને પ્રકાશિત કરી રહ્યો હતો, અને તેની પાછળ ગાળ ઊચા ઊંટ જૂની ધર્મશાળા તરફ શાંત રીતે ચાલતાં હતાં.

તેઓ નજદીક આવ્યા, અને તારો જલદીથી ઊંચે ચઢ્યો, અને દરવાજા પર સળગતી દીવાદાંડીની માફક અટક્યો. કોટ પરથી છોકરો નીચે આવ્યો, દરવાજા ઉધાડી નાખ્યાં, અને ઊભો રહ્યો. તેના મનમાં પૂજ્યભાવ હતો, પણ બીક નહોતી. પ્રકાશમાં તેનું મોં તેજસ્વી દેખાતું હતું, અને આવકાર આપવા માટે તેણે પોતાનો પાતળો હાથ ઊચો કર્યો હતો.

ગાટો નીચે બેસી ગયાં, અને તેમના સવારો નીચે ઉત્તર્યાંને પ્રાણામ કરીને બધાએ એક સ્વરે આવકાર જીલી કહ્યું, કે “તને તથા આ દરવાજા

મધ્યેના સવની શાંતિ થાઓ." ત્યારે તેણો સ્પષ્ટતાથી કહ્યું, "તમને શાંતિ થાઓ," અને તે અજાયબ થઈને જોઈ રહ્યો.

તેઓ ઊચા, ભવ્ય, ગંભીર હતા અને એરાહની આગળ આવી ઊભા રહ્યા. પૂર્વ દેશનો કીમતી પોશાક તેઓએ પહેર્યો હતો. તેમનો અવાજ જ્ઞાન, મોટાઈ, અને સંસ્કૃતિથી ભરેલો હતો, તો પણ તેમની આંખમાં જરા પણ અભિમાન હતું નહિ, પણ ફક્ત ઉત્સુક તીવ્ર ઈચ્છા હતી.

એરાહ તેમના બોલવાની રાહ જોતો હતો, એવામાં એક જણો કહ્યું, "અમે પેલા પ્રકાશિત તારાની પછ્યાડે પછ્યાડે દૂરના પૂર્વ દેશમાંથી આવ્યા છીએ. તે તારો અમારે સારુ એક એવું ચિનહ્ય છે કે ઘણાં વણોની આશા સંપૂર્ણ થઈ છે. પહાડો, ખીણો, અરણ્યો અને મેદાનોમાં થઈને અમે વજાદારીથી તારાની પાછળ પાછળ આવ્યા છીએ, અને જો, તે તારો અમને આ દરવાજા સુધી દોરી લાવ્યો છે. આ ધર્મશાળામાં, કદાપિ, કોઈ નવું જન્મેલું દેવી બાળક છે?"

એરાહે સામે પ્રશ્ન પૂછ્યો, "નવું જન્મેલું દેવી બાળક?" આ ગાળ જણા તેની તરફ વાંકા વળ્યા, અને તેમના મોં જ્વાસાથી પ્રકાશતાં હતાં. "હા, બાળક અહી છે, તમે તેને જોવા ઈચ્છો છો?"

તેમના હોઠમાંથી શાંતિનો ઉપકારવશ લાગણી દર્શાવિતો ઊડો શાસ નીકળ્યો. એક સાથે તેઓ ધૂંટણો પડ્યાં, અને જમીન સુધી નમીને સાણાં ગંદવત્ત પ્રાણામ કર્યા. તેઓ ઊભા થયાં, ત્યારે તેમનાં મોં પરની ઉદાસી, થાક દૂર થયાં અને આનંદથી ચહેરો ચમક્યો.

એકે ધરિથી કહ્યું, "હવે સમય પાસે આવ્યો છે," અને બીજાઓએ હા પાડી માથું ધૂણાવ્યું. "તું અમને બાળક પાસે લઈ જશો?"

એરાહે ખુશીથી હા પાડી. "હા, હું લઈ જઈશ," અને તે બાજુએ ઊભો રહ્યો, અને તેઓ પોતાના ઊટને સંતોષથી ઊધવા દઈ દરવાજમાં

થઈને પસાર થયા. દરવાજો બંધ કરતાં, અને ભારે સળીઆને તેની જગ્યાએ નાખતા, તેના હાથ આનંદથી ધૂજવા લાગ્યા.

તેણે વિચાર કર્યો, “ફરીથી કંઈ અદ્ભુત બનાવ બને છે. ફરીથી હું કંઈ વિચિત્ર ચમત્કારિક દેખાવ જોઈશ.”

પણ તેણે ફરસબંધીવાળા ચોકની પેલી ગમભાગ્યે જ એક પગલું ભર્યું હશે, એટલામાં તેને કંઈ એકાએક વિચાર આવ્યો ને તેનો આનંદ જતો રહ્યો, અને તે થોભ્યો.

તે અચકાયો, “દરવાજા વિષે શું? ત્યાં સાચવનાર કોઈ નથી, મારે જવું ન જોઈએ. જુઓ, મશાલો ઝગ્ગાટ સણગે છે. તમે રસ્તે ભૂલા પડતાં નહિ. પેલા રસ્તા પર, વાડો ઓળંગી ગુફાના મોસુધી જવાના રસ્તા પર જાઓ. તેને ફરી વિચાર આવ્યો. અરે, હું જઈ શકું તો! પણ મારે ચોકી કરવી જ જોઈએ!”

તેઓમાંના સૌથી મોટા માણસે એરાહના નમાવેલા માથા પર હાથ મૂકી કર્યું, “યહોવા વિશ્વાસુને બદલો આપે છે. તારી ચોકી વિશ્વાસુપણો કર અને એમ તું આશીર્વાદિત થશે.”

દૂસકાં ભરતાં એરાહ ફરીથી પોતાની જગ્યાએ કોટ પર ચઢ્યો. તેણે ગુફા તરફ પોતાની આસમાની આંખો ફેરવી ત્યારે તેમાં હર્ષના આંસુ હતાં, પણ તેણે જે જોયું તેની વિચિત્રતાથી તેની આંખો વિસ્ફારીત થઈ અને તરત જ તેનાં આંસુ સુકાઈ ગયાં.

જે તારો દરવાજાની ઉપર હતો તે હવે ગુફાનાં દરવાજા પર થંભ્યો. જાણો કે કોઈ પ્રકાશિત હીરો કાળા પત્થરમાં જડયો હોય એમ તે દેખાતો હતો. આ ગણ માણસો નમીને નીચા દરવાજમાં અંદર દાખલ થયાં, તે પહેલાં પૂજ્યભાવથી તેઓએ તારા તરફ જોયું, એટલામાં તેઓના આકાર ગુલાબી પ્રકાશની સામે સૃષ્ટ દેખાતાં હતાં.

ગુજરાતી લાંબો વખત થોભ્યાં નહિ. રાત હજુ અંધારી હતી. જ્યારે તેઓ નીચા દરવાજામાંથી બહાર નીકળ્યાં અને થોડી વાર તારાના પ્રકાશમાં ઉભા રહ્યાં, ત્યારે પૂર્વ દિશામાં રૂપેરી પણી થોડી જ પહોળી થઈ હતી. તેઓ ત્યાં ઉભા હતાં એવામાં તારો હાલ્યો, તેની જગ્યાએથી ખસ્યો, એક પળ તેમનાં માથા પર થંભ્યો, અને અદ્રશ્ય થઈને તેની સોનેરી ઝાંય થઈ અને આકાશને ઝાંખો પ્રકાશ આપતો આપતો ઊંચે ચઢી ગયો.

આ ગ્રાણ માણસો પૂજ્યભાવથી સખત જમીન પર ધૂંટણો પડ્યા. અને જમીન સુધી માથા ન માયા. પૂજ્યભાવથી ચોકી કરનાર ઐરાહ કોટ ઉપર ધૂંટણો પડ્યો, અને પત્થર સુધી પોતાનું માથું ન માયું. જ્યારે ઐરાહે ઉચ્ચું જોયું, ત્યારે સોનેરી માર્ગ ઝાંખો પડ્યો હતો, અને તે ગ્રાણ માણસો તેની પાસે ઉભા રહીને આનંદ ધીમે ધીમે વાતો કરતા હતા.

એક જાણો કહ્યું, “જરૂર તે તારનાર છે.”

બીજાએ આનંદમાં કહ્યું, “એ રાજાઈસ્તગાએલ પર રાજ કરશે તે!”

ગીજાએ સૂચના કરી, “આ શુભ સમાચાર લઈને, ચાલો, આપણે ઉતાવળે હેરોટ પાસે જઈએ, કે જેથી કરીને તે પણ આવીને તેનું ભજન કરે. ઓ વિશ્વાસુ છોકરા, દરવાજા ઉધાડ, કારણ કે ધારી ઉતાવળથી અમારે યુરુશાલેમ પાછા જવાની જરૂર છે.”

પણ છોકરાએ સૌથી મોટા માણસના હાથ પર પોતાનો ધૂજાતો હાથ મૂકી તેમને રોક્યા.

તેણે આજ્જજ કરી, “ના,” અને શરમાળ કાલાવાલાથી તેનો સ્વર ધૂજવા લાગ્યો. “રાત અંધારી છે. તમે દૂરથી આવ્યા છો. તમે સવાર થતાં સુધી ધર્મશાળામાં રોકાઈ શકતા નથી શું?”

તેઓએ શંકાથી એક બીજા સામે જોયું. એક જાણો કહ્યું, “હેરોટ

એમ નહોતું કહ્યું કે ‘મને સંદેશો પહોંચડવા ઉતાવળ કરનો.’ જો આપણે ઉતાવળે નહીં જઈએ તો તે નાખુશ થશે.”

ઝેરાહે કહ્યું, “પણ હેરોટ રાજ પણ ઊંઘે છે, અને તમને આરામની જરૂર છે. સવારે સૂર્યના પ્રકાશમાં તમે જનો; થકેલા અને આરામ લીધા વગર આવી અંધારી રાતે હમણાં મુસાફરી કરવા કરતાં સવારે મુસાફરી કરવાથી તમે વધારે ઝરપથી ચાલી શકશો.”

તે વિશ્વાસથી બોલતો હતો, અને જાણોકે સમજાણના કંઈ અંદરના પ્રકાશથી તેની આંખો ચણકી. સૌથી મોટા પરદેશીએ એકાએક નિશ્ચય કરી માથું ધુણાવ્યું.

તેણો કહ્યું, “મને લાગે છેકે છોકરો ડાખાપણથી બોલે છે. આપણને ઊંઘયાને ધારો વખત થઈ ગયો છે. ચાલો, ધર્મશાળામાં આરામ કરી લઈએ.”

ઝેરાહે આંગળી બતાવતાં કહ્યું, “ત્યાં, જ્યાં બારીમાંથી અજવાણું પડે છે ત્યાં મારી મા ઊંઘી ગઈ છે. જોરથી ઠોકશો એટલે તે જાગશે. અને તમને ખાવાનું તથા પથારીઓ આપશે.” ફરીથી ઝેરાહ એકલો જ ક્રોટ ઉપર ચઢ્યો, અને સૂઈ ગયો. પૂર્વ દિશા તરફ ધીમે ધીમે પ્રકાશિત થતા આકાશ તરફ તેણો મોફેરવ્યું. જાણો અંધારામાં ધોળાં ભૂત હોય તેમ તેની નીચે ગાળ ઊટ શાંતિથી ઊંઘતા હતા. ધર્મશાળાના ઉપરના ઓરડામાં બત્તીઓ બળતી હતી, તે પરથી તેણો જાણ્યું કે પરદેશીઓ માટે પથારીઓ તૈયાર કરવામાં આવે છે.

તેણો કહ્યું, “બે વખત મેં તારો જોયો છે,” અને તેના વિચારોના ધોડા આનંદી મુંઝવાળામાં દોડવા લાગ્યા. “અને જાણો કે તેનું કામ પૂરું થયું હોય તેમ હવે તે આકાશમાં પાછો ગયો છે. તેનો અર્થ શો હશે? આ જ્ઞાની માણસોએ કહ્યું, કે ‘તારનાર જન્મ્યો છે -- રાજ જે ઈસ્તગાએલ પર રાજ કરશે!’ અને ઘેટાંપાળકોએ કહ્યું, કે ‘ગભાળમાં જન્મેલા તારનાર વિણે દૂતો

ગીતો ગાતાં હતો.' અને જે તારાએ ઘેટાંપાળકોને દોર્યા, તેણે જ દૂરનાં પૂર્વ દેશનાં જ્ઞાની માણસોને પણ દોર્યા - અને મેં, તે બધું જોયું છે ! ઓહ ! હું કેવો ખુશી છું કે યુસફ અને મરિયમ રહી શકે એવા ગુફાના ખૂજા વિષે હું જ્ઞાનો હતો ! એમ ન હોત, તો તેઓ બાળકને શોધત, પણ તે તેમને મળત નહિ. પણ આ બધાનો અર્થ શો?" તે નવાઈ પામતો.

તે આમ અજલયબી પામીને મનમાં વિચાર કરતો હતો. તેનું મન સ્વભ્નોના અને તેની ઉંમર કરતાં વખતો રહાપણના ગુંચવાડાથી ભરેલું હતું. વખત વીતી ગયો અને આખરે પૂર્વ દિશાના આકાશમાં ગુલાબી અને સોનેરી નરમ પ્રકાશ દ્વારા જણાયુંકે પરોઢનો વખત થયો છે. પછી વાડાની પેલી તરફથી તેણે એક નાની સવારી આવતી જોઈ. મરિયમ નાના બાળકને પોતાની છાતી સરસું ચાંપીને ગધેડા પર બેઠી હતી અને યુસફ સંભાળથી તેને દોરતો હતો.

એરાહે તરત જ વિચાર કર્યો, "તેઓ જાય છે," અને તેનું તદ્ય અચાનક દુઃખથી સંકોચાયું. "ઓહ, બાળ ઈસુ, અને દૂતના જેવા મોં વાળી મરિયમ. હવે હું તેમને ફરી જોઈશ નહિ. પણ જાયારે આખી દુનિયા ઊધી ગઈ છે, ત્યારે આટલાં વહેલાં તેઓ કેમ જાય છે ?"

દરવાજાપાસે આવીને પૂછ્યાં વિનાના પ્રશ્નોનો જવાબ યુસેફ ધરિથી અને ગંભીરતાથી આપ્યો, "પરોઢ બરાબર થાય તે પહેલાં અમે ધાણે દૂર જતાં રહીએ એવી અમારી ઈચ્છા છે. તારી મા માટે આ સોનાનો સિક્કો લે."

એરાહે આતુરતાથી કહું, "પણ જો તમે મળ્યા વિના જશો તો મારી મા દુઃખી થશે. જેમ હું બાળ ઈસુને ચાહું છું, તેમ તે પણ ચાહે છે. થોડી વાર તમે રોકાઈ શકતાં નથી શું ? એકાદ કલાકમાં ધર્મશાળામાં બધાં ઉઠશે, અથવા તો જો તમને બહુ ઉતાવળ હોય, તો હમણાં જ હું મારી માને ઊધમાંથી ઉઠાનું."

યુસેફ ધરિથી બોલવા માંડયું, "તે ઢીક નથી," પણ મરિયમે તેને

બોલતો અટકાવ્યો, અને એરાહની આસમાની આંખો પોતાની આંખો સાથે મળી ત્યાં સુધી નીચી નમીને તેણે તેના શોકાતુર મોં પર ધરિથી હાથ ફેરવ્યો.

તેણે કહ્યું, “સાંભળ, નાના દીકરા, જેણે ધર્મશાળામાં અમારે માટે જગ્યા શુધી કાઢી, જે ઘેટાંપાળકેને અને જ્ઞાની પુરુષોને અમારા બાળક પાસે દોરી લાવ્યો, જેણે જ્યારે જ્ઞાની પુરુષો સીધા હેરોએ પાસે જતાં હતા ત્યારે તેમને અટકાવ્યા, તું અમારી છૂપી વાત જાણે છે, તે તું કોઈને કહેશે નહિં.”

યુસેકે ઉતાવળથી ચેતવણી આપી, “શું તે ઉત્તમ કહેવાય ? તે ફક્ત નાનું બાળક છે.”

મરિયમે જવાબ આપ્યો, “જે પ્રભુ દીકરાને ડહાપણ આપે તો તેનામાં મોટા માણસ કરતાં વધારે ડહાપણ હોઈ શકે. યાદ કરો, એરાહના હાથે તેને જ પહેલો સ્પર્શ કર્યો હતો. અત્યાર સુધીના બાળ ઈસુના જીવનની બધી બીનાઓ આ છોકરા સાથે જોડાએલી નથી શું ?”

યુસેકે કહ્યું, “સત્ય છે, મારી વહાલી, સૌથી સારું શું છે તે તું જાણે છે.”

મરિયમે એરાહની પૂજ્ય આંખો સામે તાકીને જોઈને કહ્યું, “એરાહ, ત્યારે તું જાણ કે પ્રભુના દૂતે અમને ચેતવણી આપી છે કે બાળકને લઈને મિસરમાં નાસી જાઓ અને ત્યાં રહો, કારણ કે હેરોએ નાનાં બાળકને મારી નાખવા શોધશે. તેથી અમે જઈએ છીએ, પણ ક્યાં જઈએ છીએ તે વિષે કોઈ જાણશે નહિં. આ વાત તારા મનમાં રાખ, અને જ્યારે તું કંઈ વિચિત્ર અફ્વાઓ સાંભળો ત્યારે યાદ રાખજે કે બાળ ઈસુ જીવે છે, અને હજી તેને તારી મદદની જરૂર પડશે.”

એરાહે આતુરતાથી કહ્યું, કે “જરૂર પડે તો મારી જુંદગીને જોખમે પણ હું તેની તથા તમારી સેવા કરું. અને આ સોનાનો સિક્કો તમે તમારી પોતાની જરૂરિયાત માટે રાખો - તમારી પાસેથી હું લઉં એ મારી માને ગમશે નહિં.”

મરિયમે કહ્યું, “ના, કોઈપણ સોનું તારી માના ખાર અને સંભાળનો બદલો વાળી શકશે નહિ. પણ અમને ખોરાક, અનાજ અને આશ્રય મળ્યાં તે માટે અમારે તેમનો બદલો વાળવો એ યોગ્ય છે, કારણ કે આજ રાતે અમને કીમતી ભેટો મળી છે. એરાહ, જ્ઞાની લોકોની ભેટો બાળ ઈસુને મળી છે.”

તેણે પોતાનો ઉપરનો જભભો ખસેડયો અને અસાધારણ કીમતી કારીગરી વાળી એક પેટી બતાવી, અને પેટી ઉધાડવામાં આવી ત્યારે એરાહે આશ્રય સાથે ભેટનાં વખાણ દર્શાવ્યાં.

મરિયમ પોતાના ખજનાને હલકે હાથે અડીને ધરિથી બોલી, “સોનું, બોળ અને લોબાન, પ્રેમ અને વિશ્વાસની ભેટ! હવે તું એક વાર ફરી બાળ ઈસુને નોઈ લે, અને સવાર થાય અને માણસો અમને નોઈ લે તે પહેલાં અમારે જવું જ નોઈએ.”

ને બારીક કપડાંથી બાળ ઈસુનું મોટકિલું હતું તે તેણે આધું ખસેડી નાખ્યું. આથી બાળ ઈસુ ઊંઘમાં હાલ્યાં, અને પોતાનો નાનો હાથ બહાર નાખ્યો અને તે એરાહના માથા પર થોડી વાર પડી રહ્યો.

આંસુ ભરેલી આંખોએ એરાહ ધરિથી બોલ્યો, “સલામ. મારી પાસે કંઈ કીમતી ભેટ નથી, પણ હું તને પ્રેમ અને વિશ્વાસ આપીશ.”

મરિયમે મધુરતાથી કહ્યું, “પ્રેમ અને વિશ્વાસ, સૌથી મોટી ભેટ છે.” પછી આ નાની સવારી દરવાજામાં થઈને ટેકરીઓની નીચે દક્ષિણ તરફને રસ્તે ચાલવા માંડી.

પ્રકાણ - ૪

પર્વતની ટોચે સંપૂર્જિ સૂર્યોદિય થયો. સૂર્યના પ્રકાશની આગળ જાકળ જતું રહ્યું, અને ધૂમસવાળી ટેકરીઓ નાચતાં પ્રકાશથી ચણકી ઊઠી.

ધાસના બીડમાં જીવ જાળ્યાં, ધાળાં ધંટના આનંદી રણકા, ભય વ્યક્ત કરતું કૂતરાનું ભસવું, ઘેટાંપાળકોની બૂમનો મધુર અવાજ, આ બધું સવારની શાંત હવામાં સ્પષ્ટ રીતે સંભળાતું હતું. રસ્તાઓ પર પાણ જીવન દેખાવા લાગ્યું. મુસાફરોના નાના કાછ્લાઓ ગામના દરવાજા તરફથી આવ્યા અને ધરતરફજવા વળ્યા. વેપારીઓ દિવસના ધંધા માટે આતુર થઈ પોતાનાં ભારથી લાદેલાં ગવેડાંને “ઉહ, ઉહ” કરી હાંકતાં યરુશાલેમ તરફજતા હતા.

જૂની ધર્મશાળામાં પણ બધાં જાળ્યાં, અને ઝેરાહ છુટકારાનો દમ જેચેતો કોટ પરથી નીચે આવ્યો, અને મા જે ઉતાવળે તેની તરફ આવતી હતી તેને મળવા ક્ષ્યો.

તેણે કહ્યું, “બિચારો મારો ઝેરાહ, તેને બિલકુલ આરામ મળ્યો નથી. પણ તારા દાદા ફરીથી તંદુરસ્ત થયા છે. તારા કહ્યા મુજબ રાતે ઊંઘ લેવાથી તેમનું શરીર તાજું માજું થયું છે. તે આખી રાત વિશ્વાસુપણે ચોકી કરી છે.”

તેણીએ પૂછ્યું, “પૂર્વના ગણ મુસાફરો સિવાય બીજું કોઈ આશ્રય શોધતું આવ્યું ન હતું? અને આજુભાજુ કોઈ ભટકનારા નહોતા?”

ઝેરાહે જવાબ આપ્યો, “મેં કોઈને જોયા નથી; અને પૂર્વ દેશના ગણ માણસો, હજી તેઓ ઊંઘે છે?”

“હા, તેઓએ મને કહ્યું છે, ‘કે સૂર્ય ઉગ્યા પછી જીવે કલાકે અમને જગાડજો કે જેથી અમે ઉતાવળથી યુરુશાલેમ જાઈએ’. આ તારા દાદા દરવાનો સાચવવા આવે છે. દીકરા, ચાલ જર્મીને સૂઈ જાનું તને આરામની જરૂર છે.”

એરાહ બપોર પછી ધાણી વારે જાયો, અને રાતે જે જે બન્યું હતું તે વિષે વિચાર કરતો પડી રહ્યો.

તેણે નિશ્ચાસ નાખ્યો, “ઓહ, વિચિત્ર બીનાઓ મેં જોઈ છે તથા સંભળી છે, અને તેઓ કયાં ગયાં તે. મારે કોઈને કહેવું જોઈએ નહિ. મારા પર જે ભરોસો રાખવામાં આવ્યો છે તને મારે વિશ્વાસુ રહેવું જોઈએ.”

ઓરડીમાં પેસતાં પેસતાં, “એરાહ” એમ કહીને તેની માએ તેના વિચારોમાં ભંગ પાડ્યો. તેનું મૌલાલાશવાળું હતું, અને હમેશાં તેનો જે ચહેરો શાંત રહેતો તે આને ગભરાએલો દેખાયો. “યુસુફ અને મરિયમ અને બાળ ઈસુ ગુફામાં ગયાં છે-- તેઓ કયાંએ દેખાતાં નથી. તેમના જવા સંબંધી તે જાણ્યું હતું?”

“હા, પ્રભાતનું પહેલું ઝાંખું કિરણ નીકળતાં જ તેઓ ગયાં. આ સોનાનો સિક્કો તેઓએ તારે માટે આખ્યો છે અને બુંણ ઈસુની તે સંભાળ લીધી એ માટે તેઓએ તને સલામ પાઠવી આભાર માન્યો છે.”

માએ રડતાં રડતાં કહ્યું, “તેણે મને કેમ ન કહ્યું કે હું જવાની છું? હું એ બાળકને એટલું બધું ચાહતી હતી!” પણ એરાહે પ્રશ્ન પૂછીને તેના વિચારો બદલી નાખ્યા.

તેણે પૂછ્યું, “જ્ઞાની પુરુષો વિષે શું?”

“તેઓ પણ ગયા છે, પણ યુરુશાલેમ નહિ. તેઓ પૂર્વ તરફ ગયા છે. પણ, મારા દીકરા, તેઓ તારે માટે સંદેશો મૂકી ગયા છે.”

“મારે માટે ?” એરાહનો અવાજ આનંદથી ધૂળ્યો.

“હા, અને મને એટલું બધું અભિમાન થયું અને ખુશી થઈ કારણ કે તેઓ કહેતા હતા કે તારા કહેવાથી તેઓ ધર્મશાળામાં ઉત્તર્યા અને તેઓ ઊંઘતા હતા, ત્યારે સ્વખનમાં તેમને ચેતવણી આપવામાં આવી કે હેરોએ પાસે પાછા જવું નહિ, પણ બીજે રસ્તેથી તેમના દેશમાં જવું. તેઓએ મને કહ્યું કે “છોકરાને અમારો આશીર્વાદ આપનો અને આભાર માનજો, કારણ કે જે અમારી વૃદ્ધ્યાવસ્થાની આંખોથી સંતાબેલું હતું તે તેની જુવાન આંખોએ જોયું, અને તેની સલાહે અમારા પર પ્રાધાન્ય મેળવ્યું તેથી અમારું ભલું થયું. તેઓ શું કહેવા ઈચ્છતા હતા?”

એરાહે વિવેકથી જવાબ આપ્યો, તેમને આરામની જરૂર હતી અને ક્ષત મેં તેમને ધર્મશાળામાં થોભવાની વિનંતી કરી હતી પણ જાગે તે ભવિષ્યની ગુહા વાતો જાણતો હોય તેમ તેની આસમાની આંખો અંજાઈ ગઈ.

એરાહે મનમાં વિચાર્યું, કે હવે હેરોએ બાળક સંબંધી કંઈ સમાચાર સાંભળશે નહિ, તે જ્ઞાની પુરુષોના પાછા જવાની રાહ જોશે. અને તે રાહ જોશે. પણ એનો અર્થ શો હશે આ બાળક ખરેખર વચન અપાએલો તારનાર, જે રાજા ઈશ્વાએલને છોડાવનાર છે તે, શું તે છે ? ત્યારે મંદિરના શાસ્ત્રીઓ તેના જન્મ વિષે કેમ જાણતા નથી ?

ત્યાર પછીના દિવસોમાં એરાહે જે જે સાંભળ્યું અને જોયું હતું તે વિષે તે પોતાના હિદ્યમાં વિચાર કરવા લાગ્યો. તેના કુળના બધા જુવાનોની માફક તે પોતાના લોકોનો ઈતિહાસ અને દંતકથા સારી રીતે જાણતો હતો. તારનારનું આવવું, જે રાજા ઈશ્વાએલનું તારણ કરશે તે, તે વિષેનો વિચાર તેના માટે નવો હતો. તેણે સભાસ્થાનોમાં કેટલી બધી વાર જૂની ભવિષ્યવાણીઓ ગાઈ હતી:

ને યાકુબમાંથી તારો જબકી નીકળશે
 ને ઈસ્ત્રાએલમાંથી રાજુંડ ઊભો થશે
 અને પિશાઈના કુંઠામાંથી ફૃગાગો ફૂટશે,
 અને તેની જગતી એક ડાળી ફળ આપશે
 અને હે બેથલેહેમ, એફાથાહ, તું એટલું નાનું છે કે
 યહુદાનાં ગોગોમાં તારી કંઈ ગાણી નથી,
 તોપણ તારામાંથી મારે માટે એક એવો પુરુષ ઉત્પન્ન થશે કે
 ને ઈસ્ત્રાએલમાં અધિકારી થવાનો છે.

તેણે વિચાર કર્યો, પણ ગભાળમાં જન્મેલો આ બાળ ઈસુ મસીહા હોઈ શકે જ નહિ. ઈસ્ત્રાએલનો રાજી મહિમામાં આવશે, ઇતાં કોઈ માણસ જોઈ શક્યું હોત તો બાળકનો જન્મ મહિમાવંત હતો જ. દૂતનાં ગીતો, અદ્ભુત તારો, મોટાં ઊટો, કીમતી બેટ લઈને આવેલા પૂર્વના વિચિત્ર ભવ્ય માણસો પણ આ બધા અદ્ભુત બનાવો કોણે જોયા ? ફક્ત ધર્મશાળાના થોડા ઘાડાં માણસોએ; મેં, નાના છોકરાએ અને ટેકરીઓ પર રહેતા ભરવાડોની ટોળીએ ! દુનિયા કદીએ કેવી રીતે જાણશે? જે મંદિરના શાલ્કીઓને ને બાબતો મેં જોઈ તે વિષે કહું, તો તેઓ મને ઠપકો આપશે અને કહેશે, ‘તું જૂના કોટ પર ઊંધી ગયો અને તને સ્વર્ણ આવ્યું.’ હું ચૂપ રહીને રાહ જોઈશ.

એક અઠવાડીયું પસાર થઈ ગયું. એક દિવસ ઐરાહ તાજું પાણી ભરવા માટે ફૂવે ગયો. ત્યાં તેણે રૂથને કુંજામાં પાણી ભરતી જોઈ.

તેણે તેના હાથમાંથી કુંજેલઈ લીધો અને તેને એક પચ્ચર પર પોતાના

કુંજા પાસે મૂકીને પ્રશ્ન કર્યો, “આટલા બધા દિવસ તું કર્યાં હતી? ઘાડા દિવસ પછી તું અહીં આવી છે, મને તારી બહુજ યાદ આવતી હતી.”

એરાહના શબ્દોથી જરા શરમાઈ જઈ રૂથે જવાબ આપ્યો, “મારા બાપા યરેખો ગયા હતા. ત્યાં તેમના સગાંવહાલાં છે, અને તે મને સાથે લઈ ગયા હતા. મુસાફરીમાં મને મજા પડી, અને મારી માસી મારા પ્રત્યે માયાળું હતી, પણ ધરે આવવાથી હું ખુશી થઈ છું. મને મારી મા અને ભાઈ યાદ આવતાં હતાં.”

એરાહે બહાદુરીથી પૂછ્યું, “અને રૂથ હું, હું તને યાદ આવતો નહોતો?”

રૂથે અંતરના ઉમળકાથી જવાબ આપ્યો, “હા, એરાહ, તું પણ મને યાદ આવતો હતો. હવે મને નાનાં બાળ અને તેની મા વિષે કહે. તેઓ હજી ધર્મશાળામાં છેકે? અને ભરવાડો તેમને થયેલાં દર્શન વિષે શું કહે છે?”

તેણે જવાબ આપ્યો, “ઘેટાંપાળકો બીજું કંઈ કહેતા નથી, ફક્ત તે રાતે દરવાજા પાસે આપણે જે સાંભળ્યું હતું તે ફરી ફરી કહે છે. યૂસુફ અને મરિયમ બાળકને લઈને ગયાં છે. તેઓને ગયે સાત દિવસ થઈ ગયા. તેમને જતા જોઈ અમે બહુ દિલગીર થયાં!”

નિસાસો નાખતાં રૂથે કહ્યું, “હું પણ દિલગીર છું. મને લાગતું હતું કે હું બાળકને ફરી જોઈશ નહિ. હું જાણતી હતી કે બાળકની માને જરા શક્તિ આવશે કે તરત જ નાઝારી ધેર પાછો જવા આતુર થશે.” અને એરાહની આંખમાં શાંતિ દેખાઈ, તેની માના પ્રશ્ન કરતાં રૂથનાં આગ્રહની તેને વધારે બીક લાગી. બાળકના જવા સંબંધીના તેના વિચારો બદલવા તે હવે ઉતાવળે બોલ્યો.

આંગળી બતાવતાં તેણે કહ્યું, “ધરુશાલેમના રસ્તા પર જતા ધોડેસવારોની ટોળી જો. તેઓ સૈનિકો છે. જો, તેમનાં બખતર સૂર્યમાં કૃટલાં બધાં ચળકે છે!”

બીજના અવાજથી રૂથ બોલી ઉઈ, “ટકરીઓ તરફ તેઓ ધોડાઓને લઈ જાય છે. એરાહ, તેઓ આપણા ગામ તરફ આવે છે.”

શાંતિ રાખતાં તેણે કહ્યું, “બીશ નહિ. ચોક્કસ તેઓ વસ્તી ગાળગીનો હેવાલ લેવા અથવા કર સંબંધીના કંઈ કામને માટે આવે છે. આ શાંતિનો વખત છે. આપણને તેમનાથી બીવાની કંઈ જરૂર નથી.”

બેથલેહેમના ઢાળ પડતા રસ્તે સીધા ગામના દરવાજા તરફ ધોડા વળ્યા. આ દરવાજા જૂના કૂવાથી થોડે દૂર હતા. તેઓ નજદીક આવ્યા ત્યારે રૂથે ધીરથી કહ્યું, “તેમનાં મોંકેટલાં વિકરાળ છે! તેઓ બિહામણા લાગે છે.”

એરાહે જવાબ આપ્યો, “સૈનિકની નિરદિગી તે કૂર ધંધો છે.” અને ચણકતાં બખતર પહેરેલા મજબૂત કૂર માળસોમાંનો એક એક દરવાજામાં થઈને પસાર થયો અને અદૃશ્ય થયો, ત્યાં સુધી તેની આંખોએ જોયાં કર્યું.

પોતાનો કુંજે ઊંચકી લઈને રૂથે કહ્યું, “મારે જવું જોઈએ. જો મારી મા બારીમાંથી તેમને જોશે, તો તે બીશે, અને તે એકલી છે. એરાહ, મારી સાથે આવ.”

સૈનિકોને વધારે સારી રીતે જોવા આતુર થઈને એરાહે રૂથનો કુંજે પોતાને ખબે ઉપાડી લીધો, અને ગામના દરવાજા તરફ તેની પાછળ પાછળ ગયો, અને તેને ફરી ખાતરી કરી આપતાં તે કહેવા લાગ્યો, “તું કેમ ધૂંજે છો? બીવાની કંઈ જરૂર નથી. સૈનિકોને આપણી સાથે કંઈ લડાઈ નથી, અરે, તે શું છે?”

તેનો અવાજ એકાએક બંધ પડયો, અને તેનું મોંકિકું પડી ગયું. કુંજે તેના ખભા પરથી ધબ દઈને નીચે પડી ગયો, પણ તેણે તેના કકડા પર લક્ષ આપ્યું નહિ. તેણે રૂથનો હાથ પકડ્યો, અને ઉધાડા દરવાજાની છાયામાં કોટની ફાટમાં તેને જલદી ખેંચી ગયો, કારણ કે પિતાળના રણાંશિગડાના

અવાજથી સવારની શાંતિનો એકાએક ભંગ થયો. ગુસ્સાની કઠોર બૂમો અને ભારે આદેશાત્મક હુકમોની સાથે તલવારના ખખડાટ, છોકરાંની જીણી ગ્રાસદાયક ચીસો, બીધિલી સ્ત્રીઓની બૂમો જે એટલી બધી વધી ગઈ કે મોટા નિરાશાના દુઃખના કાન છેદી નાખે એવા લાંબા નિરાશાવાળા વિલાપ થયા, આ બધું બેળસેળ થઈ ગયું.

રૂથ ઝૂસકા ભરવા લાગી. “એ શું છે, તેઓ શું કરે છે ? ઓ, મારે મારી મા પાસે જવું જોઈએ.” પણ એરાહે તેને પકડી રાખી.

તેણે આજજી કરી, “ઉભી રહે, હું જેઉં ત્યાં સુધી અહીં ઉભી રહે, હું એક પળમાં જ પાછો આવીશ.”

ચાલાકીથી તે ક્રોટ ઉપર ચઢ્યો, થોડી વાર જોયા કર્યું, અને નીચે ઉત્થો. તેના મો પર મૃત્યુ સમયની ફિકાશ પ્રસરી રહી, અને તેની આંખો કમક્કમાટીથી અંજઈ ગઈ હતી.

તે ધૂજતા બોલ્યો, “તેઓ બધાં બાળકોને મારી નાખે છે, બધાં નાનાં બાળકોને, મોટાંને કંઈ ઈન્ન કરતા નથી. તેઓ બાળકોને તેમની માતાઓના હાથમાંથી છીનવી લે છે, તેમની તલવારો લોહીથી ટપકે છે. ઓ, તે ભયંકર, બિહામાળું દશ્ય છે, તારે તે જોવું જોઈએ નહિ.”

તેણે તેનો હાથ પકડ્યો અને ધર્મશાળા તરફના રસ્તા પર તેને ખેંચી જવા લાગ્યો. તેણે દૃઢતાથી કહ્યું, “તારે દરવાજમાં થઈને જવું ન જોઈએ, અને તું તેમ કરે એવી તારી માની પણ ઈચ્છા નથી.” રૂથ તેના મજબૂત હાથમાંથી છુટવા પ્રયત્ન કરતી હતી, પણ તેણે કહ્યું, “ના, રૂથ, હું તને કહું છું કે તે તારી આંખોને જોવાલાયક દશ્ય નથી. તારે મારી સાથે આવવું જ જોઈએ. તારી મા કંઈ જોખમમાં નથી.” ધર્મશાળાના દરવાજ પાસે એરાહની મા, અને તેના દાદા ગામમાંથી આવતો વેદનાનો ભંયકર

અવાજ સાંભળતાં ગભરાયેલાં ઊભા હતાં. ગામના કોટ પરથી જે ભયાનક દશ્ય એરાહે જોયું હતું તે વિષે તે અચકાતો અચકાતો બોલતો હતો, એટલામાં માણે રૂથને અને તેને બાથમાં લઈ લીધાં.

તેણે દૂસરા ખાતાં ખાતાં કહ્યું, “શા માટે, અરે, શા માટે તેઓ બાળકોને મારી નાખે છે? તેઓએ, કુમળાં બાળકોએ, શું નુકશાન કર્યું છે મા, સૌથી નાનાં બાળકો તેઓ પસંદ કરે છે ?”

અને હવે ગામને દરવાનેથી પાંચ સૈનિકો આવ્યા. તેમનાં બખતર ઘણાં જ ચણકતાં હતાં, તેમની નાની તલવારો લોહીથી ટપકતી હતી, અને તેઓ જૂની ધર્મશાળા તરફ આવતા હતા.

તેઓ જેરથી બોલ્યા, “રાજને નામે, દાખલ થવા દો,” અને ધૂળતાં નાના કુટુંબની પાસે થઈ તેઓ ચોકમાં ગયા. તેઓ થોડી જ વારમાં પોતાની તલવારો ભ્યાનમાં ઘાલીને શાંતિથી બહાર નીકળ્યા.

એક જાગે કહ્યું, “અહીં કોઈ પણ બાળક નથી. આપણે નકામી મહેનત કરી.”

બીજાએ કહ્યું, “પણ જે બેથલેહેમની સીમમાં એક પણ બાળક આપણે જીવતું રાખ્યું હોય તો આપણને ધિક્કાર છે.”

એરાહે નિર્ભય થઈ પૂછ્યું, “તમે શા માટે આવું ભયંકર કૃત્ય કરો છો, અમને કહેશો ?”

ગભરાટથી તેની માણે તેને વધારે જેરથી દાખ્યો, પણ સૈનિકોએ પોતાના ધોડાની લગામ ખેંચી રાખીને સુંદર બહાદુર મોં સામે જોયું, અને જેરથી હસ્યા.

“શા માટે? કારણ કે અમારે કરવું જ જોઈએ, છોકરા. જ્યારે તું સૈનિક થઈશ, ત્યારે તું પણ તારા રાજના હુકમ પ્રમાણે કરશો. તું એમ ધારે

છે કે કોઈ પણ સૈનિક તેના રાજને, ‘શા માટે’ એમ પ્રશ્ન પૂછે ?”

રખેને તેના શબ્દોથી તેમને માટું લાગે તેથી તેની માતેને બોલતો બંધ રાજત, તો પણ એરાહ આયહથી બોલ્યો, “તારા રાજનો શો હુકમ હતો ?”

એકે હસીને કહ્યું, “હુકમ એ હતો કે બેથલેહેમનાં અને તેની સીમનાં બધાં બે વર્ષનાં અને તેથી નાનાં બાળકોને અમારે મારી નાખવાં. જ્ઞાસુ જીવાન, હવે અમે તારા ગુસ્સાથી છુટીશું ?”

એક શ્યામ ભવાંવાળા સૈનિકે જુસ્સાથી કહ્યું, “મને કહેવાટે, કે તે કામમાં મજા હતી નહિ. યુશાલેમમાં મારાં પોતાનાં બાળકો છે ! પણ હેરોદના હુકમનો અનાદર કરનાર હું કોણ ?”

“આહ !” એરાહના મોં પર આશ્ર્યકારક સમજાળ એકાએક દેખાઈ. “તે મને કહ્યું તે માટે હું તારો ઉપકાર માનું છું. તારા કૂર કામ માટે મને તારી દ્યા આવે છે.”

પોતાના સાથીઓ સાથે થઈ જવા તેઓ એ ઝડપ કરી એરાહ પોતાની માત્રાફારો. તેનું મોં પ્રકાશિત હતું અને આશ્ર્યતથા બીકથી તેની આંખો કાળી થઈ હતી.

તેણે ફક્ત એટલું કહ્યું, “સારું થયું કે યૂસુફ અને મરિયમ આપણાને મૂકી જતાં રહ્યાં. જો તેઓ અહીં હોત તો બાળકને મારી નાખવામાં આવત.”

રૂથે ધૂજતાં ધૂજતાં પૂછ્યું, “પણ હેરોદનો ગુસ્સો બેથલેહેમનાં નિર્દેખ બાળકો પર શા માટે છે?”

માઓ દૂસરાં ખાતાં ખાતાં કહ્યું, “હા, શા માટે તે નાનાં બાળકોને વિકારે છે ? તેઓ તેને શું નુકશાન કરી શકે ?”

પણ એરાહની આંખોમાં બીક તથા આશ્ર્યવધારે દેખાયાં, તો પણ તેણે બિલકુલ જવાબ આપ્યો નહિ.

પ્રકરણ - ૫

પવિત્ર શહેરમાં સાંજ પડી હતી, અને પાસખાપર્વના છુલ્લા દિવસો હતાં. મુસાફરોનાં ટોળોળાં શહેરને દરવાજેથી નીકળતાં હતાં, અને નજીર પહોંચી શકે એટલે દૂરથી આવેલા મુસાફરોની હાર રસ્તા પર ચાલતી હતી. આ મુસાફરો પોતાના ઘેર જવા મુસાફરી શરૂ કરે તે પહેલાં રાતના પડાવ માટે કોઈ યોગ્ય જગ્યાએ પહોંચવા ઉતાવળ કરી રહ્યા હતા.

હુમેશા જોપા દરવાજેથી જ લોકોનો સૌથી વધારે સમૂહ આવતો જતો હતો. આજ બપોરે દરવાજની આસપાસ મોટા ખુલ્લા મેદાન પર ચારેબાજુ પ્રકાશિત ટેખાવ નજીરે પડતો હતો.

ઉંટો, ભૂરાં ખચ્ચરો, ધીરજવાન નાનાં ગઢેડાં, અને સુંવાળાં અરબી ટકુઓ જડભરત થઈ થોભ્યાં હતાં, રેશમ, મસાલા, અથવા ધરગથ્ય રાચરચીલાના ભારને લીધે અધીરાઈથી ફૂદ્યાં હતાં.

માનવંતા શાસ્ત્રીઓની આસપાસ જે પ્રૌઢ લોકોએ પોતાના રાજના જન્મદિવસોનો વાર્ષિક ઉત્સવ ભક્તિભાવથી પાળ્યો હતો તેઓ ફરી વળ્યા હતા. રોમન લોકોને, ગ્રીક લોકોને, અને ઈથીઓપીઅન લોકોને આ પવિત્ર ઉત્સવમાં વેપાર કરવાનો મોકો મળ્યો હતો અને મજા આવી હતી. તેમની તરફ શાસ્ત્રીઓ તિરસ્કારથી જોતા હતા.

કાફ્લા એક પછી એક આ ટોળામાંથી છુટા પડીને ધોરી રસ્તા પર નીકળતા. તે વખતે ધણી ધક્કા મુદ્દી થતી, ફૂતરાંઓ બહુ જ ભસતાં અને છોકરાંઓ ચીસેચીસ પાડતાં એને ધણી બૂમાબૂમ થઈ રહેતી, તે છતાં પાણ કોટમાંથી એટલી ભારે મેદની નીકળતી કે ચોક પરનો ધોંધાટ ઘટવાને બદલે વધતો જતો.

ભીતની દક્ષિણ તરફ એક નાની ટોળી થોભી રહી હતી અને બહાર નીકળતા ટોળાને આતુરતાથી ધારી ધારીને; અને વારંવાર અધીરાઈથી એકબીજા સામે જોતી હતી. ફક્ત બાર જાગે રહ્યાં હતા. તે દરેકે લાકડી લીધી હતી, અને ખબે પોટલું ભરાવ્યું હતું, તેથી એમ જાગાતું હતું કે તેઓ પગે ચાલીને મુસાફરી કરવાના છે, અને તેમનાં ઘર પવિત્ર શહેરથી થોડે દૂર આવેલાં ગામોમાં હશે.

જે પર્વતો શહેરને છેડે આવેલા હતા, તેનાં પશ્ચિમનાં શિખરોએ સૂર્ય આથમતો હતો. તે તરફ જોઈ એક જાગે કહ્યું, “ચાલો, હવે આપણે વધારે થોભીશું નહિ. રૂથ એરાહની સાથે છે. ભીડને જોવા માટે તેઓ બજારમાં થોભ્યાં હશે. પણ ટેકરીઓની પેલી બાજુનો રસ્તો એરાહનો જાણીતો છે. જ્યારે આપણાં કુટુંબો અને ઘેટાં બકરાં આપણી રાહ જુએ, ત્યારે આપણે શા માટે રોકાવું જોઈએ ?”

એક સ્ત્રીએ શંકાશીલપણે કહ્યું, “રૂથની સંભાળ લેવાનું મેં તેની માને વચ્ચન આપ્યું છે.”

અધીરાઈથી એક મોટા માણસે પૂછ્યું, “શું રૂથ સ્ત્રી નથી ? અને એરાહ પુખ્ત ઉંમરનો પુરુષ નથી? અને તે તેની સંભાળ લેશે એવી તેની માને ખબર નથી શું ? ચાલો, આપણે જઈએ, અને આપણે થોડો રસ્તો કાપીશું તે પહેલાં તેઓ આપણાને પકડી પાડશે.”

એક સૌથી જુવાન સ્ત્રીએ સ્મિત કરતાં કહ્યું, “ના, તેઓ આપણાને નહિ પકડી પાડે. જ્યારે પ્રેમીઓ સાંજની ઠંડી હવામાં સાથે સાથે ચાલે છે, ત્યારે પોતાના વડીલોની સોબત કરવા માટે તેઓ કદી પણ ઉતાવળે ચાલતાં નથી. નેબોર, શું તું કદી જુવાન નહોતો ?”

નેબોરે ગંભીરતાથી સ્મિત કરી કહ્યું, “હું જુવાન હતો, અને મારું

હદ્ય એરાહની સાથે છે. તે અસાધારણ જુવાન છે. કેટલીએ વાર હું ઈરચું છુંકે મારો ભાઈ પોતાના દીકરાને, અસાધારણ બુદ્ધિવાળો અને શક્તિવાળો જોવા જીવો હોત તો કેવું સારું! આપણે, આપણે રસ્તે જઈએ ; તેઓ પોતાના મનમાં આવશે ત્યારે આપણી પાછળ આવશે.”

કંઈ પણ વધારે બોલ્યા વિના આ નાની ટોળી ચાલી નીકળી, અને ડાબી તરફ વળીને તેમણે બેથલેહેમનો રસ્તો લીધો, અને જે બે જગ્ઘા વિષે તેઓ વાદવિવાદ કરતાં હતાં, તેઓ શહેરના બજારની ભીડમાં આમતેમ રખડતાં હતાં, અને વિચિત્ર દશ્યો જોવામાં મજા લેતાં હતાં, પણ સૂર્ય આથમી જરે અને તેમનું કુઠુંબ તેમની રાહ જુએ છે તે વિષે તેઓ ભૂલી ગયાં હતાં.

એરાહને ધર્મશાળાના કોટની ચોકી કયનિ બાર વર્ષો પસાર થઈ ગયાં. તે વખતનું તેનું પાતળું શરીર બદલાઈને ઊંચા પુખ માર્ગસ જેવું બન્યું હતું. તેના સોનેરી વાળ કંઈક કાળા થયા હતા, અને માથા પર જે વાંકડીયા વાળ તેના ગુલાબી ચહેરાની આસપાસ વળતા હતા, તે બદલાઈને હવે સીધા બરાબર ઓળેલા ગુચ્છા થયા હતાં. તેના લાલાશ પડતા બાળ જેવા આકારના વાંકા હોઠ સીધા મજબૂત થયા હતા, અને જે હડપચી પહેલા નરમ અને ગોળ હતી તે હવે પાતળી થઈ હતી અને જડબાં ચોરસ થયાં હતાં, તેથી એમ માલુમ પડતું કે તેની ઈરદ્દશક્તિ મજબૂત અને ચોકુસ છે. પણ આ બધાની સાથે તેની આસમાની આંખો, કાળાં પોપચાંમાંથી જેમ આતુરતાથી જુએ છે તેમ જોતી, અને તેના અવાજ અને પ્રભાવશાળી રીતભાતથી એમ માલૂમ પડતું કે તે એક ઘણો જ આનંદી અને વિશ્વાસુ જુવાન છે.

ઝુથ પુખ વયની સ્ત્રી થઈ હતી, પણ નમણી ને નાજુક લાગતી, તે અતિ સુંદર લાગતી. તેના વાળ તેના ખભા પર છુટા રહેતા, તે હવે ગુંથવામાં આવતા? તેના ગાલ પરથી લાલી ઊરીને આંખે ચઢતી, અને તેની કાળી તેજસ્વી આંખો તેના ચહેરાની ફિકાશમાં વધારો કરતી હતી,

અને તેના દૃઢ પણ નાજુક ચહેરા ઉપર જુસ્સાની મધુરતા, શુદ્ધ ભક્તિભાવ, અને સ્વાર્પણની પુષ્ટ શક્તિ, આ બધું લખેલું હતું.

એરાહે તેની સામે જોયું, અને તેનો ચહેરો જે આતુરતાથી પોતાની આગળના દેખાવને જોઈ રહ્યો હતો તે ચહેરાને તે પ્રેમથી નિહાળી બોલ્યો, “આપણો ઘેર જવા વિષે વિચાર કરવો જોઈએ. જો, સૂર્ય કેટલો આથમી ગયો છે નિઃસંશય આપણી ટોળી આપણી આગળ નીકળી ગઈ છે, અને જો આપણો તેમની પાછળ ન જઈએ તો તારી મા ચિંતા કરશે.”

તોડીએ જવાબ આપ્યો, “આપણો જવું જોઈએ, પણ એરાહ, મને અહીં રહેવું ગમે છે. આખો દેખાવ કેટલો ચેતનવંતો અને ઉત્સાહથી ભરેલો છે, કેવો વિચિત્ર અને રસિક ! અને એક વર્ષ પછી જ આપણે ફરીથી પર્વમાં આવીશું.”

થોડી વાર તેઓ બજાર જોતાં ઊભા રહ્યાં. ત્યાં પુરુષો, સ્ત્રીઓ, અને છોકરાં પૂર્વ તરફના બજારની આબેહૂબ ચડસાચડસી જેવી ધસકી માટે હરીકાઈ કરી રહ્યાં હતાં.

એક ઠેકાણો એક માણસ તેની શાકભાજી, ગાલીલના બાગમાંથી આણેલી તાજી મસૂર, કાકડી અને દુંગળી, વેચવા માટે બૂમો પાડતો હતો. બીજે ઠેકાણો એક બરછટ વાળવાળું દુબળું ઊંટ બેઢું હતું. તેના પર ફળ જે, આગલે જ દિવસે કેડરોનની વાડીમાંથી તોડેલી દાદી, ખારેક, અંજર, અને દાઉમથી ભરેલી ટોપલીઓ લાટેલી હતી. ખૂણામાં જૂની ભીતના પથ્થર પર અઢેલીને સ્ત્રીઓ બેઢેલી હતી, તેઓએ, માટીના વાસણમાં રાખેલો તાંત્રે દાદીશરસ, અથવા ચામડાની મશકમાં રાખેલો જલદ દાડ, એનાં જોર જોરથી વખાગ કરતી હતી. લોકોને આકર્ષણી હતી.

આમ તેમ, અહીં તહીં, બધે ઠેકાણો ધરેણાં વેચનાર ફેરીઆ ફરતા

હતા. તેમની મોટી પાઘડીઓમાંથી તેમનાં મોટેખાતાં હતાં, તેમની ચાલાક આંખો તેમની ભપકાદાર વસ્તુઓમાં કોઈ જરા પાજા રસ લે એ માટે ચપળ હતી. અને સૌથી વિરોષ પશુના વેપારીઓ જેર જેરથી બૂમો પાડતા, ચીસો પાડતા, સમજાવતા, નારાજ તોફાની પશુઓને દોરડાથી જેચતા. આ પશુઓ પાજા જેર જેરથી અવાજ કરીને તેમના ધણીની બૂમોમાં વધારો કરતાં.

રૂથ આખરે અનિયાએ ફરી, તેણે ઝેરાહનો હાથ પકડ્યો, અને તેઓએ સાથે સાથે વેચનારાઓની હારની વચ્ચે થઈને આંજુ નાખે એવી દુકાનો આગળ થઈને વેપારના મથકની બહાર થોડી ગીરદી હતી, તે તરફ પોતાનો રસ્તો લીધો.

તેઓ એક સાધારણ મોટા ચોકમાં આવ્યાં. ત્યાં શહેરની ધણી સાંકડી ગલીઓ ભેગી થતી અને ત્યાં એક મોટો રસ્તો મંદિર તરફ જતો હતો. તે મંદિરની અગાસી બરફ જેવા ધોળા આરસપહાળની હતી, અને તેનું છાપરું ચણકતા સોનાનું બનાવેલું હતું. જે તેની પવિત્રતામાં વધારો કરતું હતું. જે પવિત્ર પર્વનાં તેઓ ભાગીદાર થયાં હતાં, તેના પૂજય વિચારથી તેઓ ત્યાં ધડીભર થોભ્યાં, અને જૈતુનના પહાડ આગળ જયાં આંખું આંખું અજવાણું પડતું હતું ત્યાં પૂર્વ તરફ તેમણે માથું નમાયું.

રૂથ માથું ઊંચું કરતાં કહ્યું, “ઝેરાહ, જો, કેટલાક મુસાફરો શહેરમાં પાછા આવે છે. તેઓનું કંઈ ખોવાઈ ગયું છે. જો, કેવી ચિંતાતુર નજરથી તેઓ આજુબાજુ જુબે છે !”

આ વખતે શહેરમાં સામાન્ય ચહલપહલ હતી, તેથી દેખીતી રીતે કંઈ શોધવા માટે આ મુસાફરો ચિંતાતુર થઈને પાજા આવતા હતા. તેમને જોઈને ધણાના મનમાં જાઝી ચિંતા ઉત્પત્ત થઈ નહિ. પાજા રૂથ અને ઝેરાહ શહેરના રસ્તાઓના જીવનથી ટેવાએલાં નહિ હોવાથી આ મુસાફરો તેમને નવાઈ જેવા લાગ્યા. અનિયાએ તેઓ આ સ્ત્રી અને પુરુષ પાસે આવ્યાં.

આ મુસાફરો થોભોને, ગલીમાં જ્યાં કેટલાંક છોકરાં રમતાં રમતાં શોરબકોર
કરતાં હતાં ત્યાં જોતાં હતાં. એકાએક રૂથ આશ્ર્ય અને આનંદથી જોરથી
એરાહનો હાથ પકડીને બોલી ઉડી,

“એરાહ, જે તો મરિયમ, ગભાડના નાના બાળકની મા છે.”

એરાહ ગુંચવાળમાં પડ્યો અને ધારી ધારીને જોઈ રહ્યો. રૂથની
આંખોએ આટલું જલદી જે જોણું હતું તે સમજવા તેનું મન આનાકાની કરતું
હતું. પછી તે સ્ત્રી ગલીમાં બારીક તગાસ કરીને ફ્લી અને તેણે તેનું મોં પૂરેપૂરું
જોણું, ત્યારે રૂથને જેટલું આશ્ર્ય લાગ્યું હતું તેટલું જ આશ્ર્ય તેને લાગ્યું.

તેણે કહ્યું, “ખરેખર એજ છે. તે મરિયમ અને યૂસફ છે!” અને
તેઓ સાથે સાથે આ નવા આવનારાઓની તરફ ઢોડી ગયાં.

એકાદ પળ સુધી મરિયમ, આ જોડકું જે તેની આગળ આનંદથી
હાંકું હાંકું ઊભાં હતું તેમનાં મોં સામે જોઈ રહી, પછી તેણે સિમત કર્યું અને
સલામ કરતાં તેણે પોતાના બંને હાથ લાંબા કર્યા.

તેણે કહ્યું, “તે બેથલેહેમનો નાનો એરાહ, મોટો માણસ, અને
નાની રૂથ, સ્ત્રી છે! એરાહ, અમે તને ભૂલી ગયાં નથી. કેટલીએ વાર અમે
તમને યાદ કરતાં હતાં, અને હું જાગતી હતી કે કોઈ વખત પ્રભુ તારા પગ
અમારા જીવનને રસ્તે લાવશે.”

તેની આંખોમાંથી એરાહની આંખો સુધી પૂજ્યભાવવાળી સમજતું તેજ
પ્રકાશ્યું. તેણે પાણ તેજ રીતે તેની સામે જોણું, અને પછી તે યૂસફ તરફ વિવેકથી
ઝ્યો. તેણે પૂછ્યું, “તમારું કંઈ ખોવાઈ ગયું છે? હું મદદ કરવા ખુશી છું.”

યૂસફ ધીરથી કહ્યું, “ઈસુ ખોવાયો છે, અને તેને કયાં શોધવો તે
અમે જાણતાં નથી.”

રૂથે અન્નાયબ થઈ પૂછ્યું, “નાનો બાળ ઈસુ ?”

મરિયમે જવાબ આપ્યો, “હા, નાનો બાળક ઈસુ, બહાદુર છોકરો થયો છે. જ્યારે મારું બાળક જૂની ગભાણમાં સૂતું હતું, ત્યારે ઝેરાહની જે ઉંમર હતી તે ઉંમરનો તે હવે થયો છે. ગજા દિવસ ઉપર અમે તેને પર્વ માટે ધૂરુશાલેમમાં લાખ્યાં હતાં. આજ સવારે અમે ઘેર જગવાં ઉપડ્યાં, ત્યારે અમે ધારતાં હતાં કે કાફલામાંના બીજા છોકરાઓ સાથે તે હશે, પણ જ્યારે અમે આરામની પહેલી જગ્યાએ પડાવ નાખ્યો, ત્યારે અમે અમારાં બધાં સગાવહાલામાં, અને અમારાં ઓળખીતાઓનાં કુટુંબોમાં તેને શોધ્યો, પણ તે મળ્યો નહિ. તેથી તેને શોધતાં શોધતાં અમે પાછાં વધ્યાં છીએ.”

રૂથે દ્વાખાઈને પૂછ્યું, “તમે તેને માટે ગભરાઓ છો શું?” પણ જોકે યૂસેફ ગભરાતાં ગભરાતાં ડેકી ધુણાવીને હા પાડી, તો પણ મરિયમની આંખો શાંત અને નીડર હતી.

તેણીએ ધીરથી કહ્યું, “ના, છોકરા પર કંઈ વિદ્ધન આવી પડશે નહિ પણ અમારે તેને શોધી કાઢવો જોઈએ; તેણે અમારી સંભાળ નીચે રહીને મોટા થવું જોઈએ તેનો વખત હજુ આવ્યો નથી”, અને ફરીથી ઝેરાહની અને તેની આંખો આદરભાવથી બેગી મળી.

હવે ઝેરાહે સૂચના કરી, “ચાલો, મંદિર તરફ જઈએ. કદાપિ રાખ્યીઓની વચ્ચમાં તે વાદવિવાદ સાંભળતો બેઠો હોય.”

યૂસેફ કહ્યું, “તે એટલો બધો નાનો છે કે તે વિનાનના વાદવિવાદ અને મતમાં રસ લઈ શકે નહિ; કદાપિ બીજા છોકરાઓ સાથે કોઈ નવી રમત રમવા તે થોભ્યો હશે.” પણ મરિયમને ઝેરાહની સૂચના યોગ્ય લાગી.

તેણીએ વિનંતી કરી, “મંદિર નજદીક છે, ચાલો ત્યાં જઈએ.” અને યૂસેફ ધાજી વાર જેવું માયાળું હસમુખું મો મરિયમ પ્રત્યે રાખતો હતો, તેવું મો રાખીને તેણે ડેકી ધુણાવી હા પાડી.

મંદિર તરફને સીધે રસ્તે આરસપહાળના પથ્થરથી બાંધેલા જે ઘર આગળ ધણી વાર બપોર પછી પવિત્ર નિયમશાલ્કના શિક્ષકો બેસતા હતા, તે તરફની ધાસવાળી જમીન પર થઈને ઝેરાહની પાછળ તેઓ ગયાં. ત્યાં આરસપહાળનાં પહોળાં પગથીઆ પર બેઠેલા વિજ્ઞાનોનો સમૂહ હતો. જાણે કે તેઓ કોઈ તહ્વલીન થઈ જવાય એવી વાત સાંભળતા હોય, તેમ તેમનાં મોં ઊચા રાખીને ગંભીર અને એકાગ્રચિતે બેઢા હતા. મુસાફરો આવીને થોડી વાર ત્યાં ઊભા રહેતા, અને તેમની તરફ, અને પછી અન્નથબીથી પ્રશ્ન પૂછતાં હોય તેમ એક બીજા તરફ જોતાં; પણ તેઓએ આ મુસાફરો તરફ બિલકુલ લક્ષ આપ્યું નહિએ.

તેમના જમાનાના સૌથી જ્ઞાની પુરુષો ત્યાં એકઢા થયા હતા, આ માણસોને મંદિરના બધા ભક્તો ઓળખતા હતાઃ અને તેમની વચ્ચે પાતળો ગોરો છોકરો ઊભો હતો. સૂર્યાસ્તના મહિમા કરતાં વધારે મહિમાથી તેનું મોં પ્રકાશતું હતું, તેનો નાનો અવાજ સ્પષ્ટ રીતે સંભળાતો હતો, અને તેના વચ્ચનો વિજ્ઞાનો આદરભાવથી સાંભળતા હતા.

એકાદ પળ તેઓ ત્યાં ચૂપ ઊભાં રહ્યાં. પછી આનંદ અને ઠપકાની મિશ્રિત નાની બૂમ પાડીને મરિયમ આગળ દોડી ગઈ, અને ઈસુને બાથમાં લીધો.

તેણે દૂસરાં ખાતાં કહ્યું, “મારા દીકરા, તું શા માટે અમારી સાથે આવી રીતે વત્યો? અમે દુઃખી થઈને તને શોધતાં હતાં.” ગોરા ઈસુનાં મોં પર પ્રેમની લાગણી છવાઈ ગઈ, અને તેની જુવાન આંખો કોમળ, દયા ખાતી સમજાળના પ્રકાશથી ચમકી. તેણે લાઉથી માના આંસુભીના મોં પર હાથ ફેરવ્યા.

તેણે નમૃતાથી પૂછ્યું, “તમે કેમ દુઃખી થઈને મને શોધો છો? તમને ખબર નહોતી કે મારે મારા બાપનું કામ કરવું જોઈએ?”

તેજીએ રહતાં કહ્યું, “પણ તું મારો નાનો દીકરો છે. હજ સમય
આવ્યો નથી.”

તેજીના શબ્દોને ગંભીરતાથી અનુમોદન આપતાં માથું ધુણાવી તે
વિક્રાનો તરફ ક્ષ્યો, અને તેમને વિનયથી સલામ કરી; અને પોતાનો નાજુક
હાથ પોતાની માના ખભા પર પ્રેમથી મૂકીને તે બીજાઓની સાથે ઘાસ
ઓળંગીને પગથીઆની લાંબી સીડી તરફ ગયો, અને તેઓ મંદિરના ચોકની
બહાર આવી ઉભાં રહાં. અહીં તેઓ બધાં થોભ્યાં અને તેની મા બોલી:

“મારા દીકરા, જો, આ બેથલેહેમનો ઝેરાહ છે. તેના વિષે ધજી
વાર મેં તને કહ્યું છે. તે અચાનક આપણાને મળી આવ્યો, અને તેજ તને
વિક્રાનો મધ્યે શોધવા માટે અમને, મંદિરમાં લાવ્યો. અમને તેણે ધજી મદદ
કરી છે.”

ઈસુની આંખો અન્યબીથી ચુકી. આવેશમાં આવી જેઈને
ઝેરાહના હાથ પકડવા પોતાનો હાથ લંબાવી તે બોલ્યો, “તું ઝેરાહ છે અને
ક્ષ્રીથી તે મારાં માબાપને તેમને ખરા વખતે મદદ કરી છે. હું તારો ઉપકાર
માનું છું, અને આપણે ક્ષ્રીથી મળીશું.”

અને ઝેરાહે તેને આપેલો હાથ પકડ્યો, કે તેની નસોમાં વિચિત્ર, હળવી
મધુર ધૂંનસી આવી, કે જે તેણે કદી અનુભવી નહોતી. અદ્ભુતતા આદરભાવ
અને પ્રેમની ધૂંનસી, ભવિષ્યમાં થનાર અદ્ભુત બાબતોની ધૂંનસી છૂટી.

પ્રકરણ - ૬

જ્યારે રૂથ અને એરાહ જોપા દરવાજેથી નીકળ્યાં, અને ખડબચડા રસ્તા પર થઈને હિન્દુમની ખીણા, કે જ્યાં ફૂકત જંગલી જૈતુન આડોનાં ચોતરફિલાએલાં ઝૂંઝોએ અને શેતુરનાં આડોએ ઉજાડતાનો ભંગ કર્યો હતો, તેમાં ગયાં, ત્યારે સૂર્યાસ્તનો પ્રકાશ આંખો થયો હતો.

ઉત્તરતાં ઉત્તરતાં બંને જાણ ચુપચાપ ચાલતાં હતાં, કેમ કે ખાડા, ટેકરાવાળી જગ્યામાં રૂથને મદદ કરવા એરાહ હમેશાં તેથાર જ હતો, તોપણા જાણો કે તે ભવિષ્યની વાતો વિષે વિચાર કરતો હોય તેમ છાનોમાનો ચાલતો હતો, અને રૂથે આ જોઈને, આડીઅવળી વાતોથી તેના વિચારમાં ભંગ પાડ્યો નહિએ.

પણ લાંબા ઢોળાવ પર ચઢીને, તેઓ રેફીનના મેદાનની હદ પર માર એલીઆસની ટેકરી પર આવ્યાં, ત્યારે તેઓ એક બીજાનો હાથ પકડી ઊભા રહ્યાં, અને ખીણામાં થઈને બેથલેહેમના દીવાઓ અંધારામાં ચમકતા હતા તે તરફ તેમણે નજર કરી.

તેઓની નીચે ખીણામાં સુંવાળા ધોળા દરિયા જેવું ધુમ્મસ પડ્યું હતું, પેલી તરફ દૂર અંધારામાં અવિનાશી ટેકરીઓ લાંબી લાંબી દેખાતી હતી ઉપર તારાઓ એક પછી એક ટપકાં જેવા દેખાવા લાગ્યા અને તેથી આકાશ ચણકતા પ્રકાશથી ઝગમગાટ થતું ગયું. અર્ધ ચંદ્ર આથમતો હતો અને તેની પાછળ એક સાફ અને ચણકતો રક્ષક તારો ચાલતો હતો.

એરાહે ધરિથી પૂછ્યું, “દૂરના ચારાના બીડ પર જે અદ્ભુત પ્રકાશ ચમક્યો હતો તે, અને જે તારો ધર્મશાળા પર પ્રકાશ્યો હતો તે, તથા મરિયમના મુખ પરનો પ્રકાશ તને યાદ છે કે ?”

ઝીજીલાં રૂથે જવાબ આપ્યો, “હા, મને યાદ છે. જો આજ રાતે આકાશમાંનું બધું અજવાણું એક જ પ્રકાશિત તારામાં એકુંથાય, તો પણ તે રાતે બેથલેહેમ પર ને પ્રકાશ ચમક્યો હતો, તે પ્રકાશની બરાબરી તે કરી શકે નહિ.”

“બાળ ઈસુ જ્યારે મંદિરમાં પંડિતો અને શાસ્ત્રીઓ સાથે વાદવિવાદ કરતો હતો, ત્યારે તેના મોં પરનો પ્રકાશ તેનો જોયો હતો કે?”

રૂથે કહ્યું, “સૂર્યાસ્તનો પ્રકાશ તેના મુખને અડયો હતો.” તેનો વિચાર હુંમેશના જેવા જ એરાહના વિચાર કરતાં વધારે નીરસ હતો.

એરાહ ધીમેથી બોલ્યો, “સૂર્યના પ્રકાશ કરતાં તે પ્રકાશ વધારે પ્રકાશતો હતો, જ્યાં કંઈ તે જ્યાં છે ત્યાં પ્રકાશ હોય છે.” આટલું બોલ્યા પછી તે ચૂંચ રહ્યો. રાહેલની કબર જ્યાં પથ્થરના બનાવેલા ચોકીદારો અંધારામાં પ્રકાશતા હતા તેની પાસે થઈને, ખીણમાં થોડા ઢોળાવ તરફ દ્રાક્ષની વાડીઓના ફણકૃપ ઢોળાવ પર આખરે ને રસ્તો બેથલેહેમ શહેરના કોટ નીચે થઈને દક્ષિણ તરફ જતો હતો ત્યાં તેઓ ઊભાં રહ્યાં રહ્યાં.

પછી એરાહે પદ્ધયું, “રૂથ, તને થાક લાગ્યો છે કે?” હું મારા વિચારોમાં તલ્લીન હતો તેથી ભટકતા વિચારોમાં તારી સુખાકારીની પરવા કરી નથી શું? મને લાગે છે કે આપણી મુસાફરીમાં જેવો આનંદ આપણે માર્ગાવો જોઈએ તે આપણે માર્ગી શક્યાં નથી.”

પણ રૂથનું હદ્ય કોમળ અને કોઈને દોષ ન દેતું હોય એવું હતું. સ્ત્રીને શોભે એવા વિવેકથી તેજીએ કહ્યું, “તારી સાથેની બધી મુસાફરી મને આનંદ આપે છે.”

એરાહના મુખ પર પૂણ્યતાની લાગણી ફેલાઈ ગઈ. તેણે ઉપકાર માનતાં કહ્યું, “મારી રૂથ, તું હમેશાં સમજે છે. જેવી રીતે મને તારા પ્રેમમાં

આશીર્વાદમળ્યો છે, તેવી રીતે સ્ત્રીના પ્રેમમાં બીજાકોઈને કદી આશીર્વાદ મળ્યો ન હતો. જ્યારે ફરીથી કાપણીનો વખત આવશે, ત્યારે આપણા લગ્નનો દિવસ આવશે, ખરું ને ?”

રૂથે ધરિથી કહ્યું, “હા, તો પણ કેટલીક વાર મને શંકા આવે છે. તું જાગે છે કે મારી મા હમેશાં બિમાર રહે છે, અને તેનું હદ્ય મારામાં તેની એકનીએક રૂથમાં, ગુંથાયેલું રહે છે.”

ઝેરાહ પ્રેમથી ધીમે રહીને બોલ્યો, “હું જાણું છું, પણ શું મેં તને ધાર્ણીએ વાર કહ્યું નથી કે જ્યાં સુધી તારી મા જીવે છે ત્યાં સુધી દીકરીએ રહેવું જોઈએ, તેવી રીતે તું તેની પાસે જ રહેશે? ધર્મશાળાથી તારા પિતાને ઘેર જવામાં થોડી વાર લાગે છે. દરેક દિવસે, તારી ઈચ્છા હોય તો દરેક કલાકે, તું તેને જોઈ શકશે. તું એમ ધારે છે શું કે બધા માણસોમાં હું જ તને તારી મા પ્રત્યે બેપરવા થતાં શીખવું ? શું મારા પોતાના પિતાનો છેલ્લો હુકમ એ નહોતો કે, ‘ઝેરાહ, તારે તારી માની સંભાળ લેવાની છે; ભૂલી જઈશ નહીં !’ અને હું ભૂલી ગયો નથી. અને તું પણ તારી ફરજ ભૂલી જાય એવું હું કરું નહિં.”

રૂથે નિસાસો નાખતાં કહ્યું, “તું કેટલો બધો સારો છે!” અને પૂણ્યભાવની પુષ્ટ લાગળીવાળું પોતાનું મોતેણે તેના લાડ માટે ઊંચું કર્યું. પછી ઝેરાહે તેની તરફ પોતાનું માથું નમાવું, તે વખતે તેમણે શહેરના દરવાજા તરફથી ધૂળવાળા રસ્તા પર કોઈનાં ભારે પગલાંનો અવાજ આવતો સાંભળ્યો.

“રૂથ !” એક ભારે અને ગભરાટ ભર્યા અવાજે કહ્યું, “રૂથ !”

ગભરાયેલ અવાજે રૂથે કહ્યું, “હું આ રહી, શું છે, મારી મા ?”
“ના, તારી માને નહિં”, દોડતો આવંનાર માણસ રૂથના ગામનો એક મજબૂત જુવાન માણસ હતો અને તે તેના ઘર પાસે રહેતો હતો. તે

આગળ આવ્યો, અને તેની દ્વારા ખાતો રૂથના મોસામે જોવા લાગ્યો. તેને જે સંદેશો આપવાનો હતો, તેનો બોજો જાહે હલકો કરવા ઈચ્છતો હોય તેમ તેજો એરાહેને કહ્યું, “દુઃખદ સમાચારનો સંદેશો લાવવો એ ધારું દુઃખદાયક કામ છે, પણ કોઈએ તો કહેવું જોઈએ.”

રૂથ અર્ધ મૂછીત થઈ હતી, તેને સખત હાથે પકડીને એરાહે કહ્યું, “કહે.”

“તારા પિતા નળીઓં ગોઠવતાં છાપરા પરથી પડી ગયા. મોભ ખમી શકે એ કરતાં તેમનો ભાર વધારે હતો. તે નીચે પડ્યા અને તેમની પાછળ એક નળીયું પડ્યું, તેની ધાર તેમનાં માથામાં પેસી ગઈ.”

દુઃખથી રૂથે બૂમ પાડી, “અને તે મરી ગયા મારા બાપા, મારા બાપા, મરી ગયા!”

લાગણીથી જુવાને જવાબ આપ્યો, “થોડા વખત પર જ્યારે હું ત્યાંથી નીકળ્યો, ત્યારે તો નહોતા મરી ગયા. જો આપણે ઉતાવળે જઈએ, તો તું તેમનો આશીર્વાદ મેળવી શકે ને છેલ્લે મળી પણ શકે. તે બેભાન અવસ્થામાં હતા.”

નમીને એરાહે રૂથને ઊંચકી લીધી, અને રસ્તા પર ઉતાવળે દોડવા લાગ્યો.. જુના ઝૂવા પાસે થઈને, શહેરને દરવાને બેઠેલા ચોકીદાર પાસે થઈને, એકઠાથયેલા પાડોશીઓની પાસે થઈને તે દોડ્યો, અને રૂથના પિતાને જ્યાં સુવાદેલા હતા, ત્યાં તેમનાં ખાટલા પાસે રૂથને ધીમેથી નીચે ઉતારી, ત્યાં સુધી તેજો પૌતાનું દોડવાનું ચાલુ રાખ્યું. તેના પિતાનું મો મરણની નિશાનીથી ફિક્કું થઈ ગયું હતું.

“બાપા!” રૂથે ગભરાઈને દૂસકાં ખાધાં. “બાપા!”

ફિક્કા પડી ગયેલા ગાલમાંથી કાળી પાંપણો ધીરથી ઉંચી થઈ. અને અનંત ભરોસાથી મરતામાણસે પોતાની છોકરી સામે ધારી ધારી જોયું.

તેણે ધીરથી કહ્યું, “જ્યાં સુધી મરણ તારી માને મારી સંભાળ નીચે પાછી લાવે ત્યાં સુધી હંમેશા તું તેની સાથે રહેશે કે ?”

રથે ભક્તિભાવથી વચન આપીને કહ્યું, “બાપા, તે જીવશે ત્યાં સુધી હંમેશા હું તેની સાથે રહીશ.”

પછી તે ધીમેથી બોલ્યા, “હવે મારો આત્મા શાંતિમાં જશે.” અને પછી કંઈ બોલ્યા નહિ.

રથના બાપાના મરણ પછી દસમા દિવસની સાંજે ઈ પહોરે રથ, વિચિત્ર દુઃખની વાત લઈને એરાહ જે તેની રાહ જેતો જૂના કૂવા પાસે ઊભો હતો, ત્યાં આવી.

તેણીએ ધૂજતે અવાજે કહ્યું, “મારે તને એક ઘણી જ દુઃખદાયક વાત કહેવાની છે, અને જોકે તેથી મારું અને તારું તિદ્ય ફાટી જાય, તો પણ મારે તે તને કહેવી જોઈએ.”

તેણે પ્રેમથી કહ્યું, “ના, જ્યાં સુધી આપણે એક બીજાને દરરોજ જોઈએ છીએ, અને આપણાં તિદ્યોમાં પ્રેમ છે, ત્યાં સુધી કોઈ પણ બાબત મારું અને તારું તિદ્ય ફાડી શકશે નહિ. આપણે જુદા થઈ શકીશું નહિ.”

“ઓ, મારા એરાહ” એમ કહી દુઃખથી ધૂજતી ધૂજતી તે રડી પડી. તે રડતી શાંત થઈ ત્યાં સુધી એરાહે તેને દિલાસો આપ્યો. પછી તે હિમતથી શાંતિ રાખીને બોલ્યો:

“એરાહ, તું જાણો છે કે મારા બાપા ગરીબ હતા, અને હવે તે મરી

ગયા છે, અને અમારું ગુજરાન ચલાવવા અમારી પાસે કંઈ નથી. આ નાની જૂપડી જ્યાં મેં મારું જીવન ગુજર્યું છે તે પણ અમારી પોતાની નથી.”

એરાહ વર્ષે બોલી ઉઠ્યો, “તું જાણે છે કે તારી મા આપણી સાથે ધર્મશાળામાં રહી શકશે,” પણ તેણીએ દુઃખથી માથું હલાવી ના પાડી.

“થોભ, તું જાણે છે કે જ્યારે મારી ભાઈ મારા બાપાની દ્રણકિયામાં હાજર રહેવા માટે ગાલીલથી આવ્યો, ત્યારે તે અહીં રહ્યો, અને તે હજી અમારી સાથે રહે છે. તેણે મારી માના મનમાં એવા વિચારો ભર્યા છે કે જે મારે માટે મરણ સમાન છે; પણ તેની આગળ મારું કંઈ ચાલતું નથી.”

એરાહના હિદયમાં ભય વાપી ગયો, પણ તે શાંતિથી બોલ્યો, “અને આ વિચાર શો છે?”

“તે અમને તેને ઘરે લઈ જશે. તેનું ઘર ગાલીલના છેક દૂર છેડા પર છે. ત્યાં તેની સ્ત્રી છે, અને તેનું ઘર મોટું છે, અને ત્યાં તે અમને ધાણા સુખચેનમાં રાખશે. ઓહ, તે ધણી સારી વાતો કરે છે! મારી માને કીમતી ડેળીમાં બેસાડીને લઈ જવાનું અને સ્ત્રીઓ જે કંઈ ઈચ્છે તે બધું અમને પૂરું પાડવાનું તે વચન આપે છે. તે મારી માનો સૌથી મોટો દીકરો છે. તેનો એકનોએક દીકરો છે, અને મારી મા પોતાના દુઃખના વખતમાં તેની મદદ લે એમાં કંઈ નવાઈ નથી”

એરાહે કહ્યું, “ના, તેમાં નવાઈ નેવું કંઈ નથી. પણ મારી વહાલી, તું મારી સાથે રહેને. તારા ભાઈને તારી માની સંભાળ લેવા દે તે યોગ્ય છે. તું મારી સ્ત્રી થશે, અને મારી સાથે રહેશે.”

“પણ, મારા એરાહ, મારી મા તે વાત સાંભળશે નહિ. આખો દિવસ તે વિલાપ કર્યા કરે છે, અને દૂસરાં ખાય છે, અને કહે છે, કે ‘હું તને છોડી જઈ શકતી નથી’, તો પણ તે જશે. મારા બાપાના મરણ વખતની

છેલ્લી આજ્ઞા, અને મેં તેમને વચન આપ્યું હતું તે તે સાંભળ્યું હતું મારા નહાલા, મને મદદ કર, કેમ કે મારે મારું વચન પાળવું જોઈએ.”

થોડો વખત એરાહ કંઈ બોલ્યો નહિ. તેની આંખો શાંત ખીંચો તરફ જોઈ રહી હતી. તેના વિદ્યના ગુંચવાડાથી તેનું મોઝીકું પડી ગયું હતું, આખરે તે બોલ્યો, અને તેના અવાજમાં કંઈ આનંદ ન હતો - તેનો સ્વર નિર્જવ હતો.

તેણો કહ્યું, “હા, તારે જવું જોઈએ, પણ તું વિશ્વાસુ રહેને. મુસાફરી લાંબી છે અને હું ભાગ્યે જ મારી માને છોડી શકું એમ છે, પણ કોઈ કોઈ વખત હું તને મળીશ અને તું મને તારી ખબર-અંતર મોકલાવતી રહેને.”

પણ રૂથ રડતી હતી, એટલું બધું રડતી હતી કે તેના બાપને દ્રષ્ટાવવામાં આવ્યાં હતાં ત્યારે પણ તેણો તેને આવું રડતાં જોઈ નહોતી.

તેણો ગદ્ગદ કઠે કહ્યું, “હું તને મળી શકીશ નહિ, તારી તરફથી સમાચાર સાંભળી શકીશ નહિ, અને તારી તરફ કંઈ સમાચાર મોકલી શકીશ નહિ. જે ઈનામ મારા ભાઈને મેળવવાની ઈચ્છા હતી તે ઈનામ તું લઈ ગયો, અને બીજા લોકો તેની હાંસી કરેતા હતા, ત્યારે તું ફેલેહથી ઈનામ લઈને ચાલતો થયો, તે દિવસથી મારો ભાઈ તને ધિક્કારે છે.”

તેણો વાંધો લીધો, “તે તો છોકરમત રમત હતી ખચીત આવી છોકરમત વાત કોઈ માણસ મનમાં રાખે નહિ.” પણ તેણીએ દુઃખથી માથું હલાવી ના કહી.

“તો ધાણો અભિમાની અને માફી ન આપે એવો છે. તું તેના કરતાં ધાણો નાનો હોવા છતાં, અમારા બધાના દેખતાં તને હરાવે એ તેને માટે અસહ્ય નામોશી હતી. આ બધાં વર્ષો વીતી ગયાં, પણ તે તે વિશે ભૂલી

ગયો નથી. હવે તે કહે છે કે જ્યાં સુધી હું તેને વચન આપ્યું નહિએ, કે હું તને તજી દર્શિશ, તને કદી મળીશ નહિએ, અને તારી તરફથી કંઈ સમાચાર મેળવીશ નહિએ, ત્યાં સુધી તે મારી સાથે કંઈ સંબંધ રાખશે નહિએ.”

એરાહે જુસ્સાથી કહ્યું, “પણ તારી મા, તે જરૂર આપણાં એક બીજા પ્રત્યેના પ્રેમનો વિચાર કરશે.”

“ઓહ, તે દુઃખથી ધવાઈ ગઈ છે, મારા બાપના મરણથી કચડાઈ ગઈ છે. મીઠા શબ્દોથી મારો ભાઈ તેને છેતરે છે : તે મારું હિત ઈચ્છે છે, તે મારા ભલા માટે મને સમજાવે છે, તેની ઈચ્છા છે કે હું ધનવાન માણસ સાથે લગ્ન કરું એવું એવું તે કહે છે, અને મારી મા આ બધું ખરું માને છે. તેને દોષ દર્શિશ નહિએ; તે વિધવા છે, અને તે તેનો એકનો એક દીકરો છે.”

થોડી વાર થોભ્યા બાદ એરાહે કહ્યું, “તારી મા પ્રત્યે તારી ફરજ છે, નહિએ તારા ભાઈ પ્રત્યે”, અને તેનો ચહેરો એકાએક ગંભીર અને ગુસ્સાવાળો થયો. “તારી મા સાથે જા, પણ કોઈ કોઈ વખતે તે જાણો નહિએ એમ મને મળજે અને મારા સમાચાર જાણજે.”

રૂથનું મોં આંસુથી ભીંનઈ ગયું હતું, અને તેને ઘાણું દુઃખ લાગ્યું હોય એમ લાગતું હતું, પણ તેણો હિંમતથી તેના આશિકની સામે જોયું.

તેણીએ કહ્યું, “મારા વહાલા, જો મેં વચન આપ્યું, તો આપ્યું જો.” અને તેના ધૂંજતા અવાજમાં કંઈ નબળાઈ નહોતી. “જો મેં મારા ભાઈને વચન આપ્યું અને હું તેની સાથે જાઉં, અને મને લાગે છે કે તેમ જ થશે, તો મારા વચનનો સમય પૂરો ન થાય ત્યાં સુધી હું તને મળીશ નહિએ, કે તારો અવાજ સાંભળીશ નહિએ.”

અને તેની આંખમાં જે દૃઢ સત્યતા હતી, તેમાં આ માણસ પોતાના હિંદ્યની ઈચ્છાનું ભવિષ્ય સમજું ગયો.

શાંત રીતે તેણે તેને બાથમાં લીધી, અને તેઓ શહેરના દરવાજાન
તરફ ચાલ્યા; અહીં ચોકીદાર એકાં ખાતો હતો અને બધું શાંત હતું. ત્યાં
તેઓ એક બીજાથી વિઝુટાં પડ્યાં, અને તેમના હૃદયની વેદનાના સાક્ષી રૂપ
લાગડી બતાવનારા ફક્ત તારાઓ હતાં.

તેણે ધરિથી કહ્યું, “જો કે ધારણા વર્ણો વીતી જાય તો પણ હું તારે
માટે થોભીશ.” એમ કહી રખેને પોતાની હિંમત તદ્દન જતી રહે તેથી તે
ચાલ્યો ગયો.

તેણીએ સ્પષ્ટતાથી કહ્યું, “હું પણ તારે માટે થોભીશ.” અને તે રડતો
રડતો ધર્મશાળા, કે જ્યાં પોતાની ફરજ તેની રાહ જોતી હતી તે તરફ જતો
હતો, તે વખતે તેણીના શબ્દો ધરિથી તેના હૃદયમાં આવ્યા કરતાં હતા.

“અનુભૂતિના નિયમ જીવાન” કુદાની કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ
નિયમ જીવાન કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ કાંઈ

પ્રકરણ - ૭

“અને હું તારે માટે” દિવસો ગયા, અઠવાડિયાં ગયાં, મહિનાઓ થયાં, અંત વિનાના વર્ષો પસાર થયાં, પણ એરાહના મનમાં ઉપરના શબ્દો ફરી ને ફરી આવતાં અને દરેક વર્ષ જતું ગયું તેમ એરાહનાં હોઠ જરા વધારે મળ્યાં થયાં, તેનો ચહેરો વધારે ગંભીર, અને તેની આંખો દુઃખથી વધારે ચિંતા ગ્રસ્ત દેખાતી હતી. તોપણ તેનો ગંભીર અવાજ હમેશાં માયાળું હતો, અને તેની દુઃખી આંખોમાં મમતા હતી. અને રાતની વખતે જયારે તારા ટેકરીઓ પર પ્રકાશતા હતા, અને તે જૂનાં દરવાજા પર ચોકીદારનું કામ કરતો હતો, ત્યારે અર્ધ સ્મૃતિ, અને અર્ધ આશામાં તેની દુઃખી આંખો ચમકતી હતી, અને જે સ્વર કોઈ વખતે બોલશે તે જાણો તે સાંભળતો હોય, તેમ તે પોતાનું માથું ઊંચું કરતો.

પહેલાં તો વહી જતાં વર્ષોમાં એક વર્ષ વારે ઘડીએ આનંદી દેખાતું હતું, કેમ કે દૂર ગાલીલ દેશમાં રહેતી તેની પ્રિયા વિષે થોડા થોડા સમાચાર તે લાવતું હતું. ઉત્તરના પ્રદેશના કોઈ મુસાફરે તેને જોઈ હતી અને તેની સાથે વાત પર કરી હતી. એક વખત બેથું હેમની એક કુમારીકા ગાલીલમાં રહેતા પોતાના સગાને મળીને પાછી વળતાં એરાહ પાસે આવી, અને જે બાબતો વિષે તે જાણવા ઉત્સુક હતો, તે વિષે પૂછ્યાં વિના તેણીએ સ્ત્રીની સમજણા પ્રમાણે તેને કહ્યું.

કુમારીકાએ કહ્યું, “તે પહેલાં કરતાં વધારે સુંદર થઈ છે, પણ તે વધારે શાંત છે, અને ભાગ્યે જ હસે છે. કાપરનાહુમમાં સૌથી સારું ઘર તેનું છે, અને તેમના બધા કપડાં બારીક મલમલ અથવા કીમતી રેશમનાં છે. અને બધે એવી વાત સંભળાય છે કે તેનો ભાઈ તે જ ગામના એક ધનવાન માણસ, કે જે ઉધાડી રીતે તેની પ્રશંસા કરે છે તેની સાથે તેને પરણાવશે. પણ તે તેના મીઠા શબ્દો કે ભેટોની પરવા કરતી નથી.”

“તું ધારે છેકે તે આનંદી છે?” એરાહના પ્રશ્નમાં એવી તીવ્ર લાગણી હતી કે જવાબ આપતાં આપતાં કુમારીકાની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં.

“આનંદી? એરાહ, તું જેટલો આનંદી છે તે કરતાં વધારે નહિ. સ્ત્રીઓ સ્ત્રીઓનું મન પારખી શકે છે, અને હું જાળું છું કે તેની આંખોમાં એકલવાતા અને ઉત્સુકતા દેખતાં હતાં. તારે માટે સમાચાર લાવવાનો મારો વિચાર હતો, તેથી જ્યારે મેં તેને પ્રશ્ન કર્યો ત્યારે તેણે કહ્યું, “મારો ભાઈ મારા પ્રત્યે માયાળું છે, અને મારી માની તે ઘણી જ સંભાળ લે છે.” પણ જ્યારે મેં તેને પૂછ્યાનું સાહસ કર્યું, કે “બેથલેહેમમાં કોઈને તારે સેંટેશો મોકલવો છે કે?” ત્યારે રડતાં રડતાં તેણે કહ્યું, કે “જેઓ મને યાદ કરતાં હોય તેમને મારી સલામ અને આશીર્વાદ કહેણો, કારણ કે જેઓ મારા દેશનાં છે તેમના પ્રત્યે મારું હદ્ય કર્દી બદલાતું નથી.”

પણ છેલ્લા દસ વર્ષો સુધી રૂથ સંબંધી કંઈ પણ સમાચાર એરાહે સાંભળ્યાં નહોતા. એવી અફ્ઝવા ઊડી હતી તે તેનો ભાઈ કુટુંબ સાથે બેથસાઈદા રહેવા ગયો છે. બીજાઓ કહેતા કે તેમનું નવું ઘર નાઈન શહેરમાં છે, અને હજુ કેટલાએક કહેતાં હતા કે તે દૂર ઉત્તરમાં ફીનીશીઆના એકાઉ અન્નાણ્યા શહેરમાં ગયો છે. જ્યાં કંઈ તે રહેતી ત્યાંથી તેના સંબંધીના કંઈ પણ સમાચાર એરાહે સાંભળ્યાં નહિ, અને કેટલીએક વખત તેના હદ્યમાં ધ્રાસકા પડતા કે તેનું વચન પૂરું થયા પહેલાં તે મરી ગઈ છે.

પાસખાપર્વ પાસે હતું. એક દિવસ વાળું કર્યું બાદ નેબોર કાકા જૂની ધર્મશાળામાં આવ્યા.

તેમણે કહ્યું, “પવિત્ર પર્વ પાળવા માટે આવતી કાલે તું યરુશાલેમ જને. હું તારી મા પાસે રહીશ, અને જે કંઈ કુરવું જોઈએ તે બધું તારી ગેરહાજરીમાં કરીશ.”

અરાહે કહ્યું, “તમે પણ હમેશા યરુશાલેમ ગયા છો..”

“પણ તારી મા હમેશાં તંદુરસ્ત રહેતી હતી, તેથી થોડો વખત તે નોકરો સાથે રહી શકતી, પણ હવે તેનામાં શક્તિ નથી, અને તેથી હું વડીલ તેની સાથે રહું એ ચોગ્ય છે. તારા દાદા મરી ગયા છે. તેથી મારે તેમની જગ્યા લેવી જોઈએ. જુવાનોએ પર્વમાં જવું જોઈએ, તેમ જવું જ જોઈએ ઈસ્ત્રાએલના માણસોએ ત્યાં એકઠા થવું જોઈએ, એ માટે કે જેઓ અમને ધિક્કારે છે એમ ન કહે કે જુઓ, આ નબળા લોકો છે. આ જતા નિર્મળ થતી જાય છે ! પણ તેઓ એમ કહે કે જુઓ તેમના વધતા જતા લોકો, અને તેમનું મોટું બળ !” તેથી, તેની નબળી મા જેના બધા વાળ ધોળા થઈ ગયા હતા, તેને માયાથી સલામ કરીને અરાહે ફરીથી બીજી વાર ભીજો, ટેકરીઓ ઓળંગીને પવિત્ર શહેરનો રસ્તો લીધો. તે જતો હતો ત્યારે બીડનું મીઠું ધાસ, લીલી ખડખડાટ કરતી આડીઓ, પહાડમાંથી વહેતા ઝરણાનો અવાજ, જ્યાં પહાડનાં શિખરો ઉજ્જવલ હતાં ત્યાંનો ભૂખરો રસ્તો પણ - આ બધાંએ ધાળા લાંબાં વખતની જે રાતે એક છોકરી તેની પાસે રહીને જાગીતા રસ્તાને પ્રકાશિત રસ્તો બનાવતી હતી, તે રાત વિષે તેની આગળ ગીત ગાયાં.

દર વર્ષ પર્વ પાળવા માટે તે મંદિરમાં આવતો હતો. દર વર્ષ લોકોની ભીડમાં તે બે વ્યક્તિઓને આતુરતાથી શોધતો એક તો તેના બાળપણની પ્રિયા રૂથ, અને બીજી વ્યક્તિ ગભાડમાંનું નાનું બાળક, મંદિરનો બળવાન જુવાન જે હવે પુખ્ત વયનો પુરુષ થયો હતો.

પવિત્ર શહેરના દરવાજમાં થઈને તે જ્યાં મંદિરની આરસપહાડણની અગાસી ધોળી દેખાતી હતી, અને સોનેરી છાપરા પર સૂર્યનો પ્રકાશ ચમકતો હતો, ત્યાં સીધો ઉતાવળે જવા લાગ્યો. પણ તે પવિત્ર મંદિરમાં દાખલ થતો હતો એવામાં જ માણસો મંદિરની આસપાસ ફરીને વખત કાઢતા હતા, તેઓમાંના એક માણસના કર્કશ અવાજે તેનું લક્ષ ખેચ્યું, અને તે સાંભળવા થોભ્યો.

તે માણસે ભાર દઈને કહ્યું, “માણસો કહે છે કે તે તારનાર, વચન આપેલો મસીહ છે ! અને ખરેખર કોઈ માણસ સમજાવી ન શકે એવાં અદ્ભુત કામો તે કરે છે.”

બીજાએ તિરસ્કારથી કહ્યું, “તે ઠગારો છે, ચાલાક ધૂતારો છે તે પાણીનો દ્વાક્ષારસ બનાવે છે, તે લંગડાને ચાલતો કરે છે, ધિક્કાર છે ! જે જાણ્યી હજરોને પોતાની તરફ દોર છે એવા અસંખ્ય માણસો ઊભા થયા છે ?”

એક શાંત માણસ ટોળીને છેદે ઊભો હતો તેને એરાહે પૂછ્યું, “તેઓ કોના સંબંધી વાત કરે છે ?”

“જે એક ઉપદેશક ગાલીલથી આવ્યો છે તેને વિગે. ત્યાં તેની કિર્તી ધાર્ણી ફેલાઈ છે. તેઓ કહે છે કે તે અદ્ભુત નિશાનીઓ બતાવે છે, અને ચમત્કારિક કૃત્યો કરે છે. આખો દેશ જીવાસુ થયો છે, અને જ્યારે જીવાસુ ઉત્પત્ત થાય છે, ત્યારે માણસો અને સત્તીઓ લવારો અને વાદવિવાદ કરે છે, અને ધાર્ણી નકામી વાતો કરે છે.”

એરાહે આતુરતાથી પૂછ્યું, “પણ તે કોણા છે ?”

“તે કોણા છે ? તે દ્વરેક માણસનો સવાલ છે. હું કેવી રીતે જાણું કેટલાએક કહે છે કે તે યોહાન બામિસ્મા કરનાર છે, બીજાઓ કહે છે કે તે એલિયા અથવા યર્મિયા અથવા મૂસા જે ફરીથી તેના લોકને દોરવા આવ્યો છે તે છે. અને મેં તેને કહ્યું તેમ બીજાઓ કહે છે કે તે ધૂતારો છે.”

ભીડમૃંથી ઉશ્કેરાએલો એક અવાજ આવ્યો, “હું તેને કહું છું કે તે વચન અપાએલો તારનાર, ઈસ્તગાએલને છોડવનાર રાજ છે !” કેટલાએકે તેના શબ્દોનાં વખાડા કર્યા, અને કેટલાએકે મશ્કરીમાં બૂમો પાડી, કે અરે, રાજાને મોટા રાજ જેવો દેખાય છે ! અને શાસ્ત્રમાં એમ લખેલું નથી કે વચન અપાએલો બેથલેહેમમાંથી આવશે ? તે દાઉદના ગામનો અને કુળનો થશે ?

આ માણસ ગાલીલમાંથી આવે છે, તેની મા કાપરનાહુમની એક ગરીબ જુંપડીમાં રહે છે. તેનો બાપ તો સામાન્ય સુથાર છે. ખચીત, મોટો રાજુ !”

“ઓહ, ત્યારે તે ગાલીલનો છે?” એરાહનો અવાજ નિરાશાથી ભરાઈ ગયો. એકાદ પળ તેની આંખોમાં મોટી આશા ચમકી રહી, પણ માણસે માથું હલાવી હા પાડી ત્યારે તેની આશા નિરાશામાં ફેરવાઈ ગઈ.

તેણો વિચાર્યુ, “થોડા વખત સુધી મેં એમ ધાર્યું કે તે તે હશે, જે ‘સમય’ વિષે મરિયમ કહેતી હતી તે આવ્યો છે!” તે ફરીથી પવિત્ર મંદિરના દરવાજાનું પણ આનંદાશ્રયની બૂમો પાડીને તે એકદમ પાછો હક્કો.

મંદિરમાંથી એક માણસ, જુવાન માણસ, બહાર આવ્યો. તેણો દેશના ઉત્તર ભાગના ખેડૂતનાં જેવો સાદો પોશાક પહેર્યો હતો, અને ગામના રસ્તાને સારી રીતે જાણતો હોય એમ ધૂટથી તે ચાલતો હતો. તેની સાથે બીજા માણસો હતા. તેઓ ટેકરીઓ અને સરોવર કઠિ રહેનારા સાદા લોકો ખેડૂતો, ઘેટાંપાળકો, માછીમારો હતા. પણ એરાહે આ તેના સાથીઓ તરફ લક્ષ આપ્યું નહિ. જે મુખને તે આટલા બધા વખતથી શોધતો હતો તે પર, ગભાણના ભાગકના મુખ પર, મંદિરના સુંદર વાળવાળા જુવાનના મુખ પર, અને જે માણસને તે જેવા આટલા લાંબા વખતથી આતુર હતો તેના મુખ પર તેની આંખો સ્થિર ચોટી રહી હતી. અપલક દૃષ્ટીએ જોઈ જ રહ્યો.

એરાહ આનંદથી બોલ્યો, “આહ, તે તેજ છે તે તેજ છે !” પણ તે આ નાની ટોળી પાસે પહોંચે એ પહેલાં તો લોકોનું ટોળું તે ટોળીની આનુભાજુ વીટળાઈ ગયું. તેણો લોકોની ગડબડ સાંભળી, કેટલાએક તેના પર તહોમત મૂકતા, કેટલાએક ગુસ્સાથી તેનો બચાવ કરતા.

એક કર્કશ અવાજ આવ્યો, “જેતું ખચીત મસીહ હોય તો અમને ચિન્હ દેખાડ,” અને બાકીના લોકો બૂમ પાડી ઉઠ્યા, “ચિન્હ ! ચિન્હ !”

એરાહના ગુંયવાએલા મનમાં એકદમ સમજણ આવી ગઈ. લોકો જેને વિષે વાત કરતા હતા તે ચમત્કારિક કૃત્યો કરનાર અને અદ્ભુત ઉપદેશક, તે આ છે. બેથલેહેમમાંથી આવવાને બદલે તે ગાલીલમાંથી આવ્યો, તેથી લોકોને તેના પર શક આવ્યો છે.

તેણે વિચાર કર્યો, “આહ, તેઓ જાણતા નથી કે તે ખરેખર દાઉદના શહેરમાં જન્મેલો છે!” અને ભીડમાં થઈને તે પોતાને માટે રસ્તો કરવા લાગ્યો. “હું સાક્ષી પૂરીશ, હું તેના જન્મ અને અદ્ભુત તારા વિષે, દૂતોનાં ગીતો, જ્ઞાની પુરુષો, અને તેના ઉપરના હેરોદના ગુસ્સા વિષે તેમને કહીશ. પછી બધા લોકો જાણશે કે ખરેખર ઈસ્ત્રાએલના જે રાજ વિષે વચન આપવામાં આવ્યું હતું તે તે છે.”

જેને તે શોધતો હતો તેની પાસે તે આવ્યો, અને તેના ખડબચડા ઝભાને આતુરતાથી પકડીને અત્યાનંદથી બોલ્યો, “આખરે મેં તને શોધી કાઢ્યો છે! હું સાક્ષી પૂરી શકું છું કે તું ગાલીલમાં જન્મેલો નથી, તું ધુતારો નથી, હું બધા માણસોનો કહી શકું છું કે.....”

પણ એક હાથ ધીમેથી તેના હોઠને અડક્યો અને તેને બોલતો અટકાવ્યો. તેની સામે સ્વચ્છ અને પ્રકાશિત આંખોએ તાકીને જોયું. આ આંખોમાં એટલી બધી લાગણી હતી, કે તેથી એરાહના અંતઃકરણમાં પ્રેમ, વિજ્ઞાન, અને ન હોલવાય એવા ઉત્સાહનો ભડકો સળગ્યો.

તેનું અદ્ભુત જ્ઞાન જાહેર કરવાની તેની તીવ્ર ઈચ્છા જતી રહી; તેના વિચારો દર્શાવવાની તેની આતુર ઈચ્છા નાશ પામી; તેની બધી અધીરાઈ અને પ્રેરક અવિચારી ઉત્સુકતા જતી રહી. તે શાંત, ધીરજ્ઞવાન, અને નિર્મળ મુખ આગળ એરાહે નમૃતાથી માથું નમાયું, અને તેના હોઠથી તેના આત્માનો વિચાર દર્શાવ્યો.

“ગુરુ, હું તારી સેવા કરવા ઈચ્છાફું છું. તારી ઈચ્છા પ્રમાણે હું બોલીશ કે ચૂપ રહીશ. ફક્ત જ્યાં કંઈ તું જાણ ત્યાં મને તારી પાછળ આવવા હે.”

“બેથલેહેમના એરાહ, હું તને ભૂલી ગયો નથી. જે બાબતો તું જાણે છે તે તારા મનમાં રાખ. જેકે તું પ્રબોધકની જીબથી અને દૂતની ભાષામાં મારે વિષે સાક્ષી આપે, તો પણ જેઓ મારા પર વિશ્વાસ કરતા નથી તેઓ વિશ્વાસ કરશે નહિં.”

“પણ હું તારી પાછળ આવું ?”

“અને તારી મા જે ધર્મશાળામાં રાહ જુએ છે તેને વિષે શું ? તારા બાપનો હુકમ જે તે આજ સુધી વજાદારીથી પાળ્યો છે તે વિષે શું ?

એરાહનું મુખ દુઃખી, ગુંચવાડા ભરેલું જગાયું. અદ્ઘટાથી તેણે મદદ માટે ગુરુની સામે જોઈને કહ્યું,

“જેમ આપણા કુળના બધા માણસોએ આ બધાં વર્ષો તારા આવવાની રાહ જોઈ છે, તેમ મારા બાપાએ પણ તારી રાહ જોઈ. તું એમ ધારે છે શું કે તે મને તારી પાછળ આવવા ન હે ?”

ગુરુના મુખ ઉપર મૂદુ હાસ્ય ચમક્યું, અને ધીરા સ્પષ્ટ અવાજે તેણે કહ્યું : “તું મારી પાછળ આવશે, પણ હજી સમય આવ્યો નથી. તારે તારું કામ કરવાનું છે, તે વિશ્વાસુપણે કર. તું જે જાણે છે તેનો તારા મનમાં વિચાર કર, અને રાહ જો.”

જે આશ્ર્ય પામેલા માણસોએ તેના શબ્દો સાંભળ્યા હતા અને ચક્કિત થયા હતા, અને જેઓ સમજવી શકે નહિં એવા પૂજ્યભાવથી શાંત રહ્યા હતા, તે માણસોમાં થઈને તે પોતાના અનુયાયીઓની નાની ટોળી લઈને ઝડપથી પસાર થઈ ગયો.

ઉત્તર પ્રદેશનો એક શ્યામ ખેડૂત બોલ્યો, “આ માણસના જેવું
કદી કોઈ બોલ્યું નથી.”

પૂર્વના એક વેપારીએ પૂછ્યું, “અને આજે સવારે શહેરના દરવાજા
પાસે તેણે એક આંધળાને દેખતો કર્યો તે તે જાણ્યું કે?”

ગીજાએ કહ્યું, “અને હું એક માણસને ઓળખું છું, તેણે એક
પદ્ધતિને સારો થેલો નજરેનજર જોયો.”

તેઓ આતુરતાથી એરાહની આસપાસ ફરી વળીને પૂછવા લાગ્યા,
“તું તેને વિષે શું જાગો છે ?”

પણ એરાહ આ ધોઘાટ ભરેલા અવાજ વળી ભીડને ધીરથી
આધી ખસેડતો ખસેડતો શાંત ભક્તિભાવથી પવિત્ર ભોજનમાં ભાગ લેવા
જરૂરથી મંદિરમાં ગયો.

“એરાહ, તારી મા મરણ પામીને તારા બાપની સાથે સ્વર્ગમાં છે,
તેથી હવે તું શું કરશે? ધર્મશાળા સૂની પડશે. મને લાગે છે કે ધર્મશાળાને
આરામ અને દિલાસાની જગ્યા બનાવવા સારુ સ્ત્રીના હાથ વિના ખમતું પડશે.”

એરાહ અને તેના કાકા નેબોર ધર્મશાળાના ખુલ્લા ચોગાનમાં બેઠાં
હતા, અને બજેના મોં પર ભારે દુઃખની નિશાની દેખાતી હતી.

પ્રકરણ - ૮

એકાદ પળ શાંત રહ્યા પછી, તે જુવાન માણસ ને બોલી શકતો ન હતો. તેના ધૂજતા હોઈ તરફ દ્યાજનક નજર નાખીને કાકા બોલ્યા, “તું તારા વંશમાં છેલ્લો છે. તું લગ્ન કરે અને તારી સ્ત્રી તારે માટે આ જૂની ધર્મશાળાને ઉજાજુણ કરે, અને તું તારા બાળપાણમાં રમતો હતો તેમ તારાં નાનાં છોકરાં અહીં ફરસબંધી પર રમે એ યોગ્ય છે. આપણા કુળના લોકો ને ઉંમરે લગ્ન કરે છે, તે તારી ઉંમર ક્યારનીએ વહી ગઈ છે. ઈસ્ત્રાભેલનું બળ એમ આવશે નહિ.”

એરાહે ધીમેથી પૂછ્યું, “તમને ઇથ યાદ આવે છે કે ?”

“હા, મને યાદ આવે છે. જોકે હું શાંત હતો, તો પણ આ બધાં વર્ષો દરમિયાન મને તારે માટે દુઃખ લાગતું હતું. હું કંઈ કહેતો નહોતો, કારણ કે મને બીક લાગતી હતી કે જો હું તારી નિરાશા વિષે બોલ્યા કરું, તો મારી મનુષ્યવાણી ભૂલ કરે. પણ તેની તરફથી કંઈ સમાચાર સાંભળ્યાં છે તે ક્યાં રહે છે તે તું જાણો છે ?”

એરાહે જવાબ આપ્યો, “તેની તરફથી મને સમાચાર સાંભળ્યાંને દસ વર્ષ થઈ ગયાં છે. હું જાણતો નથી કે તે ક્યાં રહે છે. જો હું ધર્મશાળા છોડીને જઈ શકું તેમ હોત, તો હું ક્યારનોએ ઉત્તરના પ્રદેશમાં જઈને દરેક શહેરમાં તેની શોધ કરત. પણ જો તમે મારી ઈચ્છાને સંમતિ આપો, તો હવે હું જાઉં.”

“હું સંમતિ આપું તો? તું જાણો છે કે મારું લદ્ય તારું હિત ઈચ્છે છે. પણ તું મારી પાસે શું કરાવવા ઈચ્છે છે ?”

“તમારા કુટુંબ સાથે તમે અહીં ધર્મશાળામાં રહો, અને હું મારી ઇથની શોધમાં જાઉં. ધર્મશાળાનાં બધાં કામકાજથી તમે માહિતગાર છો. શું કરશો ?”

ઘરડાં માણસનાં મોં પર શકાશીલ પ્રેમ દેખાયો, અને તે ધીમેથી બોલ્યો :

“પાણ એરાહ, હું તને દુઃખી કરવા ઈચ્છતો નથી, અને તારી આશાઓ નિરાશામાં ફેરવવા માંગતો નથી. પાણ ધાળા વર્ષો થઈ ગયાં છે, રૂથ કૂલ જેવી સુંદર જીવાન છોકરી હતી, અને તેનું વર્તન એવું હતું કે જે માણસો તેની સામે જુએ તેઓ નાં હિદ્ય તે જીતી લે. તો જો તને જોયો નથી તારા તરફથી સમાચાર સાંભળ્યા નથી, અને તારા તરફ કંઈ સમાચાર મોકલ્યા નથી ?”

આગળ બોલવાનું સાહસ કરતાં બીક લાગવાથી તે બોલતાં અટકી પડ્યા, પાણ એરાહ શાંતિથી બોલ્યો :

“હું તમારા વિચારો જાળું છું. તમને એમ લાગે છે કે આ બધાં વર્ષો દરમિયાન રૂથ બીજા કોઈની સ્ત્રી થઈ હશે. અને હું તેને દોષિત ગણું નહિ પાણ, મારા કાકા, મારું હિદ્ય જાગે છે કે તે કોઈ પાણ માણસની સ્ત્રી થઈ નથી. હું રૂથને માટે થોભ્યો છું, અને તે મારે માટે થોભી છે. જો તે જીવતી હશે તો તેનું હિદ્ય મારું છે, અને હું તેને જૂની ધર્મશાળામાં લાવીશ, કારણ કે ધાળાં વર્ષો થયા તેની મા મરી ગઈ હશે, અને મારી રૂથનું વચન પૂરું થયું હશે.

ઘરડા માણસે કહ્યું, “ખચીત આવા પ્રેમ અને વિશ્વાસનો બદલો મળશે. હું અહીં રહીશ, અને તું જાને. પાણ તું જયાં ત્યાં કંઈ યોજના વિના જાય છે? તારા જવા માટેની શી યોજના છે ?”

“મને લાગે છે કે મારી યોજનાથી તમને અજાયબ લાગશે.” જાગે કે કઈ રીતે કહેવું એ તે વિચારતો હોય તેમ એરાહ બોલતો અટકી પડ્યો. અને તે ધીરથી આગળ બોલે તે પહેલાં નેબોર ધાળાં જીજાસુ બન્યાં હતાં. “લગભગ ગીસ વર્ષ ઉપરની પેલી રાત તમને યાદ છે કે ? તે વખતે દૂતો ધાસના બીડ ઉપર દેખાયા હતા, મહિમાનાં ગીત તમે સાંભળ્યાં હતાં, અને તારાના પ્રકાશે ભરવાડો ભાગોળ સુધી આવ્યા હતા, અને મેં તમને કહ્યું હતું કે જૂની ગુજાની ગભાણમાં નાનું બાળક સૂતું છે. એ બધું તમને યાદ છે કે ?”

“હા, મને યાદ છે. થોડા વખત સુધી આપણને એમ લાગ્યું કે જે મસીહ સંબધીનું વચન આપવામાં આવ્યું છે તે જ ખરેખર આ હશે. પણ તેઓ બાળકને લઈને અદ્દશ્ય થયાં. કોઈ પણ જાગતું નહોતું કે તેઓ તેને કયાં લઈ ગયાં, અને આપણે ફરીથી કદી તેને વિષે સાંભળ્યું નથી.”

“તેઓ કયાં ગયાં છે તે હું જાગતો હતો અને બે મહિના ઉપર જ જ્યારે હું પાસ્ખાપર્વ પાળવા ગયો હતો ત્યારે મે તેને જોયો.”

“તેઓ કયાં ગયાં છે તે તું જાગતો હતો? જ્યારે તે બિનાઓ બની ત્યારે તું ફક્ત નાનો છોકરો હતો. અને તે તેને ફરીથી જોયો છે?”

પછી એરાહે તેના કાકાને ગાલીલના બેદી માણસ વિષે ટૂંકુમાં કહ્યું, અને સાંભળતાં સાંભળતાં આ ઘરડા માણસની આંખો અનજાયબીથી પહોળી થઈ.

એરાહે બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું, “અને હું તેને ચાહું છું, અને તેના પરનો મારો વિશ્વાસ ડગી શકશે નહિ. ખચીત જે રાજી વિષે વચન આપવામાં આવ્યું હતું તેજ તે છે. અને હું તેની પાછળ પાછળ જઈશ. ઉત્તરના પ્રદેશમાં તે તેનાં બધાં કૃદ્યો કરે છે અને ઉપરેશ આપે છે. ગાલીલને કિનારે તેણે સાના કરવાનાં અદ્ભુત કૃદ્યો કર્યાં છે, કાપરનાખુમ જ્યાં તેની મા હાલમાં રહે છે ત્યાં, અને ગેનેસારેત, બેથસાઈદા અને ગરજુસામાં તેણે આવાં કામ કર્યાં છે. કાઈસારીઆ હિલિપી અને હેમોન પહાડની આજુબાજુના બધા દેશોએ પણ તેના કામ વિષે જાણ્યું છે. જ્યાં જ્યાં તે જ્યાં છે ત્યાં ત્યાં લોકોનાં ટોળેટોળાં તેનું ભાષણ સાંભળવાં એકઠાં થાય છે, અને કોઈ જગાએ તેની પાછળ પાછળ જતાં, હું જે રૂથને ચાહું છું તેને મર્યાદાશ. જ્યારે મેં ઈસુનું બાળમુખ પ્રથમ જોયું ત્યારે તે મારી પાસે નહોતી શું? જ્યારે ઈસુ છોકરો હતો અને મેં તેને મંદિરમાં જોયો, ત્યારે તે મારી પાસે નહોતી શું? અને હું જાણું છું કે કોઈ વખતે ઈસુની જ હાજરીમાં ફરીથી તે મારી પાસે ઊભી રહેશે.”

નેબોરે કહ્યું, “ત્યારે તું જા, અને પ્રભુ તારી સાથે રહો, અને તારું રક્ષણ કરો. તું પાછો આવશે ત્યાં સુધી વજાદારીથી અમે તારી બધી માલમિલકત સંભાળીશું. જેની પાછળ તું જવા ઈચ્છે છે તેને કયાં શોધવો એ વિષે તું કંઈ જાઓ છે કે ?”

“જોહું યરુશાલેમમાં જઉં તો તે ક્યા શહેરમાં છે તે વિષે તેના મિત્રો પાસેથી મને ખબર મળશે, કારણ કે તેનાં કૃત્યો વિષે બધાં વાત કરે છે. કદાચ તે ઉત્તર તરફ ક્યારનોએ ગયો હોય, કારણ કે પવને બે મહિના થઈ ગયાં છે.”

એરાહે પવિત્ર શહેર તરફ ઉતાવળે જતો હતો, અને તેનું કદય
આનંદી આશાથી ધડકતું હતું, તે વખતે તે મનમાં બોલતો, “તે ક્યાં ગયો છે
તે હું જલ્દીથી શોધી કાઢીશ, બને તેટલી ઉતાવળથી હું તેની પાછળ જઈશ.”
નોપાની ભાગોળ તેણે વટાવી પણ નહોતી, અને જે કોઈ તેને રસ્તે મળતું
તે બધાંને પૂછવા લાગ્યો, કે “ગાલીલનો મોટો ઉપદેશક, જે આવા અદભુત
ચમત્કારો કરે છે તે ક્યાં છે એ તું જાણો છે ?”

એરાહના જવાબમાં એક રૂમી માણસે એકદમ હસીને કહ્યું, કે “ગાલીલનો માણસ?” ને ઉપદેશકને કેટલા એક નાયરી અને કેટલા એક યહૃદીનો રાજી કરું છે તે? તે અહીં શહેરમાં છે. એકાદ કલાક નહિ થયો હોય ને મેં તેને મંદિરના દરવાજા પાસે પોતાના દેશના માણસ સાથે લડતાં જેણો હતો. મને લાગે છે કે તમને યહૃદી ઓને તમારા નવા રાજી માટે જરાએ માન નથી !”

એરાહ આનંદી થયો. “ઓહ ! તે અહીં છે. મારે થોભવું પડશે નહિ, હું તેને આજે જોઈશ.” એમ કહીને રૂમી માણસની મહેંદ્રા મારતી મશ્કરીનો જવાબ આપ્યા વિના તે ઉતાવળે ચાલ્યો.

મંદિરમાં થઈની, સફેદ ફરસબંધી ચોગાનની પેલી પાર ધાસ ઉગેલા ચોગાન ઓળંગી પહેળાં આરસપહાળાનાં પગથિયાં પરતે ઉતાવળે ચાલ્યો. આખરે કેટલાએક માણસો આતુરતાથી વાદવિવાદ કરતા હતા તેમનો અવાજ સાંભળીને તે સુલેમાનની

પરસાળ નામે ઓળખાતી સંભવાળી જગ્યા તરફ ગયો.

એરાહ નજીદીક ગયો એટલે એક માણસે કહ્યું, “જોતું ખ્રિસ્ત હોય તો અમને ચોકખે ચોકખું કહી દે.”

ધીરથી જવાબ આવ્યો, “મે તમને કહ્યું, પણ તમે માન્યું નહિ.” એ સાંભળી એરાહનું હિદ્ય આંનદથી ઉછાળ્યું. તે બોલી ઉઠ્યો, “તે ગુરુ છે.” અને તે પાસે ને પાસે જતો હતો એટલામાં ઈસુએ આગળ બોલીને કહ્યું કે “તમે વિશ્વાસ કરતાં નથી, કારણ કે તમે મારાં ઘેટાં નથી. મારા ઘેટાં મારો સ્વર સાંભળે છે, અને હું તેમને ઓળખું છું, અને તેઓ મારી પાછળ આવે છે. અને કોઈ માણસ મારી પાસેથી તમને છીનવી લેશે નહિ.”

તાં ગુરુસાથી બબડવાનો અવાજ સંભળાયો, અને લોકો એકાએક ભેગા થઈ ગયા. એરાહે ભયથી જોયું કે જે લોકો ભેગા થયા હતા, તેમાંના ધડ્ઝાભરાના ઊંચા કરેલા અને ભયાનક લાગતા હતા, હાથમાં પથ્યર હતા. તરત જ જેઓ પોતાની આગળ ઉભા હતા, તેમને તેણે બાજુ પર ખસેડી મૂક્યા, અને ધડ્ઝા મારીને, કોણીઓ મારીને, જોરથી માણસોને ખસેડતો તે આગળ ધર્યો, અને જે માણસ પોતાની આજુબાજુ ઉભેલા માણસોના ગુરુસાવાળા મોં સામે શાંતતા અને ધીરજથી જોઈ રહ્યો હતો તેની પાસે જઈને ઉભો રહ્યો.

“આહ, એરાહ તું આવ્યો છે!” તેના સ્પષ્ટ સ્વરમાં તેમ જ તેની આંખો ને એક પળ સુધી એરાહ સામે તાકીને જોઈ રહી હતી, તેમાં કંઈ નવાઈ જેવું ન હતું. “તું આવશે એમ હું જાણતો જ હતો. હવે આપણે અહીંથી આ મારા શિષ્યો સાથે જઈશું. ચાલ.”

ગુરુસાથી ભરેલા લોકો કેમ શાંત પડ્યા? મારવા માટે ઊંચા કરેલા હાથમાંથી પથ્યરો કેમ પડી ગયા? લોકોએ તેમને તેમની મધ્યેથી જવા દેવા માટે શાંતિથી કેમ જગા આપી? ગંભીર અને શાંત માણસોની નાની

ટોળકીની સાથે સાથે ઊરાહ ગુરુની પાછળ, મંદિરની બહાર, અને પછી શહેરના દરવાજમાં થઈને ખુલ્લા મેદાનમાં ગયો. તે વખતે તેણે પોતાના મનમાં ઉપરના પ્રશ્નો પૂછ્યાં, પણ આ બધા તેના આશ્વર્યકારક વિચારોને તેના મને કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. આ માણસ જેની આંખોએ અને અવાજે તેને બોલાવ્યો હતો, તેની પાછળ પાછળ જવા માટે તેની તીવ્ર દૃષ્ટિ હતી, અને તેને આનંદ ઉપજતો હતો તેજ તે જાણતો હતો.

ઉતાવળે અને બોલ્યા વગર તેઓ અતિશય તાપમાં ધોળે રસ્તે આગળ ને આગળ ચાલ્યા.

ઊરાહ રસ્તાની કંઈ પરવા કર્યા વિના ચાલ્યો. તે એટલું જ જાણતો હતો કે ગુરુ દોરે છે, અને હું તેમની પાછળ પાછળ જાઉં છું. આખરે રસ્તા પર અટકવાથી અને તેની આસપાસ અવાજ સાંભળવાથી તેના અનિશ્ચિત વિચાર એકાએક બંધ પડી ગયા.

તેણે એક માણસને પ્રશ્ન પૂછ્યાં સાંભળ્યો, “ગુરુ, તું ક્યાં જાય છે ? ગાલીલમાં જવાનો પેલો રસ્તો રહ્યો, ધોરી રસ્તો છોડીને આ પથ્થરવાળો રસ્તો જે યરદન તરફ જાય છે, તે તરફ તું કેમ જાય છે ?”

આ નાની ટોળી એક ટેકરી ઉપર થોભી હતી. તેમની આગળ એક સરસ રસ્તો ઉત્તર દિશા તરફ જતો હતો. ત્યાંના પર્વતોની હવા ઠંડી હતી, અને તે પર લીલું ધાસ ઉગેલું હતું. તેમની જમણી તરફ એક સાંકડો રસ્તો એકદમ વળતો હતો, અને એક નદી જે સૂર્યના પ્રકાશમાં ચળકતી હતી તે તરફ પથ્થરવાળા ઢોળાવ પર તે નીચેના ભાગમાં જતો હતો. આ સાંકડા રસ્તા પર વળીને ગુરુ હવે ઊભો ઊભો તેમની રાહ જોતો હતો.

તેણે કહ્યું, “મારે યરદનને પેલે પાર જવું છે. હવે આપણે ગાલીલમાં અથવા ઉત્તરના દૂરના દેશોમાં ફરી જઈશું નહિ, કારણ કે મારો સમય ટૂંકો છે,

અને મારે તને ધારું કહેવાનું છે. મોઓબના બીડમાં, અરાણ્યના છેડા પર આપણે રહીશું, અને જે ધારી વાતો તારે જાગવાની જરૂર છે તે હું તને કહીશ.”

“ગાલીલમાં ફરી નહિ! યરદનની પેલે પાર ! અરાયના છેડા પર !” આ શબ્દો કૂર, કચડી નાખે એવા જોરથી એરાહના કાને પડ્યાં. ઉત્તર દિશા જ્યાં તેની પ્રિયા હતી ત્યાં નહિ જવાનું ? દૂરના દેશો જ્યાં તેની આશાઓ સમાએલી હતી, તે દેશો નહિ જોવાના? ગુરુનું શિક્ષણ સાંભળવા ને ઠઠ જામતી હતી તેમાં શોધ નહિ કરવાની, અને તેમાં પોતાની જુવાનીની ખોવાએલી પ્રિયાને નહિ શોધવાની?

રસ્તાઓ જ્યાં જુદા પડતા હતા, ત્યાં આશા છોડી દઈને ઝોરાહ
સ્તરથી થઈ ઊભો રહ્યો, અને દૂરની ટેકરીઓ પર તેની આંખો ચોંટી રહી.
ત્યાંના લીલાં ઝાડ તેને ઈશારત કરીને બોલાવતાં હોય એમ તેને લાગતું હતું.
રૂથ અને જે એક જગ્ણ કોઈ દિવસ ઈસ્તગાએલનો રાજા થવાનો છે તે આ
બંને વિષે હંમેશા તે વિચાર કરતો હતો. તે બેમાંથી કોની પસંદગી કરવી એ
વિચારથી તેના મનમાં કદ્દી પણ ચિંતા થઈ નહોતી. તેઓ ગભાડાની પથારી
પાસે સાથે સાથે ઊભાં હતાં તેઓએ સાથે સાથે તેને મંદિરમાં જોયો હતો અને
જે નવા દેશમાં ગુરુ તેને દોરી જ્યાં તેઓએ સાથે સાથે તેની સેવા કરવી
જોઈએ.

અને હવે ઉત્તર દિશા તરફ એક રસ્તો જતો હતો, અને તેના વિચારોમાં એક પાતળી, ધીશારત કરીને બોલાવતી જુવાન છોકરી ખડી થઈ તેની કાળી આંખો વચ્ચનથી લદાએલી હતી, અને ત્યાં પૂર્વ દિશા તરફના સાંકડા રસ્તા પર ગુરુ શાંત રીતે, રાહ નેતો ઊભો રહ્યો હતો, અને ટોળીમાંના બીજાઓ કુંઈ પણ વધારે બોલ્યા સિવાય પથ્થરવાળા રસ્તા તરફ ચાલ્યા.

“એરાહ, તું મને ચાહે છે?” દુઃખથી ભરેલા આ અતિશય કોમળ શબ્દો તેને કાને પડ્યા, અને ભક્તિભાવવાળા ચિંતાતુર મુખે તે ગુરુ તરફ ઝ્યો.

તેણો જેરથી કહ્યું, “આહ ગુરુ, હું તારી પાછળ પાછળ આવવા દઈયું છું. હું તને ચાહું છું.” અને પછી ગુરુએ પોતાનો લાગણીભર્યો હાથ અડકાડ્યો કે તરત જ જુસ્સાબંધ વિરોધ અને ખુલાસાના શબ્દો તેના મુખમાંથી નીકળ્યા. આખરે લાગણીના ઊભરાથી શાંત થઈને તેણો પોતાનું માથું ઊંચું કર્યું, તો તેને માલ્યુમ પડ્યું કે પ્રકાશિત આંખો તેની તરફ અતિશય પ્રેમ અને દ્યાથી જુએ છે. તોપણ જે શબ્દો ગુરુ બોલ્યા હતા તે કંઈ પ્રેમી શબ્દથી અથવા તો કંઈ આશાવાદી વચ્ચનથી નરમ પડ્યા નહોતા.

“ઓરાહ, મને તારી જરૂર છે. તું મારી પાછળ આવશે ?”

ଓરાહના મુખ પર વાર્ણન ન કરી શકાય એવું દુઃખ ફરી વળ્યું. આંસુથી આંખી થાબેલી તેની આંખોની સામે તેની પ્રિયાનું મુખ તરવરી રહ્યું, અને ગુરુ તેને દેખાતો બંધ થયો. પણ આ વર્ષો દરમિયાન એક ધીરો, નમ્ર, અને માની કોમળતાવાળો અવાજ સાઝ અને મધુરતાથી નીકળતો હતો, “જે કદી તેને તારી જરૂર પડે, તો યાદ રાખજે કે તેણો તને સૌથી પહેલાં સ્પર્શ કર્યો છે.”

ફરીથી પેલી ગંભીર અને ફરજ પાડતી આંખો સામે જોઈને ઓરાહે પોતે હાથથી ત્યાગ કરતી દીશારત એકદમ કરી, અને ઉત્તરે જતા રસ્તા તરફ પોતાની પીઠ ફેરવી નદી તરફના, વિચિત્ર દેશ તરફના, અને અરાધ્યના છેડા તરફના ઢોળાવવાળા રસ્તા તરફ ગુરુની પાછળ પાછળ ગયો! પોતાની દીચણાઓ દ્યાવીને, ગુરુને આધીન થયો !

પ્રકરણ - ૮

ઉજાજાડ, ખડબચડી, પથરાળ, પગ મૂકવાનું મન ના થાય એવી,
દુષ્ટ ગલગથાની ટેકરી બપોરના સખત તાપમાં સૈકાના ધીમા ધીમા તાપથી
સુકાઈ ગયેલી, છતાં પાણ ભાગીને તેની બરાબર ધૂળ થતી નહિ એવી
ઓપેલી ખોપરીના જેવી ચળકતી હતી.

પવિત્ર શહેરના ઉત્તર દિશાને દરવાજેથી હજારો લોકો આ ભયાનક
ટેકરી તરફ ઉતાવળે આવતા હતા, અને ધૂજતા મોહથી ઉદાસીન વિસ્તાર
તરફ ઊંચે જોતા હતા.

શહેરના દરવાળની અને ટેકરી પર ચઢવાના ઢોળાવના રસ્તાની
અધવચ, એક અંજીરના ગાંઠોવાળા આડની આછી છાયામાં ઘાસ ઉપર એક
સ્ત્રી બેઠી હતી. લટકતા ધુમટાથી તેનું અર્ધુ મોં ઢંકાઈ ગયું હતું અને કિંદું
હતું. તેના હાથ દુઃખથી તેની છાતી પર દાબેલા હતા, અને આરપાર જોઈ
શકાય એટલા પાતળા હતા તેની કાળી આંખો ઘણી આતુરતાથી પસાર થતા
માણસોનાં મુખને તાકી તાકીને જોઈ રહી હતી, અને તેમાં આતુર અધીરાઈ
અને દૂરછાનો ચળકાટ હતો.

તે ધરિથી બોલી, “મારે આશા રાખવી જોઈએ નહિ, મારે આશા
રાખવી જોઈએ નહિ !” પાણ ભીડને તે વધારે આતુરતાથી જોવા લાગી.

દેરક કોમ અને ધંધાવાળા પુરુષો, સ્ત્રીઓ અને છોકરાંઓ, અમીરો
અને ગરીબો, યાજક અને સાધારણ માણસ, ફ્રોશી અને સાદુકી રથમાં,
ઘોડા પર, કે ઊંટ પર સવાર થઈને અથવા પગે ચાલીને, કોઈ હસતા, કોઈ
વિલાપ કરતા, નિસાસો નાખતા, ગાતા, કોઈ પ્રાર્થના કરતા, આગળ અને
આગળ ચાલ્યા જતા હતા ; તોપણ સ્ત્રી હાલ્યા ચાલ્યા વિના બેસી જ રહી
હતી. તે આગળ નમીને અને આંખો બેંચીને નિહાળ્યા કરતી હતી.

“ભીડમાં તારું કંઈ ખોવાઈ ગયું છે?” સ્વર નોકે કર્કશ પણ માયાળું હતો. ખેડૂતની સ્ત્રી જે તેની પાસે ઘાસ પર હાંકૃતી હાંકૃતી પડી ગઈ તેની જ્ઞાયા તરફ ગભરાટની નજરે જોયા પછી કાળી આંખો ફરીથી ભય વિના નિહાળ્યા કરતી હતી, અને એક ઉમદા અવાજ ફક્ત એટલું જ બોલ્યો, “ધારાં વર્ષોથી મારા ખોવાઈ ગયેલા એક પ્રિયજનને હું શોધું છું.”

“એમ ?” અવાજમાં દ્યાની લાગણી હતી, અને જે નજર તે નાજુક આકૃતિને જોતી હતી તેમાં સ્ત્રીજીતિની દ્યા હતી. આ આકૃતિએ સારાં કપડાં પહેર્યા હતાં, તેથી એમ જરૂાતું હતું કે તે પૈસાદાર છે અને તેને સારી કેળવણી મળી છે.

“આહ, ઠીક, દરેક પંક્તિના બધા પર દુઃખ આવે છે. મારે પોતાને પણ એક સ્વચ્છંદી છોકરો છે : તેણે ધારાં વર્ષોથી મારા આંગણાને આશીવાદિત કર્યું નથી. અને તેના વિયોગથી રડી રડીને મારી આંખો સૂજી જાય ત્યાં સુધી ભીડમાં હમેશાં હું શોધ્યા કરું છું. પણ આજે બીજા કારણથી મારી આંખો ભીની છે! તે કારણ તો તેઓ શરમ ભરેલું કૃત્ય કરે છે તે છે. નમ્ર નાઝારીએ કોઈનું પણ શું નુકસાન કર્યું છે?”

“ઓહ, તે ભયંકર છે.” સ્ત્રીનું પાતળું શરીર એકાએક દુઃખથી ધૂજી ઉઠ્યું. “તેના મુખ સામે કોણ જોઈ શકે, તેનો ઉપદેશ કોણ સાંભળી શકે, તેના ચમત્કારિક કૃત્યોની સાક્ષી કોણ આપે, અને તેને ધુતારો કોણ માને? આજનો દિવસ પૂરો થાય તે પહેલાં આકાશમાંથી કંઈ વેર લેવામાં આવશે.”

“ત્યારે તે તેને જોયો છે?”

“ધારાં વખત. ગાલીલ દેશમાં હું મારા ભાઈ સાથે રહું છું, અને ત્યાં તેણે ધારું કામ કર્યું છે. મેં તેને કોઢીયાઓને શુધ્ય કરતો, ભૂત વળગેલાઓને સારા કરતો, આંધણાઓને દેખતા કરતો, અને મૂંગાઓને બોલતા કરતો

નોયો છે. જ્યારે તેણે ધારણા લોકોને પાંચ રોટલી અને બે માછલીથી જમાડ્યા ત્યારે હું ત્યાં હજર હતી.”

“આહ, મને તેમાં શંકા નથી. તેની શક્તિ અદ્ભુત છે હાકેમો તેને મારી નાખવાનાં બહાનાં શોધતા હતા તેમાં કંઈ નવાઈ નથી. આ માણસ પર મને વિશ્વાસ છે છતાં પણ શાસ્ત્રમાં એમ લખેલું નથી કે મસીહ દાઉદના શહેરમાંથી આવશે ?”

“આ માણસ દાઉદના શહેરમાં જન્મ્યો હતો! હું જાળું છું, કારણ કે ગીસ વર્ષ ઉપર બેથલેહેમની જૂની ધર્મશાળાની ગભાડામાં તે નાનું બાળક હતું ત્યારે મેં પોતે તેને ત્યાં નોયો હતો.”

પહેલી જવખતે બેદૂતાણના મોં પર અવિશ્વાસ દેખાયો. જે આતુર આંખો ઉતાવળે જતાં લોકોનાં ટોળાને જેતી બંધ થઈ નહોતી તેની તરફ તેણે આતુરતાથી જોયું : પછી પોતાનું માથું હલાવીને જાગે કે કોઈ આતુર કલ્પના પર ખાસ ધ્યાન ન આપવાનું હોય એમ તે આસ્તેથી બોલી :

“ઠીક, ઠીક, વિચિત્ર બનાવો બને છે. મારે ટેકરીની ટોચ પર જવું જોઈએ, નહિ તો કોઈ જગ્યાએથી જોવાનું મને મળશે નહિ. ટેકરીની આજુબાજુનો ઢોળાવ માણસોથી ક્યારનોએ ભરાઈ ગયો છે. ગરીબ લોકો તેમ જ ધનવાનો, બધાને માટે તહેવાર છે. તું મારી સાથે ન આવે? હું તને રસ્તા પર પકડી સંભાળથી લઈ જઈશ, કારણ કે મને સ્પષ્ટ જણાય છે કે તું બિમાર છે.”

“હું બિમાર હતી, પણ આ દુઃખ મારો પર આવી પડ્યું ત્યાં સુધી હું ક્ષીથી પોતાને મજબૂત ધારતી હતી. હું પાસે જઈ શકીશ નહિ. ઓ કિનારા પરથી ટેકરી દેખાતી નથી. તારા માયાળું વિચાર માટે તારો ઉપકાર માનું છું, પણ હું અહીં જ થોભીશ. હું ગુરુની છેલ્લી નજર જોઈ શકીશ અને મારા ખોવાયેલાની તપાસ પણ રાખી શકીશ.”

“तारा खोवायेलाने माटे नाझारीने तें पूछ्युं हतुं के ?”

खीना मों पर आशा अने विश्वास देखायो. “हा, मैं तेने पूछ्युं हतुं, अने तेणे कह्युं के ज्यारे समयनी संपूर्णता आवशे त्यारे ते तने मणथे ! तेथी हमेशा हुं तेनी राह ज्वेउं हुं, अने तपास राष्या कुं हुं, काराण के गुरुना शब्दो सत्य होय छे पाणी समय धाणो लांबो छे.”

उवे तेमनी नीचेना रस्ता पर धाणो ज शोरभक्तेर थई रहो हतो, अने ते पासे अने पासे आवतो जतो हतो. राजांशिंगडानो अवाज संभणातो हतो, सैनिको गुस्साथी हुक्म आपता हता, अने गरीब लोको जुस्सामां आवी जैर्हने बूमो पाडता हता. ऐदूताण उठी अने बे हाथनी वच्ये ज्वेईने बोली उठी, “तेओ आवे छे ! सूर्यना प्रकाशमां सैनिकोनां भजतरोने यणक्तां हुं ज्वेई शक्कुं हुं. तेओ लगभग नजदीक आवी गया छे.” ऐम बोली ते चालती थई, अने बूमो पाडता टोणानी अंदर अदृश्य थई गई.

ऐकली पडेली, अने बधाने निहाणती स्त्री उठी, अने हुंठा जाडना बेडोण थडने अडेली उभी रही. काणो पोशाक पहेरेलु तेनुं नाजुक शरीर लीली डाणीओमां देखाई आवतुं हतुं. उक्तेराणी तेम ज बीक्ने लीधे तेनुं मो भराणना वधत जेवुं क्षिक्कुं पडी गयुं हतुं. आ वधते भयंकर टोणीने लीधे लोको ऐकठा थया हता. ते टोणी दृढताथी पासे ने पासे आवती गई.

बूमो, चीसो पाडतां छोकरांओ, बूमो पाडता दोडता लोको, आकंद करती, ठोकर खाती स्त्रीओ. धूपना गोटेगोटा, झगझगाट मारतां पित्तणनां भजतर उपर यमक्तो सूर्यनो प्रकाश, तमी सैनिको सोनेरी कपडां पहेरेलो उच्चो प्रमुख याजक, वधारे ने वधारे सैनिको, वधारे ने वधारे याजको अने वधारे ने वधारे प्रकाशित सूर्य अने गणां रुधाई ज्य एवी धूप. पछी मार खाधेलो लोहीलूहाण कूर वधसंबन्ना भारथी नभी पडेलो गुरु !

જે સ્ત્રી બધાને નિહાળતી હતી, તે એટલા જોરથી બોલીકે લોકોની ગડબડમાં તેનો અવાજ ઉપર તરી આવ્યો. તે બોલીકે “ગુરુ! તે બીજાઓને બચાવ્યા છે, તેમ હવે પોતાને બચાવ.”

તેની બૂમથી નીચે નમેલા માથાએ ઊંચું જોયું. એકાદ પળ સુધી તેની પ્રકાશિત આંખો તેણીની સામે જોઈ રહી. બીજી જ પળે તેણે ઠોકર ખાધી, લથડીયાં ખાધાં અને વધસ્તંભના અસહા ભારથી નીચે પડ્યો.

જેઓ ફરીથી આ ઘવાએલા શરીર પર કઠોર રીતે ભાર મૂકવા પ્રયત્ન કરતા હતા, તેમને દૂર ખસેડીને પહેરેગીર ટોળીનો સરદાર જોરથી બોલ્યો, “તે વધસ્તંભને હવે વધારે દૂર લઈ જઈ શકશે નહિ. વધસ્તંભ પર તેને મરવા દેવાને બદલે તેની નીચે તેને મરવા દેવો છે? પોતાના રાજનો વધસ્તંભ ઊચ્ચકવા માટે એક મજબૂત યદ્દૂદીને શોધી લાવો. મશકરી કરતા લોકોમાંથી એક અવાજ આવ્યો, “હું તેનો વધસ્તંભ ઊચ્ચકી લઈશ,” એમ કહીને એક માણસ ફૂદીને ગુરુની પાસે આવ્યો. અભિમાનથી તેની ગરદન અક્કડ હતી, અને વજન ઊચ્ચકવા માટે તેના ખભા પહોળા થયા હતા.

બધાને નિહાળતી સ્થીરનું મો હવે તદ્દન ધોળુંધબ પડી ગયું. તેની આંખોમાં આનંદ ચમકી રહ્યો. તેણે એક પગલું આગળ ભર્યું. તે કંઈ કહેવા માટે આતુર થઈ ગઈ, પણ બોલી નહિ. એકાએક તેના મનમાં કંઈક વિચાર આવ્યો, અને તે શાંત થઈ ગઈ, અને પાછી હઈ; નરમ ધાસ પર તે ફરીથી પડી ગઈ, તેના મોમાં ખાડા પડી ગયા, નિરાશાથી તેણે પોતાના હાથની મુહી સંજાડ વાળી, તેની આંખ નિશ્ચયતાથી ભરાઈ ગઈ.

તેણીએ ધરિથી રડતાં રડતાં કહ્યું, “તે ગુરુની પાછળ પાછળ જાય છે, મારે તેને હંક મારીને બોલાવવો જોઈએ નહિ. મારે બોલાવવો જોઈએ નહિ.”

અધીરાઈથી સ્વયંસેવકને આધો ખસેડીને ટોળીનો સરદાર બોલ્યો,

“જા, જતો રહે, રાજ્યભૂષીથી વધસ્તંભ ઊચકનારમાં કંઈ મજા નથી. પોતાના રાજીનો વધસ્તંભ ઊચકવા માટે ઈસ્ત્રાએલનો એક લાયક દીકરો આ રહ્યો.”

તેઓએ એક પરદેશી યધુદીને પકડ્યો અને જેરજેરથી મશકરીઓ કરીને તેના તરફકીએં મારતાં નાખુશ શરીર પર તે ભયંકર ભાર બાંધ્યો. એકાદ પળ ને ભંગાળ થયું હતું તે ભૂલી જઈને સરધસ ટેકરી તરફ ચાલ્યું. પણ તે સત્તી ધાસ પર જ બેસી રહી, અને ને ઊચી આકૃતિ ગુરુની સાથે સાથે દૃઢતાથી ચાલી જતી હતી, તેને આતુરતાથી આંખો ખેંચીને જોઈ રહી.

ઉચકાં ખાતાં ખાતાં તે ધીરથી બોલી, “કદાપિ તે આ રસ્તે પાછો આવશે, પણ જેકે હંમેશને માટે હું તેને ખોઈ બેસું, તો પણ ગુરુની પાસેથી હું તેને કદી બોલાવી લઈશ નહિ !”

ધણા વખત સુધી તે ત્યાં બેસી રહી. તેનું મો શબ જેવું કિંકું પડી ગયું હતું. તેની દૃષ્ટિ બહારની ટેકરી પરના દેખાવનું ચિત્ર મનમાં લાવીને કુમકમાટીથી તેની આંખો કાળી થઈ હતી. એકાએક તેણે પોતાનું માથું ઊચું કર્યું ; અને ચમકીને બૂમ પાડી આજુભાજુ જોયું.

તેણીએ નિશ્ચાસ નાખ્યો, “આકાશમાં ધુમ્મસ જગાય છે. શહેરની પેલી તરફ ટેકરીઓ પર અંધારું થયું છે. ધુમ્મસમાં થઈને મંદિરના મિનારા ભાગ્યે જ દેખાય છે. ગલગથા જવાનો રસ્તો ભુંસાઈ જઈ દેખાતો નથી.”

હવે તે ઊભી થઈ ગઈ ને આતુરતાથી જોવા લાગી, અને બપોરની વખતે આવેલી કુમનસીબ રાત આગળ ધૂજવા લાગી.

ધુમ્મસ વધી ગયું અને ધીમે ધીમે ગાઢ અંધારું થતું ગયું. અંધારું ધોર અંધારી રાત થઈ ! ડાળીઓમાં થઈને પવન સુસવાટા કરવા લાગ્યો અને જાળે કે કોઈ રાક્ષસ પોતાની પહોળી હથેળી પર આ ગોળ પૃથ્વીને જહુથી ફેરવતો હોય એમ, જૂના આડોનું ગાંઠો ગાંઠોવાળું થડ કરદે થઈને ભાંગી ગયું.

બીક વિના સ્ત્રીએ કહ્યું, “તે ગુરુની શક્તિથી થયું છે !” અને અંધારામાં તેનું મોં સફેદ જ્યોત જેવું દેખાયું.

જેવો એકાએક સૂર્યનો પ્રકાશ જતો રહ્યો હતો તે ફરીથી ચમક્યો, અને પૃથ્વીમાં શાંતિ થઈ. રસ્તા પર લોકોનાં ટોળાની અવર જવર શરૂ થઈ. ધરિ ધરિ તેને કાને અવાજ સંભળાવા લાગ્યા.

પાછી વળતી ભીડની સાંધ જે એક જાણ પસાર થવાનો હતો તેને વિષે પાજ ભૂલી જઈને અતિશય શોકમાં માથું નીચું ધાલીને સ્ત્રીએ વિલાપ કરતાં કરતાં કહ્યું, “પૂરું થઈ ગયું. લોકો ઘર તરફ પાછા વળે છે, તે મરી ગયો છે !”

ઢોળાવવાળા રસ્તા તરફ ભીડ વળી. તેમનાં મોં નિસ્તેજ થઈ ગયાં હતાં. અને જે ધાસ્તી તેમને લાગી હતી, તેને લીધે તેમનો બહાદુર અવાજ શાંત પડ્યો હતો. અને તેઓ વિચિત્ર અંધકાર અને ભયંકર ધરતીકંપ વિષે ધરિથી વાતો કરતા કરતા જતા હતા. પાજ સ્ત્રીઓ તો તેની પાસે આવીને એક માણસ બોલ્યો ત્યાં સુધી કંઈ પાજ લક્ષ આપ્યા વિના પોતાના હાથથી મોં ઢાંકીને બેસી જ રહી, અને દૂસંકાંથી તેનું શરીર ધૂજતું હતું.

“હું જોઈ શકું છું કે તું ભારે દુઃખમાં છે, અને એકલી છે. તારે ઘેર પહોંચાડવામાં હું તને મદદ કરું ?”

તેની સાથે વાત કરનાર એક માણસ હતો, તે માણસ ઉતાવળે ચાલી જતી ભીડમાંથી બહાર આવ્યો હતો. તેની દ્યા ખાતાં તેની સામે જોતો તે ઊભો રહ્યો. પાજ તેનો અવાજ સાંભળીને સ્ત્રીએ પોતાનું માથું ઊચુ કર્યું અને ઊભી થઈ ગઈ. તેણે આનંદથી બૂમ પાડી, તેના મોં પર આનંદ પ્રકાશી રહ્યો, તેની આંખોમાં આનંદનો મહિમા તરી આવ્યો. આ બધું જોઈને દ્યાળુ માણસનો દ્યાભાવ અન્યથબીના રૂપમાં ફેરવાઈ ગયો.

તે તેની તરફ પોતાના હાથ લંબાવીને ધરિથી બોલી, “એરાહ, મારા વહાલા !”

દિવસના ખળખળાટ ને વિચિત્ર બનાવો પછી પોતાને સહીસલામત ઘેર જવા આતુર થઈને લોકોની ભીડ ઉતાવળે ઉતાવળે આગળ ચાલી જતી હતી. પણ રૂથ અને એરાહ એકબીજાના હાથ પકડીને કંઈ બોલ્યા વગર પાસે પાસે બેસી રહ્યાં. તેઓ એકબીજાની સામે એવી નજરથી જોઈ રહ્યાં કે તેમને બોલવાની જરૂર પડી નહિ.

છેલ્લા ભટકનારાઓ પસાર થઈ ગયા ત્યાર બાદ રૂથે વાત શરૂ કરી. તેના શબ્દો તેમના પ્રેમ સંબંધી નહોતા, તેમ જ તેમના લાંબા સમયના વિયોગ વિષેના નહોતા, પણ ગુરુ વિષે હતા.

તેણીએ રડતાં રડતાં કહ્યું, “અરેરે! લોકોએ શા માટે આવું કૃત્ય કરવા દીધું? તેના પર વિશ્વાસ રાખનારા હજરો માણસો છે, શા માટે તેમણે તેને બચાવ્યો નહિ?”

એરાહેજવાબ આખો, “અમે તેને માટે લડીએ એવી તેની દર્શા નહોતી. અમે તેથાર હતા પણ તેણે મના કરી અને અમે તેની આજ્ઞાને માન આપ્યું.”

તેણીએ દુઃખી થઈને કહ્યું, “અને હવે તે આપણી પાસેથી સદાને માટે ગયો છે?”

એરાહે કહ્યું, “સદાને માટે? તેમ થાય નહિ.” અને રૂથે એકદમ તેની સામે જોયું અને તેના મુખ પરના અત્યાનંદથી અજાયબ થઈ.

તેણીએ પૂછ્યું, “તું શું કહેવા દરછે છે?”

“વિશ્વાસુ માણસોની એક નાની ટોળી સાથે યરદન નદીને પેલે પાર હું ગુરુની પાછળ પાછળ ગયો હતો. ત્યાં અરાધુણે છેડે મોઆબના ધાસના બીડમાં અમે થોડો વખત થોભ્યા હતા, અને ત્યાં ગુરુએ અમને ધણી વાતો કહી હતી. ધણી વખત તે દૃષ્ટાંતો આપીને બોલતો હતો. હું તેની

સાથે ધણો થોડો સમય રહ્યો હતો. તેથી તેના બોલવાનો શો અર્થ છે તે બધું હું સમજી શકતો નહિએ, પણ ધણી વખત તે તેના મરણ વિષે વાત કરતો હતો, અને તે પછીના ગીજે દિવસ વિષે તે હમેશાં વાત કરતો. તેના શબ્દોનો વિચાર કરતાં મને તેનો એક જ અર્થ લાગ્યો, અન તે એ કે ગીજે દિવસે તે આપણી પાસે પાછો આવશે.”

“ફરી પાછો આવશે, કિ બરમાંથી? એમ બની શકે નહિએ.”

એરાહે હિમતથી કહ્યું, “તેને કઈ જ અશક્ય નથી. હું જાણતો નથી શા માટે તેણે આવું શરમભરેલું મરણ વેઠ્યું, પણ આ હું સમજું છું કે તેને બધી સત્તા છે. હા, જો તે પોતાની સત્તા વાપરે તો તેને જીવન અને મરણ ઉપર પણ સત્તા છે. થોડા દિવસ ઉપર બેથાનીઆમાં ચાર દિવસથી મરી ગયેલા એક માણસને જીવતો અને સાંજોતાનો કિ બરમાંથી બહાર લાવતો મેળોતે તેને જેણો છે.”

“આહ! ઉત્તેજનાથી રથની આંખો પ્રકાશી, “મને લાગે છે કે જો તે મરણમાંથી પાછો ઊંઠો પ્રમુખ યાજ્ઞકો પણ તેના પર વિશ્વાસ કરે.”

“હા, પણ શબ્દ બોલીને જ તે પોતાને બચાવી શકત ત્યારે મેં તેને ધ્યાણું દુઃખ ભોગવતાં જોયો છે. જો હું સમજી શકું તો! માણ એક વાત ચોક્કસ છે, તે એ કે ગુરુ આપણી પાસેથી ગયો છે!”

ઝ્યે ધીરથી કહ્યું, “ધીરજ રાખ. તારો વિશ્વાસ કર્યાં ગયો?”

તેણે સિમત કરીને કહ્યું, “તું કહે છે તે સત્ય છે. ચાલ આપણે અહીંથી જતાં રહીએ!” શરમાતાં શરમાતાં રથે પૂછ્યું, “પણ, પણ તું ક્યાં જાય છે?”

તેણે એકદમ પશ્ચાત્તાપથી જવાબ આપ્યો, “આહ, ગુરુ માટેના

મારા દુઃખમાં અને તું મળી આવી તે આનંદમાં, મેં તારા પોતાના સંબંધી કંઈ પૂછ્યું નહિ. હવે તારે પોતાને વિષે અને આ બધાં વર્ષો દરમિયાન તું ક્યાં હતી તે વિષે મને કહે.”

“મારે પોતાને વિષે થોડું જ કહેવાનું છે. મારી માને મરી ગયે સાત વર્ષ થયા છે, અને આ બધો વખત મારા ભાઈએ મને, થોડો વખત આ શહેરમાં, થોડો વખત પેલા શહેરમાં, એમ પોતાની સાથે રાખી હતી, કારણ કે તેને તેના વેપારને લીધે એક શહેરથી બીજે શહેર જવું પડે છે. હમેશાં મારા પર ચોકી રાખવામાં આવતી હતી. હું તારી પાસે આવી શકતી નહિ, તેમ જ તારા પર સંદેશો પણ મોકલી શકતી નહિ. ફક્ત હું રાહ જોઈને આશા રાખતી હતી. મને કદ્દી પાસખાર્વમાં આવવા દીધી ન હતી. પણ આખરે હું માંદી પડી, અને જીવવાની આશા ન રહી, ત્યારે મારા ભાઈએ એટલે સુધી પસ્તાવો કર્યો કે તેણે બાધા રાખી કે ‘નો તું જીવતી રહેશે તો આ વખતનું પર્વ પાળવા હું તને મારી સાથે લઈ જઈશ.’ તેથી માગ ગ્રાણ દિવસ પહેલાં નબળી અને અશક્ત હું યરુશાલેમ આવી, અને આજ સવારે અરુણોદય પહેલાં હું ધરમાંથી નીકળી ગઈ, અને આતુરતાથી પ્રાર્થના કરતી હું તારું મોં જોઈ શકું. હું અહીં આવી, એ માટે કે ભીડની તપાસ રાખું.”

એરાહે કહ્યું, “અને તે મારું મોં જોયું છે; અને મેં તારું મોં જોયું છે, અને ગમે તે થાય તોપણ તું ફૂલીથી મારી પાસેથી જશે નહિ.” અને સ્ત્રીની આંખો પરથી માલુમ પડ્યું કે તે ખુશીથી કબૂલ કરે છે.

એકાદ પણ વિચાર કર્યા બાદ એરાહે કહ્યું, “બેથલેહેમના રસ્તા પર નજીદીક એક સ્ત્રી રહે છે તેને હું ઓળખું છું. તે ગુરુના એક શિષ્ય યાકૂબની મા મરિયમ છે. ત્યાં શાંત રીતે આપણે ગ્રાણ દિવસ રહીશું, કારણ કે તે સમય પૂરો થાય ત્યાં સુધી હું પવિત્ર શહેર છોડીશ નહિ.”

ગ્રાણ દિવસના શાંત આરામમાં અને શાંત વાતચીતમાં તેઓ એ

બધાં વર્ષનો પ્રેમ અને ઈરછાનો ભાર આંસુવાળી પણ પ્રકાશિત આંખોથી જોઈ લીધો. ગીજા દિવસની સવારે બહુ વહેલા તેઓ એકબીજાનો હાથ પકડીને ઝકળવાળાં ખેતરોમાં થઈને જે બાગમાં વધસ્તંભે જડાયેલો ગુરુ પડેલો હતો તે તરફને રસ્તે પડ્યાં

એરાહે પૂછ્યું, “તને બહુ થાક તો લાગ્યો નથી ને ?” અને તે હસી અને આનંદી બળની પ્રકાશ વાળી કાળી આંખો તેની તરફ ફેરવી તેણે કહ્યું :

“હું હવે માંદી નથી, કારણાં મારા વિદ્યની ઈચ્છા હવે પૂરી થાય છે. શાંતિની સાથે શક્તિ આવે છે.”

તેણો હેતથી કહ્યું, “હવે થોડું જ દૂર છે. તેણગા હું જાળું છું, રખેને તેના દુશ્મનો કંઈ નુકશાન કરે, તેથી તેઓએ તેને ક્યાં મૂક્યો છે એ વિષે થોડાને જ કહેવામાં આવ્યું છે. પણ યાકૂબે મને કહ્યું હતું તે આરમથાઈ યૂસફે તેનું શબ્દ લેવાની પરવાનગી લીધી અને ધારણાં માનથી પોતાની કબરમાં તેને મૂક્યું.”

દુથે કહ્યું, “ચાલ ઉતાવળ કરીએ, રખેને આપજી પહેલાં બીજાઓ ત્યાં હાજર થાય. મારે થોડો વખત શાંત રીતે તેની કબર પાસે ઊભા રહેવું છે.”

મરાણની ભયંકર જગાથી થોડે દૂર કબરોના બાગના દરવાજા પાસે આવીને તેઓ ઊભા રહ્યાં ન્યારે સંપૂર્ણ પ્રભાતનો ઉભાસ પથરાયો. થોડી વાર તેઓ પૂર્વ દિશાનું આકાશ, જ્યાંથી સૂર્યનો પ્રકાશ આવતો હતો, અને ટેકીરીઓ પર ઊધતા શહેરના મિનારા પર ગુલાબી જ્યોત નાખી રહ્યો હતો તે તરફ જોઈ રહ્યાં. પવન વાવા લાગ્યો, અને એકાએક હવા કંઈક મીઠી સૂવાસથી ભારે થઈ.

બાગ તરફ ફીને અને ખુલ્લા દરવાજમાંથી પૂજ્યભાવ જોઈને તૃયે કહ્યું , “લીલીનાં કુલોની સુવાસ આવે છે. જે રસ્તાની બાજ પર ઉગ્યાં

છે, તે કેવાં ઉંચા અને સફેદ છે, અને તેઓ વર્ષયોનો ભાગ કેવો સોનેરી છે !”
વાંકા ચૂંકા રસ્તા તરફ જ્યાં લીલીનાં ફૂલાડો સુંદર ધોળા ચોકીદારની માફક
ઉભાં હતાં તે તરફ તેઓ શાંતિથી ચાલ્યાં. આખરે એરાહ થોભ્યો, અને તેણે
રૂથના હાથ પર પોતાનો હાથ મૂક્યો : અને તેની આંખોમાં આશા અને બીક
દેખાતી હતી.”

: જુઝ વિઅંગળી કરીને તેણે જઈયું, “જો, જમણી તરફ લીલીનાં
ફૂલાડોની પેલી ગમ કબરનો દરવાજો છે. તેને ત્યાં મૂકવાને આ ગીને
દિવસ છે, ગીને દિવસ !”

એક બીજાના હાથ પકડીને લાગળીથી કિક્કા મોએ, વર્ણન ન
કરી શકાય એવી આશાથી આંખો ઉધાડી રાખીને, તેઓ ચોકી કરતાં લીલીનાં
ફૂલાડોની આસપાસ ઝર્યા, અને કબરના દરવાજાની પાસે આવીને ઉભા રહ્યાં.
પછી તેઓ આનંદથી એકબીજાની સામે નોયું.

ભારે મહોર તોડી નાખવામાં આવી હતી, રક્ષણ માટે રાખેલો
પથ્યર ગબડાવી દેવામાં આવ્યો હતો, અને ખુલ્લા દરવાજાની આજુ બાજુ
જરાજરા અનુવાળું પડતું હતું. ધીરો આંખો પ્રકાશ, જે ઉગતા સૂર્યનો
પ્રકાશ નહોતો તે પડતો હતો.

બીક વિના તેઓ પાસે ને પાસે ગયાં અને પ્રકાશની વર્ષ્યે આવ્યાં.
આ પ્રકાશનો મહિમા તેમના મુખ પર પડ્યો, અને તેમણે માથાં ઉંચા કર્યા
અને જે સ્વર સાંભળવા તેમનાં હદ્યો ઈચ્છતાં હતાં તે સાંભળવાની રાહ
તેઓ દમ ખાધા વિના ભરોસાથી નોવા લાગ્યાં.

મુદુ પ્રકાશ ધૂલ્યો, ગરમ થયો, પ્રકાશિત થયો, અને ધોળા જણકતા
જમ્બામાં તેમને વિટાળી દીધાં, અને ફક્ત પ્રકાશિત મહિમા સિવાય બીજે
બધો દેખાવ બંધ થયો.

પછી જાણો હાથનો સ્પર્શ થયો હોય તેમ માથા પર ગરમ, શક્તિવાળો, અને ધાર્ણો જ કોમળ સ્પર્શ થયો. જાણો કે જાંખા પ્રકાશમાં વાળી થઈ હોય એમ એક ગંભીર, કોમળ, અને દૂતના જેવો મધુર સ્વર સંભળાયો.

“તમે ભૂલી ગયા નથી, તેમ જ તમારા મનમાં શક પણ ઉત્પત્ત થયો નથી. આ બધાં વર્ષો દરમ્યાન તમે દરેક તમારી દુનિયાઈ બાપના હુકમને તથા તમારા આકાશી વાતની સેવાને વફાદાર રહ્યાં છો. હવે તમને તથા તમારા વંશને સદાકાળ દીઘધ્યુષ્ય મળશે, અને બેથલેહેમની આશીર્વાદિત ધર્મશાળામાં આનંદ અને શાંતિ રહેશે.”

પ્રકાશ નરમ થયો, નમાવેલાં માથાં પર ધરિથી હાલ્યો, પછી ઉપર ચઢ્યો, અને સવારના ઝકળમાં ભળી ગયો. પેલાં બે જે ઉધારેલી કબર પાસે ઊભાં હતાં તે પાછાં વળ્યાં, તેમના મોં અકૃષ્ણ આનંદથી પ્રકાશી રહ્યાં હતાં. તેઓ સુંદર બાગમાં થઈને, ખુલ્લા દરવાજામાં થઈને, પ્રકાશિત રસ્તો જે ટેકરીઓમાં થઈને બેથલેહેમ તરફ જતો હતો તે રસ્તે પડ્યાં.

ગુજરાત ટ્રાક્ટ એન્ડ બુક સોસાયટીના

1BGZ2

ક્રમ પુસ્તકનું નામ

૧.	પ્રેરિતોના કાર્યો કારા મળતો સંદેશ	૫૦-૦૦
૨.	માર્કનો સંદેશ	૪૦-૦૦
૩.	ગિરિપ્રવચનનો સંદેશ	૪૦-૦૦
૪.	કર્થિંધવાસીઓને લખેલા પહેલા પત્રનો સંદેશ	૪૦-૦૦
૫.	અયૂબ	૬૦-૦૦
૬.	રૂથનો સંદેશ	૨૫-૦૦
૭.	વિશ્વવ્યાપી જગ્યાપ્રલય	૧૫-૦૦
૮.	તમારા સંનેણોના સંચાલક	૨૫-૦૦
૯.	ખાલી કબરનો ચુકાદો	૨૦-૦૦
૧૦.	માણસના મૃત્યુ પછી તેના શરીર અને આત્માનું શું થાય છે?	૩૦-૦૦
૧૧.	વધામણીની વાતો	૧૦-૦૦
૧૨.	નાતાલની વાતો	૧૦-૦૦
૧૩.	બારાબાસ	૩૦-૦૦
૧૪.	અબકાર અને ઝાંખી	૨૦-૦૦
૧૫.	પ્રબોધકો અને તેમના કાર્યો	૨૦-૦૦
૧૬.	રેવ. થોમાભાઈ પાથાભાઈ	૧૦-૦૦
૧૭.	આત્મામાં સ્વપ્નો અને સંદર્શનો	૧૫-૦૦
૧૮.	બેન-હર	૨૦-૦૦
૧૯.	કૌટુંબિક વેદી	૧૦-૦૦
૨૦.	પુલિટ હેલ્પ્સ ભાગ - ૨.	૩૦-૦૦
૨૧.	પુલિટ હેલ્પ્સ ભાગ - ૩.	૩૦-૦૦
૨૨.	વિશ્વાસ માર્ગદર્શિકા	૨૫-૦૦
૨૩.	વધસ્તંભના સપ્તવચન	૧૫-૦૦
૨૪.	ફૂબીઓલા	૩૫-૦૦
૨૫.	વધસ્તંભ અને ચપ્પુ	૩૫-૦૦
૨૬.	વહાવાં પંખીડાં	૧૫-૦૦
૨૭.	ચિરાયેલો પડ્દો	૨૦-૦૦
૨૮.	નિર્મળા	૧૦-૦૦
૨૯.	યોનેકો	૧૫-૦૦
૩૦.	અનેક માની આંસુભરી પ્રાર્થનાના પરિણામ	૧૫-૦૦
૩૧.	સભાશિક્ષક	૩૦-૦૦